הלכות אישות פרק כ"א - תמלול

סיכום השיעור

הלכות אישות פרק כ"א

הקדמה צום פרק

1. The Rambam's words

הלכות אישות פרק כ"א (איבערבליק אויף די חיובים און זכויות פונעם מאן: מציאתה ומעשה ידיה).

2. Pshat explanation

ביז פרק כ' האט דער רמב"ם אויסגעשמועסט די צען זאכן וואס דער מאן איז מחויב פאר זיין ווייב (אריינגערעכנט זאכן ווי פרנסה פאר די טעכטער וואס זענען פארבונדן דערמיט). אין פרק כ"א הייבט מען אן לערנען די פיר זאכן וואס דער מאן איז זוכה פון איר. דער פרק רעדט פון צוויי פון זיי: **מציאתה** און דער עיקר פונעם פרק – **מעשה ידיה.**

3. Chiddushim and explanations

* **:** וויאזוי דארף מען ארויסזאגן דעם נאמען פונעם פרק: מיט א דגש אין כ' (כ"א) אדער אן א דגש (כ"א)? ר' יצחק זאגט אז אויב מען זאגט דאס ווארט "פרק" בעפאר (וואס ענדיגט זיך מיט א קאנסאנאנט), איז עס א רפויה (כ"א), און אויב מען זאגט עס אליינשטייענדיג, איז עס מיט א דגש (כ"א). ר' יואל אשר ברענגט דעם באקאנטן יום טוב "כ"א כסלו" וואס סאטמארער חסידים זאגן מיט א דגש (כ"א), אבער ר' יצחק מערקט אן אז דאס איז אפשר נאר אויף אידיש און נישט קיין ראיה צו לשון הקודש (און ביי כסלו אליין שטימט עס נישט מיט די כללים). אין ארץ ישראל זאגט מען עס אן א דגש (כ"א).

* **דער מציאות פון מציאתה:** "מציאתה" ווערט דערמאנט אינעם פרק נאר מיט איין ווארט, און ר' יצחק וואונדערט זיך ווי אפט עס מאכט זיך אז א מענטש זאל גיין אין גאס און טרעפן א מציאה.

* **דער חידוש פון מעשה ידיה אלס א חוב צו ארבעטן:** ר' יצחק ווייזט אן אויף א גרויסן חידוש: מען וואלט געמיינט אז "מעשה ידיה" איז בלויז א זכות פאר'ן מאן – אז *אויב* די פרוי גייט ארבעטן און מאכט געלט, גייט עס פאר'ן מאן. אין דעם פרק זעט מען אבער אז "מעשה ידיה" איז א פאזיטיווער **חוב** אויף דער פרוי אז זי *דארף* ארבעטן (סיי צו פארדינען געלט און סיי צו טוהן שטוב-ארבעט).

* **דער חילוק צווישן א מאן און א פרוי:** ר' יצחק מערקט אן אן אינטערעסאנטן קאנטראסט: אין רמב"ם שטייט נישט קיין שום חיוב אז א מאן מוז גיין ארבעטן (אויב ער האט נכסים פון וואו צו געבן מזונות, איז ער יוצא; און אויב ער האט נישט, איז עס א באקאנטע מחלוקת רבינו תם און רבינו אליהו אין תוספות צי מען קען צווינגען א מאן צו גיין ארבעטן צוליב זיין התחייבות אין דער כתובה). אבער ביי א פרוי איז דא א דירעקטער חיוב צו ארבעטן.

* **סברות פארוואס מעשה ידיה איז א חיוב:**

1. *תקנת חכמים פאר א באלאנס (ר' יואל אשר):* וויבאלד דער מאן האט א חיוב גמור פון שאר כסות ועונה (און אויב ער איז נישט מפרנס קען זי פארלאנגען א גט), האבן חכמים אויסגעבאלאנסירט דעם קאנטראקט (משום איבה וכדומה) אז זי האט אויך א חיוב אריינצוברענגען.
2. *בטלה מביאה לידי זימה (ר' יצחק און ר' יואל אשר):* שפעטער אין פרק וועט מען זען אז א מאן קען צווינגען זיין ווייב צו ארבעטן אפילו ווען ער דארף נישט דאס גענלט, ווייל ארבעטן אליין איז א חוב כדי זי זאל נישט זיצן ליידיג ("בטלה מביאה לידי זימה"). דער חיוב הקבוע צו ארבעטן קען קומען מצד דעם.
3. *דער נארמאלער סדר החיים און מנהג המדינה (ר' יצחק און ר' יואל אשר):* ר' יצחק לייגט צו א טיפערע סברא: חתונה האבן איז נישט נאר א "ביזנעס דיעל" (מזונות כנגד מעשה ידים, וואו זי קען זאגן "איני ניזונת ואיני עושה" – וואס אויף די שטוב-מלאכות העלפט עס לכאורה סייווי נישט). נאר עס איז דא א נארמאלער סדר העולם וויאזוי א טאטע און מאמע פירן א הויז (שורש אין בריאת העולם ביי אדם וחוה). ביידע זענען שותפים און יעדער טוט זיין חלק לויט'ן מנהג המדינה. די תורה און חכמים האבן נאר אריינגעלייגט דעם נארמאלן סדר החיים אין א לעגאלער מסגרת פון הלכות פאר א פאל וואו עס אנטשטייט א מחלוקת אדער א פראבלעם אין שטוב (פונקט ווי דער פסוק פון שארה כסותה ועונתה שטייט אין תורה נאר ביי אן אמה עבריה ווען עס איז דא א פראבלעם אז ער נעמט א צווייטע פרוי, ווייל ווען אלעס איז נארמאל דארף מען נישט קיין הלכות).

הלכה א'

1. The Rambam's words

מציאת האשה ומעשה ידיה לבעלה. ומה היא עושה לו הכל כמנהג המדינה. מקום שדרכן לארוג אורגת, לרקום רוקמת, לטוות צמר או פשתים טווה. ואם לא היה דרך נשי העיר לעשות כל המלאכות האלו אינו כופה אלא לטוות הצמר בלבד, שהפשתן מזיק את הפה ואת השפתים, והטווי הוא המלאכה המיוחדת לנשים, שנאמר וכל אשה חכמת לב בידיה טוו.

2. Pshat explanation

די מציאה פון א פרוי און אירע מעשה ידים געהערן צו איר מאן. וואספארא מלאכות זי דארף טוהן פאר אים גייט אלעס לויט'ן מנהג המדינה: אין אן ארט וואו דער מנהג איז צו וועבן (**לארוג** – צוזאמנעמען פאדעמער צו מאכן א סחורה), צו שטיקן (**לרקום** – עמברוידערי, אויסנייען שיינע צורות און דיזיינס אויף א פארטיגער סחורה נאך אריגה), אדער צו שפינען וואל אדער

פלעקס (**לטוות צמר או פשתים** – דער ערשטער און שווערסטער שלב פאר אריגה, וואו מען נעמט רויע וואל פון בהמות אדער פלעקס פון א געוויקס און מען דרייט עס אויס צו מאכן פאדעמער), קען דער מאן איר צווינגען (כופה זיין) דאס צו טוהן. אבער אויב עס זענען דא פארשידענע ברירות אין שטאט (פרויען טוען אלע סארטן מלאכות), אדער קיין שום קלארער מנהג נישט, איז דער מינימום וואס ער קען איר צווינגען נאר צו שפינען וואל (טוויה בצמר). ער קען איר נישט צווינגען אויף פשתן ווייל פשתן איז מזיק דאס מויל און די ליפן, און ער קען איר יא צווינגען אויף טוויה מער ווי אנדערע מלאכות ווייל שפינען איז די מלאכה וואס איז אממערסטנס צוגעפאסט פאר פרויען, ווי מען זעט ביים משכן "וכל אשה חכמת לב בידיה טוו".

3. Chiddushim and explanations

* **דער טייטש פון די וועריטער "מעשה ידיה":** עס אנטוויקלט זיך א וויכוח איבער דעם פשט אין די וועריטער "מעשה ידיה":

* *ר' יואל אשר'ס מהלך:* "מעשה ידיה" נעמט אריין ביידע זאכן – סיי דאס גענלט וואס זי פארדינט פון ארבעט, און סיי די גופניות'דיגע שטוב-מלאכות וואס זי טוט פאר'ן מאן. ער ברענגט א ראיה פון מסכת נדרים אז די הענט פון דער פרוי זענען אליין משועבד פאר'ן מאן (זי קען נישט מאכן קיין קונם אויף אירע הענט וויל זיי געהערן צום מאן). ממילא שטאמען ביידע חיובים פון דעם אז אירע "ידים" זענען זיינע.

* *ר' יצחק'ס מהלך:* אין דעם פרק זעט אויס אז דער טערמין "מעשה ידיה" מיינט ספעציפיש ארבעט וואס מ'טוט צו פארדינען געלט (כנגד מזונות), בשעת די שטוב-ארבעט ווערט שפעטער אנגערופן מיט אן אנדערן נאמען: "מלאכות שהאשה עושה לבעלה".

* **די סיבה פארוואס פשתן איז מזיק דאס מויל:** ר' יצחק האט צוערשט געמיינט אז פשתן איז פשוט מער שטעכעדיג און עס קראצט. ר' יואל אשר איז אבער מסביר אז אין דעם פראצעס פון שפינען פשתן האט מען עס געדארפט כסדר נאס מאכן מיט רוק (שפייאכץ), און דערפאר פלעגט מען עס צולייגן צום מויל און לעקן, וואס האט געשעדיגט דאס מויל און די ליפן. דערפאר איז נישט יושר'דיג איר צו צווינגען דערויף וועו עס זענען דא אנדערע ברירות.

* **דער פסוק פון מלאכת המשכן איז א ראיה אויפ'ן מציאות, נישט קיין לימוד:** ר' יצחק און ר' יואל אשר שמועסן אויס אז דאס וואס דער רמב"ם ברענגט דעם פסוק "וכל אשה חכמת לב בידיה טוו" איז נישט קיין הלכה'דיגער לימוד אדער גזירת הכתוב, נאר עס קומט בלויז צו ווייזן א מציאות אז שפינען איז היסטאריש די גרינגסטע און מערסט-געאייגענטע ארבעט פאר פרויען.

* **דעם רמב"ם'ס חידוש לויט'ן מגיד משנה (שיעור המלאכה אנטקעגן עצם המלאכה):** ר' יצחק ברענגט ארויס א נקודה פונעם **מגיד משנה**: אין דער גמרא שטייט נישט קלאר אז מען קען כופה זיין נאר אויף טוויה בצמר; דאס איז דעם רמב"ם'ס אייגענער פשט. אויך, אין דער גמרא שטייט א געוויסער שיעור (א סכום) פון וויפיל וואל מען קען איר כופה זיין צו שפינען, און דער רמב"ם לאזט דאס אינגאנצן אויס. זאגט דער מגיד משנה אז דער רמב"ם האט געהאלטן אז דער *שיעור* איז תלוי לפי המקום און מען קען נישט געבן קיין אונ'ווערסאלן שיעור אויף דעם. אבער *עצם המלאכה* פון טוויה בצמר האט דער רמב"ם יא געגומען אלס אן אוניוועריסאלע זאך פאר אלע פרויען אין אלע ערטער.

* **:** ר' יצחק מערקט אן אז דער רמב"ם איז היסטאריש זייער פונקטליך: ביז דער אינדוסטריעלער רעוואלוציע אין דעם 19טן יארהונדערט, איז דער סדר הנשים אויף דער גאנצער וועלט געווען צו זיצן אינדערהיים מיט א שפין-רעדל און מאכן פאדעמער פון וואל. ווייל אן קיין מאשינען האט געדויערט א לאנגע צייט (ווי א חודש צייט) צו שפינען גענוג פאדעמער פאר איין בגד (א בעקיטשע). ער שטרייכט אונטער א יסודות'דיגן חילוק: דאס איז נישט געווען קיין "פעקטארי" ארבעט וואו מען גייט ארויס פונעם הויז. די פרוי איז געזעסן אינדערהיים מיט א קוישל וואל אין איר פרייער צייט (וועו די קינדער זענען געווען אין חדר אדער נאכ'ן צוגרייטן וועטשערע) און געשפינט. ממילא קען מען פון דא נישט ארויסלערנען קיין חיוב אז א פרוי מוז היינט ארויסגיין פון שטוב ארבעטן.

* **דער טייטש פון "כופה" און "אינו כופה" אין דער הלכה:** ר' יצחק מערקט אן אז די גאנצע הלכה רעדט נישט פון וועמען עס געהערט דאס גענלט פון מעשה ידיה (ווייל דאס איז אן אנדער הלכה), נאר וואס מען קען איר *כופה* זיין צו טוהן. ר' יצחק און ר' יואל אשר זענען מסכים אז די הלכה רעדט נישט פון סתם בעטן אדער שמועסן מיט דער פרוי ("זיי אזוי גוט..."), ווייל אויף דעם דארף מען נישט קיין הלכות (און זי קען זיך מתווכח זיין). וועו דער רמב"ם ניצט דאס וואורט "כופה" אין הלכה, מיינט עס פשוט אז זי האט א **חיוב** צו ארבעטן לויט'ן דין (אזוי ווי דער מאן האט א חיוב פון שאר כסות ועונה). די פראגע וויאזוי מען פירט דורך די כפיה בפועל (צי מען שלאגט איר וכדו') איז א באזונדערע נושא וואס מען וועט זען שפעטער אין הלכה י'.

* **א גרויסער וויכוח אין פשט פונעם רמב"ם: צי "הכל כמנהג המדינה" איז א כלל אויף אלע דורות (ארויסגיין ארבעטן פאר פרנסה), אדער בלויז א הקדמה צו די ספעציפישע מלאכות פון שטוב:**

* **דער מהלך פון ר' יואל אשר (הכל כמנהג המדינה איז דער כלל אויף אלע דורות):**

* ער לערנט אז מען דארף מאכן א "פול-סטאפ" (א פינטל און א נייע שורה) נאך די וועריטער "מה היא עושה לו הכל כמנהג המדינה". לויט אים שטעלט דער רמב"ם דא אוועק א קלארן פסק הלכה און אן אלגעמיינעם כלל פאר אלע דורות: חז"ל האבן מתקן געווען א פרעימווארק אז דער מאן גיט שאר וכסות און די פרוי דארף ארבעטן און אריינברענגען פאר'ן מאן. דער מושג פון "מעשה ידיה" איז קיינמאל נישט בטל געווארן, און עס גייט שטענדיג נאכ'ן מנהג המדינה.

* די ווייטערדיגע ווערטער ("מקום שדרכן לארוג...") זענען שוין א נייע הלכה און בלויז **דוגמאות** פון די אפשענס וואס זענען געווען אין דער משנה'ס צייטן. דער רמב"ם איז א הלכה-ספר וואס דארף אונז זאגן וואס צו טוהן היינט, נישט בלויז איבערזאגן אלטע מציאות'ן פון דער משנה (און נישט ווי הלכות משכן פאר משיח'ס צייטן), און ער האט נישט געווואלט אז מען זאל בלייבן שטעקן לעולם ועד מיט פאדעמער.

* וועז דער סדר החיים טוישט זיך – און היינט קויפט מען קליידער פאר די קינדער מיט געלט אנשטאט זיצן אינדערהיים און נייען – בלייבט דער עצם חיוב דער זעלבער. דער דיין דארף קוקן וואס זענען די היינטיגע אפשענס אין דער שטאט (למשל אין לעיקוואוד: א טיטשער, מעדיקל בילינג, אדער עמעזאן) און לויט די כללים פונעם רמב"ם – אז עס טאר נישט זיין א שוועך אדער שעדליכע ארבעט ווי א פאליסמאן ("מזיק"), נאר עס דארף זיין די מערסטע געאייגענט פאר נשים – קען מען איר צווינגען צו וועלן איינע פון די היינטיגע ארבעט.

*** דער מהלך פון ר' יצחק (מען גייט נאר לויט די בפירוש'ע ווערטער פונעם רמב"ם):**

* *קעגן דעם פשט אין די ווערטער:* דאס איז א טעות אין דער קריאה פונעם רמב"ם. מען קען נישט מאכן קיין פינטל נאך "הכל כמנהג המדינה", ווייל דאס ווארט "מקום שדרכן..." איז א דירעקטער המשך פונעם זאץ (א זאץ קען נישט אנפאנגען מיט'ן ווארט "מקום"). דער רמב"ם איז געבויעט אויף דער משנה (כתובות נט:) ווו עס שטייט בלויז "ועושה בצמר", און אויף דער גמרא, תוספתא און ירושלמי ווו מען רעדט נאר פון אריגה, רקימה און פשתן. דער גאנצער ציל פונעם רמב"ם אין דער הלכה איז צו מאכן א חילוק צווישן צוויי סארטן היים-מלאכות: אריגה, רקימה און פשתן זענען תלוי אין "מנהג המדינה", אבער טוויה בצמר איז *נישט* תלוי אין מנהג המדינה נאר מען קען עס אלעמאל כופה זיין.

* *די הלכה אין א שטאט מיט אסאך מלאכות:* דער רמב"ם זאגט בפירוש: "ואם לא היה דרך נשי העיר לעשות כל המלאכות האלו" – דאס הייסט, אין א שטאט ווו עס איז נישטא קיין איין ספעציפישער מנהג נאר יעדע פרוי טוט עפעס אנדערש (למשל אין לעיקוואוד היינט, ווו מען טוט טויזנטער פארשידענע זאכן) – קען דער מאן איר גארנישט צווינגען חוץ **טווה בצמר** אליין! אזוי שטייט אויך אין **מהר"ם**: אויב מען טוט אלע מיני מלאכות אינעם פלאץ, קען ער איר נישט צווינגען אויף קיין איינע פון זיי (חוץ צו מאכן א סעודה פאר אים וכדו'). אויב אין אזא שטאט איז נישט שייך טווה בצמר (למשל עס וואקסן נישט קיין שעפעלעך), איז דער מאן טאקע "סטאק" און קען איר גארנישט צווינגען.

* *סברא פארוואס היינטיגע דזשאבס זענען נישט קיין תחליף פאר טוויה:* מען קען נישט נעמען א הלכה וואס רעדט פון א פרוי וואס זיצט אינדערהיים און שפינט וואל, און דערפון מוכיח זיין א ריזיגן שינוי אין סדר החיים אז א מאן קען צווינגען זיין ווייב ארויסצוגיין פארקויפן אין מארק אדער טוהן "מעדיקל בילינג". אפילו אויב מען זאל יא אננעמען ר' יואל אשר'ס סברא אין פרינציפ (אז א נייע ארבעט קען ריפלעיסן טוויה), איז אבער במציאות נישטא היינט **קיין שום ארבעט** וואס ערפילט די באדינגונגען פון טווה בצמר: (1) אמאל זענען פרויען געזעסן רואיג אינדערהיים אין ווינקל און געשפינען וואל; היינט איז כמעט נישטא קיין ארבעט וואס מען טוט אינדערהיים אויף אזא אופן. (2) עס איז נישטא היינט קיין ארבעט וואס איז "נישט מזיק" (ר' יצחק האלט אז אפילו זיין א טיטשער ביי וואוילע מיידלעך איז אויך מזיק, און א רב ווי דער קאשויער רב קען קומען און פסק'ענען אז אלע היינטיגע דזשאבס זענען מזיק). (3) עס איז נישטא קיין ארבעט וואס איז א "מלאכה מיוחדת לנשים" (למשל מעדיקל בילינג קענען בחורים אויך טוהן, הגם בפועל טוהן זיי עס נישט, איז עס אבער נישט מיוחד לנשים ווי טוויה וואס שטייט אין פסוק "וכל אשה חכמת לב בידיה טוו").

* לויט ר' יצחק קומט אויס אז אויב מען וויל זאגן אז היינט איז דא אזא חיוב, קען מען עס פשוט זאגן אויף אן אייגענער סברא — אז מענטשן האבן חתונה "אדעתא דהכי" זיך צו פירן ווי דער מנהג בני אדם — אדער מען וואלט געדארפט מאכן א נייע תקנת חכמים אויף דעם, אבער מען קען נישט אריינליינען דעם חידוש אין די ווערטער פונעם רמב"ם.

הלכה ב'

1. The Rambam's words

דחקה עצמה ועשת יתר מן הראוי לה המותר לבעל. היה לה ולו ממון הרבה, אפילו היו להן כמה שפחות, אינה יושבת לבטלה בלא מלאכה כלל, שהבטלה מביאה לידי זימה. אבל אין כופין אותה לעשות מלאכה כל היום כולו, אלא לפי רוב הממון ממעטת במלאכה. והמדיר את אשתו שלא תעשה מלאכה כלל, יוציא ויתן כתובה, שהבטלה מביאה לידי זימה.

2. Pshat explanation

אויב די פרוי האט זיך איבערגעשטרענגט (געווען א "ווארקעהאליק") און האט געארבעט און פראדוצירט מער ווי די מאס וואס מען ערווארטעט פון איר ("מן הראוי לה" – א נארמאלער טאג ארבעט), גייט דער איבריגער פארדינסט ("המותר") אויך צום מאן. אפילו אויב דער מאן און די ווייב זענען זייער רייך און דארפן נישט דאס געלט, און אפילו זיי האבן אסאך שפחות וואס קענען טוהן אלע הויז-ארבעט, טאר די פרוי פארט נישט זיצן אינגאנצן ליידיג אן קיין שום מלאכה, ווייל ליידיגגאנג (בטלה) ברענגט צו זימה (שלעכטע מחשבות און עבירות). אבער וויבאלד מען דארף נישט דאס געלט, צווינגט מען איר נישט צו ארבעטן א גאנצן טאג, נאר לויט וויפיל געלט זיי האבן פארמינערט זי אירע ארבעטס-שעות – אבער עפעס א מלאכה מוז זי תמיד טוהן. און פארקערט אויך: אויב דער מאן מאכט א נדר אויף זיין ווייב אז זי טאר אינגאנצן נישט טוהן קיין שום מלאכה, מוז ער איר גט'ן און אויסצאלן די כתובה, ווייל בטלה ברענגט צו זימה.

3. Chiddushim and explanations

* **וואו שטייט אינעם רמב"ם וויפיל עס איז דער "ראוי לה"?**

* ר' יואל אשר מערקט אויף אז אין דער משנה שטייט א קלארע מאס וויפיל משקל אדער סחורה די פרוי דארף פראדוצירן אין א וואך, אבער דער רמב"ם אין הלכה א' האט בכלל נישט געברענגט קיין שום שיעור! וויאזוי זשע רעדט דער רמב"ם דא אין הלכה ב' פון "יתר מן הראוי לה" אן מקדים זיין וואס דער "ראוי לה" איז?

* ר' יצחק און ר' יואל אשר ענטפערן אז דאס ליגט טאקע פארשטעקט אין די ווערטער פונעם רמב"ם אין הלכה א': **"הכל כמנהג המדינה"**. ר' יצחק ווייזט אן אז אין דער משנה שטייט אז אין יהודה איז דער שיעור געווען פינף סלעים און אין גליל זעקס סלעים וכו'. וויבאלד די חילוקים צווישן יהודה און גליל זענען שוין נישט נוגע, האט דער רמב"ם עס כולל געווען בקיצור אין די ווערטער "הכל כמנהג המדינה" – אז אויך די **כמות (די מאס)** וויפיל זי דארף ארבעטן גייט לויט"ן מנהג המדינה. (ר' יצחק מערקט אן אז דאס שטימט זייער גוט מיט זיין פשט אין הלכה א' אויף וואס דאס ווארט "הכל כמנהג המדינה" גייט ארויף).

* **דער גדר פון חיוב מעשה ידיה לבעלה (ראיה פונעם דין "המותר לבעל"):** ר' יואל אשר שטעלט ארויס, אז דער דין אז אפילו וועז א פרוי ארבעט אסאך מער וויפיל מען ערווארט פון איר ("דחקה עצמה"), גייט אלעס פאר'ן מאן ("המותר לבעל") און זי קען נישט זאגן "נעם נאר וויפיל איך בין מחויב און דאס איבריגע איז פאר מיר" – באווייזט אז דער חיוב מעשה ידיה איז נישט סתם א חוב אויף א געוויסער סומע געלט (למשל הונדערט דאלאר א וואך), ווייל אויב אזוי וואלט דאס איבריגע געדארפט בלייבן אירס. נאר דער גדר איז אז עצם אירע "מעשה ידיה" זענען אזוי ווי "הקדש" (מוקדש) פאר איר מאן – וואס אימער אירע הענט פראדוצירן געהערט אויטאמאטיש צום מאן. און ס'איז נאך מער ווי דעם: ס'איז נישט אז וועז זי מאכט א סחורה איז ער עס גלייך קונה, נאר שוין פארדעם – עצם דאס וואס זי איז אינדערהיים און ארבעט, געהערן אירע מעשה ידיים פאר'ן מאן און פאר'ן הויזגעזינד.

* **דער מהות פון דער מלאכה (טווה צמר):** ר' יואל אשר און ר' יצחק שמועסן זיך דורך וואס פארא סארט ארבעט דאס איז געווען. ר' יואל אשר טראכט אז אפשר פלעגן די פרויען נייען קליידער פאר זיך און פאר די קינדער אין שטוב (תלוי אינעם דרך נשי העיר). ר' יצחק האלט אבער אז "מעשה ידיים" מיינט דווקא ארבעט וואס מען טוט פאר געלט – זי שפינט די וואל (רוי-מאטעריאל), מען פארקויפט עס פאר'ן שניידער וואס מאכט דערפון בגדים, און מען באקומט באצאלט.

* **די השלכה למעשה און מאכן א תנאי:** ר' יואל אשר מערקט אן אז במילא קומט אויס ווי א וואונק פאר דער פרוי: "ארבעט זיך נישט איבער, ווייל ס'גייט סיי ווי נישט גיין פאר דיר". ר' יצחק און ר' יואל אשר לייגן אבער צו, אז וויבאלד דער מאן קען איר הלכה'דיג נישט צווינגען צו ארבעטן מער ווי "ראוי לה" (נישט קיין "דחקה עצמה" פון אויפשטיין א שעה פריער וכדומה), קען די פרוי פראקטיש מאכן א "דיעל" אדער א תנאי מיט'ן מאן. זי קען זאגן אז זי גייט נישט ארבעטן קיין איבריגע שעות סיידן ער לאזט איר האלטן דאס איבריגע געלט פאר זיך, אדער אויב זי זאגט "איני ניזונת ואיני עושה".

* **מחלוקת און חקירה אין דער גמרא אויף "המותר לבעל":** ר' יצחק דערמאנט אז עצם דער דין פון "המותר לבעל" איז א מחלוקת תנאים אין דער גמרא, און דער רמב"ם פסק'נט אז ס'גייט צום מאן. ער דערמאנט אויך אז אין דער גמרא איז דא א חקירה וואס איז דער דין אויב זי טוט צוויי באזונדערע מלאכות אינאיינעם (אפשר אויף דער צווייטער מלאכה זאגט מען נישט אז ס'גייט פאר'ן מאן, ווייל יענע דארף זי בכלל נישט טוהן).

* **דער גדר ההלכה פון "אינה יושבת לבטלה" – א דין אין אישות אדער אן אלגעמיינע הנהגה?** ר' יואל אשר ווארפט אויף אן אינטערעסאנטע שאלה: דער דין אז א פרוי טאר נישט זיצן לבטלה צוליב זימה זעט אויס ווי אן אלגעמיינע הלכה פאר יעדן מענטש (אפילו פאר אן אלמנה, אדער ווי א דין אין הלכות דעות), און נישט דווקא א הלכה צווישן מאן און וויב. א ראיה דערצו, ווייל דער רמב"ם שרייבט בלויז "אינה יושבת לבטלה" און זאגט נישט דאס לשון "כופה אותה" (אז דער מאן קען איר צווינגען). ר' יצחק איז אבער נישט מסכים; ער האלט אז דאס איז יא א דין אין הלכות אישות, ווייל דאס פארהיטן די וויב פון זימה איז דעם מאנ'ס פראבלעם און זיין אחריות (מצד דעם דין פון "חייב אדם לקנא לאשתו"). דערפאר ברענגט עס דער רמב"ם דא ביי הלכות מעשה ידיה: וועז דארף א וויב ארבעטן? אלעמאל, אפילו וועז מען איז רייך, נאר דעמאלטס ארבעט זי וויניגער.

* **דער שיעור פון "ממעטת במלאכה":** ר' יצחק מערקט אן אז דער רמב"ם גיט נישט קיין קלארן שיעור וויפיל זי דארף ארבעטן וועז זיי זענען רייך. ר' יואל אשר איז מסביר אז מען קען אויף דעם נישט געבן קיין פונקטליכן שיעור, ווייל דער ציל איז אז זי זאל נישט האבן קיין לאנגע לייזיגע שעות זיך צו לאנגווייליגן, און דאס וועגדט זיך שטארק אין די אומשטענדן פון יעדן איינעם און אין דעם מנהג המדינה.

* **ארבעט איז אויך א זכות פאר דער פרוי:** ר' יואל אשר ווייזט אן אויף דער צווייטער העלפט פונעם רמב"ם ("והמדיר את אשתו"), אז וויבאלד ארבעטן איז א טובה פאר דער פרוי אליין כדי זי זאל נישט קומען צו זימה אדער אראפגיין פון זינען, ווערט דאס ארבעטן פארוואנדלט פון א "חוב" אין א "זכות". ממילא קען די פרוי פאדערן איר רעכט צו ארבעטן, און אויב דער מאן נעמט עס אוועק פון איר דורך א נדר, מוז ער איר געבן א גט מיט דער כתובה.

* **מחלוקת תנאים אין דער גמרא – "זימה" קעגן "שעמום" און די נפקא מינה דערפון:**

* אין דער גמרא (כתובות) איז דא א מחלוקת תנאים פארוואס א פרוי טאר נישט גיין לייזיג: רבי אליעזר זאגט "שהבטלה מביאה לידי זימה", און רבן גמליאל זאגט "מביאה לידי שעמום" (מען ווערט דעפרעסט, משוגע, אדער מען פאלט אריין אין שוערע

מחשבות פון ליידיגגאנג). דער רמב"ם פסק'נט ווי רבי אליעזר אז דער טעם איז צוליב "זימה".

* ר' יצחק (באזירט אויפ'ן רמב"ם אין פירוש המשניות און אין דער גמרא) ערקלערט די הלכה'דיגע נפקא מינה צווישן די צוויי טעמים: וואס איז אויב די פרוי זיצט נישט ליידיג, נאר זי פילט אן איר טאג מיט אנדערע פארווייילונגען און "האביס" (ווי די גמרא ברענגט אז זי שפילט שאך אדער שפילט זיך מיט קליינע הינטלעך; אדער אין היינטיגע באגריפן: זי מאכט צדקה-פארטיס, קוקט יוטיוב, אדער אפילו לערנט דף היומי)? לויט דער שיטה אז דער חשש איז "שעמום", איז דאס פולקאם גוט, ווייל כל זמן זי איז פארנומען און פילט אן איר צייט, וועט זי נישט ווערן משוגע אדער דעפרעסט. אבער לויט דער שיטה אז דער חשש איז "זימה" (ווי דער רמב"ם פסק'נט), העלפן נישט קיין שום פארווייילונגען אדער האביס! זי טאר נישט זיין "בלא מלאכה כלל" – זי מוז דווקא טוהן אן אמת'ע "מלאכה".

*** פארוואס פארווייילונגען ראטעוועט נישט פון "זימה" (דער חילוק צווישן מלאכה און האביס):**

* ר' יואל אשר וואונדערט זיך שטארק אויף דעם חילוק: לכאורה קומען דאך ביידע זאכן (סיי שעמום און סיי זימה) פון דעם זעלבן שורש – אז א מענטש האט צופיל לייידיגע צייט און זיצט אין זיין אייגענעם קאפ ("אווערטינקען"). אויב אזוי, ווען א מענטש פילט אן זיין טאג מיט א האבי ווי שאך, פארוואס זאל דאס נישט העלפן אויך קעגן זימה?

* ר' יצחק ענטפערט אויף דעם צוויי נקודות: ערשטנס, "מלאכה" מיינט דווקא אן ארבעט וואס ברענגט אריין געלט (אפילו זיי זענען שוין זייער רייך, צווינגט מען איר צו מאכן נאך אביסל געלט). צווייטנס – און דאס איז די הויפט נקודה – האביס און שפילעריייען ווי שפילן שאך פארנעמען טאקע דעם קאפ מ'זאל נישט ווערן משוגע (שעמום), אבער זיי פארמיידן נישט קיין זימה, ווייל שפילן שאך קען מען דאך גיין שפילן מיט אנדערע מענער און קומען צו אויסגעלאסנקייט!

* ר' יואל אשר טייטשט אויס אז "בטלה" קען זיך אויסשפילן אויף צוויי אופנים: (1) זיצן אינדערהיים אין בעט א גאנצן טאג אן גארנישט טוהן, וואס ברענגט מער צו "שעמום" (איינזאמקייט/ליידיגקייט). (2) נישט האבן קיין מחויבות צו ארבעטן, וואס לאזט איר פרייע צייט זיך ארומצודרייען אין די גאסן און פארברענגען מיט פרעמדע מענטשן, און דאס ברענגט מער צו "זימה".

* **:** ר' יצחק און ר' יואל אשר שטעלן אוועק אז די "מלאכה" וואס חז"ל האבן באשטימט פאר א פרוי (ווי שפינען צמר) כדי זי זאל נישט קומען לידי זימה, איז געבויט אויף דער אמאליגער מציאות און איז שווער צוצושטעלן צו דער היינטיגער וועלט. אמאל ווען פרויען האבן געארבעט מיט צמר, זענען זיי געזעסן אליין אינדערהיים אדער צוזאמען אין א קרייז מיט אנדערע ווייבער א גאנצן טאג (זיי האבן געדעדט לשון הרע און געמאכט שידוכים) – וואס חז"ל רופן אן "אורגתו בלבנה" אדער "מוזרות בלבנה" (אדער בירח, "מוזרות בעל המלון"). דאס איז געווען א געזעלשאפטליכע סיטואציע וואס האט זיי געהאלטן פארנומען. אבער די היינטיגע באגריפן פון גיין ארבעטן אין אן אפיס אדער ביזנעס צוזאמען מיט פרעמדע מענער, קען פארקערט אליין זיין א זאך וואס ברענגט לידי זימה. ר' יצחק פירט אויס אז אפילו אויב דער פסיכאלאגישער כלל אז א מענטש דארף ארבעטן איז אייביג אמת, זענען אבער די ספעציפישע הלכות געבויט אויף דער אמאליגער רעאליטעט (ווען הויז-ארבעט ווי וואשן וועש אדער צמר האט געדויערט צענדליגער שעה'ן), משא"כ היינט וואו אפילו איינער וואס גייט ארבעטן פאר א פאר שעה אין אן אפיס האט נאך אלץ אסאך ליידיגע צייט.

הלכה ג'

1. The Rambam's words

וכן כל אשה רוחצת לבעלה פניו ידיו ורגליו, ומוזגת לו את הכוס, ומצעת לו את המיטה, ועומדת ומשמשת בפני בעלה כגון שתתן לו מים או כלי או תיטול מלפניו וכיוצא בדברים אלו, אבל אינה עומדת ומשמשת בפני אביו או בפני בנו. ומלאכות אלו עושה אותן היא בעצמה ואפילו היו לה כמה שפחות אין עושין מלאכות אלו לבעל אלא אשתו.

2. Pshat explanation

אויסער דער ארבעט פון פארדינען געלט (מעשה ידיה), איז יעדע פרוי (אפילו א רייכע גבירה וואס האט אסאך שפחות) מחויב אליין צו באדינען איר מאן מיט פערזענליכע זאכן: אים וואשן דאס פנים, הענט און פיס; אים אנגיסן/סערווירן דעם בעכער; אים אויסבעטן דאס בעט; און שטיין פאר אים צו דערלאנגען וואסער, א כלי, אדער אראפנעמען פונעם טיש. זי איז אבער נישט מחויב צו טוהן די באדינונג פאר זיין טאטן אדער זיין זון. אויך טארן די שפחות נישט טוהן די דאזיגע מלאכות פאר'ן מאן, נאר בלויז זיין אייגענע ווייב.

3. Chiddushim and explanations

*** דער חילוק צווישן דעם רמב"ם און דער משנה:** אין דער משנה ווערן די מלאכות אויסגערעכנט אין איין ליסטע צוזאמען מיט צמר (מעשה ידיה). דער רמב"ם אבער צעטיילט עס ("וכן כל אשה...."). ר' יואל אשר און ר' יצחק ערקלערן אז ביז אהער האט דער רמב"ם געערעדט וועגן "מעשה ידיה" וואס איז א פינאנציעלער פארדינסט פאר'ן מאן; דא הייבט ער אן א נייע קאטעגאריע: מלאכות וואס זענען מוקדש צו באדינען דעם מאן פיזיש און פערזענליך.

*** דער טייטש פון "עומדת ומשמשת" און פארוואס נישט פאר זיין טאטן:**

* ר' יואל אשר און ר' יצחק ערקלערן אז "עומדת ומשמשת" מיינט ממש זיין ווי א גבאי אדער א "הויז-בחור" (אדער א וואלעי/עיד ביי א פרעזידענט) וואס שטייט גרייט צו דערלאנגען א גאפל אדער

א בעכער. דאס איז נישט סתם הויז-ארבעט, נאר אן ענין פון **כבוד** פאר'ן מאן.

* וויבאלד דאס קומט מצד כבוד הבעל און נישט מצד אירע פיזישע כוחות וואס געהערן צו אים, קען דער מאן נישט פאדערן אז זי זאל אויסבעטן די בעטן אדער באדינען זיין טאטן און זון וועז זיי קומען אויף שבת ("אינה עומדת ומשמשת בפני אביו או בפני בנו").

*** דער גדר פון די מלאכות: "קרבה/חביבות" קעגן "כבוד/שימוש" (מחלוקת ר' יואל אשר און ר' יצחק):**

* *דער צד פון ר' יואל אשר:* די מלאכות (בעיקר רחיצת פניו ידיו ורגליו) האבן אן ענין פון פערזענליכקייט, חביבות און קרבה. דערפאר קען דער מאן עס פאדערן דווקא פון זיין ווייב (ווייל ער ווייל די קרבה פון איר), און דערפאר טארן די שפחות עס נישט טוהן (ווייל עס פאסט נישט צו האבן אזא קרבה מיט א שפחה).

* *די קשיא פון ר' יצחק אויפ'ן באגריף פון "קרבה":* ר' יצחק ברענגט א ראיה פון דער גמרא אין בבא בתרא (בנוגע רבי בנאה וואס האט מציין געווען מערת המכפלה), וואו אברהם אבינו האט נישט אריינגעלאזט רבי בנאה ווייל ער איז געזעסן מיט שרה, ווייל זאכן פון קרבה און חיבה טוט מען נישט פאר אנדערע מענטשן. אבער די מלאכות פון "מוזגת לו את הכוס" און "עומדת ומשמשת" ווערן דאך געטוהן ביים טיש אפילו וועז עס זענען דא געסט (אורחים)! אויך "רחיצת פניו ידיו ורגליו" איז אמאל געווען אן אפענע זאך (נישט ווי א מרחץ אדער א שאוער היינט וואו מען טוט זיך אויס, נאר מען האט זיך אפגעוואשן די הענט און פיס אינדרויסן). ממילא קען עס נישט זיין אן ענין פון אינטימער "קרבה" (ווי לא תקרבו).

* *דער אויספיר (שימוש באשה און כבוד):* ר' יואל אשר ציטירט דעם רמב"ם אין **פירוש המשניות** וואס שרייבט אז די שפחות טארן עס נישט טוהן "לפי שכלל הוא בתורתנו אין משתמשין באשה". ר' יצחק כאפט דאס אן אלס ראיה צו זיין שיטה: דער פראבלעם מיט שפחות איז נישט "קרבה" אדער "נגיעה" (טאטשן), נאר דער איסור פון **"שימוש באשה"** (וואס אין גמרא איז דא א סוגיא צי מען מעג זיך משתמש זיין, ווי שמואל האט זיך געפירט). דאס זענען אקטן פון אינטימען שימוש און כבוד וואס פאסט נאר פאר א ווייב צו טוהן פאר איר מאן (און איז אסור ביי א נדה), אבער עס איז נישט ממש הלכות קרבה.

*** די שווערigקייט צו פארשטיין אלטע קולטורעלע באגריפן היינט:**

* ר' יצחק מערקט אן אז מיר קענען נישט באמת פארשטיין די פונקטליכע משמעות פון "מזיגת הכוס", "תיטול מלפניו" (אראפפאקן פונעם טיש / סעטן א טיש), אדער "מצעת המיטה" בלויז פון די ווערטער, ווייל יעדע קולטור האט אירע אייגענע סאציאלע מנהגים און געפילן וואס ליגן אין די אקטן.

* ר' יואל אשר ברענגט ארויס א שטארקע נפקא מינה: היינט איז "מצעת המיטה" (איבערציען בעט-געוואנט) א שווערע פיזישע ארבעט וואס מען גיט פאר דער גוי'אישער ארבעטערין (cleaning lady) צו טוהן, און עס האט גארנישט מיט קרבה. דאס מאכט א פראבלעם וועז מען לערנט הלכות נדה (הרחקות), וואו מען מוז וויסן וואס "מצעת המיטה" מיינט. ר' יצחק ענטפערט אז טאקע דערפאר פסק'נט מען אין הלכות נדה אז דער איסור איז נאר "בפניו", אדער עס מיינט עפעס אן אנדערן סארט צוגרייטן דאס בעט (געבן אן "עקסטערע טאטש") וואס איז היינט נישט אזוי שייך.

הלכה ד'-ה'

1. The Rambam's words

יש מלאכות אחרות שהאשה עושה אותן לבעלה בזמן שהן עניים, ואלו הן: אופה את הפת בתנור, ועזרא תיקן שתהיה אשה משכמת ואופה כדי שתהיה פת מצויה לעניים, ומבשלת את התבשילין, ומכבסת בגדים, ומניקה את בנה, ונותנת תבן לפני בהמתו אבל לא לפני בקרו. ומטחנת. כיצד מטחנת? יושבת בריחיים ומשמרת את הקמח, ואצה בטוחנת או מחמרת אחר הבהמה כדי שלא יבטלו הריחיים, ואם היה דרכן לטחון בריחיים של יד טוחנת.

2. Pshat explanation

עס זענען דא אנדערע הויז-ארבעט וואס א פרוי איז מחויב צו טוהן פאר איר מאן נאר וועז זיי זענען ארימעלייט (און האבן נישט קיין שפחות/באדינערס): (1) באקן ברויט אין אויוון – און עזרא הסופר האט מתקן געווען אז א פרוי זאל אויפשטיין פרי אינדערפרי צו באקן, כדי עס זאל זיין גרייטע ברויט פאר ארימעלייט וואס קומען בעטן; (2) קאכן די געקעכצן; (3) אויסוואשן די וועש; (4) זויגן איר קינד; (5) געבן שטרוי פאר זיינע קליינע בהמות, אבער נישט פאר זיינע גרויסע רינדער; (6) מאלן די ווייץ – זי דארף נישט אליין דרייען די שווערע מיל-שטיינער, נאר זי זיצט ביי דער מיל (ריחיים), היט אפ און זיפט דאס מעל, און יאגט אן די פרוי וואס מאלט אדער טרייבט די בהמה וואס דרייט די מיל כדי די מיל זאל נישט שטיין ליידיג. אבער אויב דער מנהג אין יענעם ארט איז געווען צו מאלן מיט א האנט-מילעכל (ריחיים של יד), דארף זי יא אליין מאלן.

3. Chiddushim and explanations

*** דער חילוק צווישן די מלאכות און די פריערדיגע (בזמן שהן עניים):** ר' יואל אשר און ר' יצחק ערקלערן אז די הלכות פון שווערע שטוב-ארבעט (ווי "סידורא דפת" – באקן ברויט) האבן נישט קיין שום ענין פון כבוד אדער פערזענליכער קרבה, און זענען נישט כדי צו פארמיידן שעמום/בטלה, נאר זענען ריינע הויז-ארבעט. דעריבער, אויב מען האט דינסטן אדער מען קען גרינג קויפן ברויט אין געשעפט אויפ'ן עק גאס, איז נישטא דער חיוב. דער חיוב ווערט נאר אקטועל "בזמן שהן עניים" – וועז זיי פארמאגן נישט קיין שפחות און דער מאן ארבעט שווער און עס איז נאך אלץ נישט געגוג פרנסה, דעמאלט איז איר חיוב צו באקן אין שטוב.

* **פארוואס ברענגט דער רמב"ם אריין תקנת עזרא אין הלכות אישות?** ר' יואל אשר פרעגט א שטארקע קשיא: תקנת עזרא צו באקן פרי פאר עניים זעט אויס ווי א חיוב צדקה כלפי כלל ישראל, נישט קיין חיוב פון א פרוי צו איר מאן (בינו לבינה). פארוואס שטעלט עס דער רמב"ם צוזאמען מיט די חיובים פון א פרוי צו איר מאן?

* *תירוץ א' (ר' יצחק):* לויט זיין הקדמה צום פרק, די תקנות עזרא (וואס ווערן אויסגערעכנט אין גמרא בבא קמא בפרק מרובה, ווי אשה חוגרת בסינר, וואשן וועש דאנערשטאג וכו') זענען געווען אוועקצושטעלן דעם "סדר החיים" און "מנהג העולם" וועלכע זענען ארויפגעקומען קיין ארץ ישראל ביי בית שני. וויבאלד דער גאנצער יסוד פון די מלאכות וואס א פרוי טוט פאר איר מאן איז באזירט אויף דעם אלגעמיינעם סדר החיים און מנהג המדינה, ברענגט דער רמב"ם אריין תקנת עזרא אלס א טייל פון דער טאג-טעגליכער רוטין פון די פרויען אין שטוב.

* *תירוץ ב' (ר' יואל אשר – דעם מאנ'ס מצות צדקה):* מען קען זאגן אז תקנת עזרא איז יא א חיוב כלפי דעם מאן. וויבאלד אלע פירות און פארמעגן אין שטוב באלאנגען פאר'ן מאן, קען די פרוי בעצם גארנישט אוועקגעבן פאר צדקה אויף איר אייגענער דעת, און וועלן אן ארימאן קלאפט אן אין טיר איז עס דעם מאנ'ס מצות צדקה. ממילא איז דער טייטש אז זי איז מחויב צוצושטעלן ברויט אינדערפרי פאר איר מאן, נישט נאר פאר זיין אייגענעם עסן, נאר אויך כדי ער זאל קענען מקיים זיין זיין מצות צדקה.

* **דער גדר פון אן אלמנה אין תקנת עזרא:** ר' יואל אשר און ר' יצחק מערקן אן אז וויבאלד די תקנה שטייט בלשון "שתהיה אשה משכמת" (א פרוי אין אלגעמיין, נישט דווקא אשת איש), איז מעגליך אז אן אלמנה איז אויך מחויב אין תקנת עזרא, ווייל דאס איז געווען דער אלגעמיינער סדר החיים אז פרויען שטייען אויף פארטאגס צו מאכן פרישע ברויט יעדן טאג.

* **וואס נעמט אריין "אופה את הפת"?** ר' יואל אשר שטעלט זיך אפ אויפ'ן לשון פונעם רמב"ם וואס זאגט נאר "אופה את הפת" (באקן), און דערמאנט נישט די פריערדיגע מלאכות פון חרישה און זריעה. ער פרעגט צי דאס מיינט אז דער מאן דארף אויפשטיין נאך פריער צו מאכן דעם טייג און זי לייגט עס נאר אין אויוון (אדער אפשר מיינט עס גאר פיגוראטיוו אז זי איז דער "ברעד-ווינער"). ר' יצחק ווארפט דאס אפ אלס א גוזמא: דער מאן טוט די פעלד-ארבעט און שטעלט צו קמח (מעל) אין שטוב. פון דארט און ווייטער – קנעטן דעם טייג (לש) און אלעס וואס מען דארף טוהן יענעם טאג צו מאכן חלות און ברויט – איז אריינגערעכנט אין איר חיוב פון "אופה" (און איר חיוב הייבט זיך אן נאך פאר'ן באקן, ביים מאלן דאס מעל).

* **מניקה את בנה:** ר' יואל אשר מערקט אן אז דער חידוש אז זי מוז אליין זויגן דאס קינד איז "בזמן שהן עניים", ווייל ווען זיי זענען רייך וואלט דער טאטע געדארפט דינגען א מניקת (א זויג-אמע).

* **דער חילוק צווישן "בהמתו" און "בקרו":**

* *פשט א' (ר' יואל אשר):* "בהמתו" מיינט בהמה דקה (קליינע בהמות), וואס צו לייגן שטרוי פאר זיי איז א גרינגע ארבעט. "בקרו" מיינט גרויסע בעלי חיים, וואס דאס איז שוין א שווערע ארבעט וואס פאלט אויפ'ן מאן.

* *פשט ב' (ר' יצחק בשם הרא"ש):* דער **רא"ש** טייטשט אז "בהמתו" מיינט זיין פריוואטער אייזל (חמור) אויף וועלכן ער רייט; דאס געהערט צו דער שטוב-באדינונג. אבער "בקרו" מיינט בהמות וואס ער האלט אויף זיין פארם פאר ביזנעס (אקערן וכדו'), און די פרוי איז נישט מחויב צו ארבעטן אין זיין ביזנעס. ר' יצחק מערקט אן אז עס איז פאראן א פארקערטע גירסא אין די ראשונים ("לפני בקרו ולא לפני בהמתו"), אבער דער רמב"ם פסק'נט ווי אונזער גירסא.

* **די פאראנטוואַרטליכקייט פון מאלן אן דער שווערער פיזישער ארבעט ("מטחנת"):** ר' יואל אשר און ר' יצחק ווייזן אן אז דער רמב"ם טיילט צווישן דער השגחה און דער שווערער ארבעט. א גרויסע ריחיים (צוויי שווערע שטיינער) איז געווארן געדרייט אדער דורך א בהמה אדער דורך א שפחה (ווי עס שטייט אין פסוק ביי מכת בכורות: "עד בכור השפחה אשר אחר הריחיים" – מען האט געשיקט אהין די שטערקסטע שפחה). דער מאן מוז צושטעלן די מאשין און די בהמה אדער ארבעטער, און די פרוי דארף נאר "קוועטשן די קנעפלעך" – זיצן דערביי, זיפן דאס מעל, און אונטעריאגן די בהמה אדער די טוחנת אז די סיסטעם זאל נישט אפשטיין.

* **ריחיים של יד:** אויב עס איז פאראן א גרויסע מיל מיט א בהמה, קען זי פאדערן אז ער זאל עס ניצן. אבער אין פלעצער וואו דער דרך איז צו ניצן א "ריחיים של יד" – וואס ר' יצחק טייטשט אז עס מיינט א קליין האנט-מילעכל (ענליך צו דעם ו

ואס מען ניצט היינט ביי מצות) – הגם מען ארבעט דערמיט מיט די הענט, איז עס געמאכט פאר א מענטש צו דרייען, און דעמאלט איז זי מחויב עס אליין צו טוהן.

הלכה ו'-ז'

1. The Rambam's words

במה דברים אמורים בעניים, אבל אם הכניסה לו שפחה אחת או נכסים שראויין לקנות מהן שפחה אחת, או שהיתה לו שפחה אחת או שהיה לו ממון כדי לקנות שפחה אחת, אינה מטחנת ולא אופה ולא מכבסת ולא נותנת תבן לפני בהמתו. הכניסה לו שתי שפחות או נכסים הראויים לקנות מהן שתי שפחות... אינה מבשלת ואינה מניקה את בנה אלא נותנת אותו לשפחה להניק. נמצאו כל המלאכות שכל אשה עושה לבעלה חמש: טווה, ורוחצת פניו ידיו ורגליו, ומוזגת הכוס, ומצעת את המטה, ועומדת לשמש בפניו. והמלאכות שמקצת הנשים עושות אותן ומקצתן אינן עושות שש: מטחנת, ואופה, ומבשלת, ומכבסת, ומניקה את בנה, ונותנת תבן לפני בהמתו.

2. Pshat explanation

די אויבנדערמאנטע מלאכות זענען נאר ביי ארימעלייט. אבער אויב זי האט אריינגעברענגט אין דער חתונה איין שפחה (אדער פארמעגן צו קויפן א שפחה), אדער ער האט א שפחה (אדער גענלט צו קויפן א שפחה), איז זי פטור פון מאלן, באקן, וואשן וועש, און געבן שטרוי פאר זיין בהמה. אויב עס איז דא פארמעגן פאר צוויי שפחות, ווערט די פרוי פטור אויך פון קאכן און פון זויגן איר קינד (מען גיט עס פאר א שפחה צו זויגן). דער רמב"ם מאכט א סך-הכל: עס זענען דא פינף מלאכות וואס יעדע פרוי איז מחויב צו טוהן פאר איר מאן (אפילו וועו זיי זענען גבירים מיט אסאך שפחות), און זעקס מלאכות וואס נאר א טייל פרויען (די ארימערע) טוהן, צעטיילט אויף צוויי שטאפלען לויט דער צאל שפחות.

3. Chiddushim and explanations

* **שפחה פטר'ט אויך פון תקנת עזרא:** ר' יואל אשר מערקט אן אז וועו עס איז דא א שפחה אין שטוב, איז די פרוי אינגאנצן פטור פון באקן, און עס איז נישטא קיין פראבלעם מצד תקנת עזרא, ווייל עזרא האט נאר געוואלט אז עס זאל זיין גרייטע ברויט אין שטוב פאר עניים, און עס מאכט נישט אויס אויב די שפחה באקט עס.

* **איר רעכט צו פאדערן א "קלינינג לעידי" קעגן דעם מאנ'ס אנדערע רצונות (עולה עמו ואינה יורדת):**

* ר' יואל אשר און ר' יצחק ווייזן אן אויף א גרויסן חידוש אין די ווערטער "או שהיה לו ממון כדי לקנות שפחה אחת". אפילו ער האט נישט קיין שפחה בפועל, נאר ער האט געלט, קען דער מאן נישט זאגן אז ער וויל ניצן זיין געלט אויף א נייעם טיירן קאר אדער א שענערן ליס, בשעת זיין ווייב זאל ווייטער שוועד ארבעטן אין שטוב. זי האט א הלכה'דיגע טענה צו פאדערן פון אים: וויבאלד דו האסט געלט, מוזטו דינגען א שפחה (היינטיגע צייטן: א קלינינג לעידי / הויז-הילף) און ארויפלייגן די שוועד ארבעט אויף איר.

* ר' יצחק ערקלערט אז דאס איז באזירט אויף דער סברא פון "עולה עמו ואינה יורדת" – א פרוי האט א רעכט צו לעבן אויף איר מאנ'ס פינאנציעלן סטאנדארט (כמנהג בעלי בתים חשובים דעירא). ר' יואל אשר ווייזט אבער אן אז דאס לשון פונעם רמב"ם "שהיה לו ממון" איז זייער אלגעמיין ("בלענק"), און עס בלייבט א שאלה וואו מען זיט די ליניע אין פראקטיק – למשל, וויפיל געלט אדער לייף-אינשורענס מעג א מאן אוועקלייגן פאר זיכערהייט איידער ער וועדט מחויב צוצושטעלן פאר איר א דינסט.

* **שפחה מניקת:** ר' יואל אשר מערקט אויף אז צו זויגן דאס קינד דארף מען א "שפחה מניקת", וואס מיינט אז די שפחה אליין דארף זיין אין א מצב פון האבן א קינד. ר' יצחק לייגט צו וועדטלעך אז פאר דעם גיט מען איר אן עבד עברי, כדי צו מאכן זיכער אז זי זאל קענען האבן מילך.

* **ראיה וועגן "טווה":** ר' יואל אשר ווייזט אן אז דער פאקט וואס דער רמב"ם רעכנט אויס דווקא "טווה" (שפינען וואל) צווישן די פינף מלאכות וואס יעדע פרוי מוז טוהן, איז א ראיה צו ר' יצחק'ס פריערדיגן מהלך אז די אלע מלאכות הצמר זענען נאר איין אלגעמיינער חיוב פון פארדינען געלט און נישט זיצן אין בטלה.

* **דער טעם פאר די פינף שטענדיגע מלאכות:** ר' יואל אשר איז מסביר אז די פינף מלאכות קען א שפחה נישט איבערנעמען. "טווה" איז כדי זי זאל נישט זיין אין בטלה; און די אנדערע פיר (וואשן פניו ידיו ורגליו, אנגרייטן דעם כוס, איבערציען דאס בעט, און שטיין אים צו באדינען ווי א גבאי) זענען אן ענין פון "קרבה" און א ספעציעלער כבוד פאר'ן מאן וואס ער קען פאדערן דווקא פון זיין ווייב.

* **קשיא: פארוואס דארף מען צוויי שפחות איבערצונעמען איין פרוי'ס ארבעט?** ר' יואל אשר פרעגט א שטארקע קשיא: אויב איין ארימע פרוי קען אליין טוהן אלע זעקס שוועדע מלאכות, פארוואס איז איין שפחה נישט גענוג זי פטור צו מאכן פון אלע זעקס, נאר מען דארף האבן צוויי שפחות?

* *תירוץ א' (ר' יואל אשר – בדרך צחות):* דא זעט מען דעם געוואלדיגן כח פון אן אידישער מאמע – צוויי שפחות קענען קוים אנפילן וואס איין אידישע פרוי טוט (און זי טוט נאך די אנדערע פינף מלאכות אויך!).

* *תירוץ ב' (ר' יצחק):* ביי אן ארימאן איז דער סדר אז איין מענטש מאכט אלעס אליין (ער שניידט דאס גראז, וואשט די וועש וכו'). אבער וועו מען איז א גביר און מען דינגט ארבעטער אדער מען קויפט שפחות, איז דער סדר אז יעדער ארבעטער האט זיין ספעציפישן דזשאב און האט אסאך פרייע צייט, אדער מען טיילט זיך מיט א שפחה מיט א צווייטן. דעריבער נעמט איין שפחה נישט איבער דאס גאנצע הויז.

* *דיסקוסיע וועגן דעם גדר פון א שפחה:* ר' יואל אשר האלט אז א קנויה שפחה ("סלעיוו") איז אנדערש ווי א היינטיגע "קלינינג לעידי", ווייל מען קען איר צווינגען צו ארבעטן א גאנצן טאג (ווי די אידן אין מצרים). ר' יצחק איז מסופק צי מען האט טאקע געקענט אזוי אויסניצן א שפחה אן א סדר.

* **:** וויאזוי קומט די הלכה לידי ביטוי היינט (ווי צושטעלן א וואש-מאשין, לאונדרי סערוויס, אדער א קלינינג לעידי)? ר' יצחק זאגט אז א פרוי וואס איר מאן קען עס באצאלן האט זיכער א רעכט צו פאדערן א קלינינג לעידי. ר' יואל אשר מערקט אן אז ס'איז זייער שוועד צו פסק'ענען די פונקטליכע הלכה היינט וועו עס קומט צו פריאריטעטן פון אויסגעבן געלט (למשל, צי מען זאל גיין אויף וואקאציע איינמאל א יאר אדער נעמען א קלינינג לעידי מער אפט), וויל דער לעבנס-שטייגער האט זיך שטארק געטוישט.

הלכה ח'

1. The Rambam's words

כל המלאכות שהאשה עושה לבעלה נדה עושה לבעלה, חוץ ממזיגת הכוס והצעת המטה והרחצת פניו ידיו ורגליו, גזירה משום הרהור שמא יבוא לבעול. לפיכך מצעת מטתו כשהיא

נדה שלא בפניו, ומוזגת הכוס ואינה נותנת אותו בידו כדרכה תמיד אלא מנחת אותו על הארץ או על הכלי והוא נוטלו.

2. Pshat explanation

א פרוי וואס איז א נדה איז ווייטער מחויב אין אלע מלאכות פאר איר מאן, אויסער דריי זאכן: אנגרייטן דעם כוס, איבערציען דאס בעט, און וואשן זיין פנים, העגט און פיס. דאס איז א גזירה משום הרהור, טאמער וועט ער קומען צו בעילה. דעריבער, קען זי יא איבערציען זיין בעט וועו ער איז נישט דערבייי ("שלא בפניו"), און זי קען אנגרייטן דעם כוס אבער נישט אים דערלאנגען אין דער האנט ווי געווענליך, נאר עס אווועקלייגן אויף דער ערד אדער אויף א כלי און ער נעמט עס.

3. Chiddushim and explanations

* **דער גדר פון "גזירה משום הרהור":** ר' יצחק און ר' יואל אשר שטעלן זיך אפ אויפ'ן לשון פונעם רמב"ם: "גזירה משום הרהור שמא יבוא לבעול". ר' יצחק ווייזט אן אז דאס איז א ראיה צו זיין שיטה אז וועו חז"ל אסר'ן א זאך ביי עריות צוליב "הרהור", מיינט עס נישט אן איסור פון האבן מחשבות זרות (וואס שטערט ביי שמונה עשרה אדער מאכט דאס הארץ פנוי מן החכמה), נאר "הרהור" איז פשוט דער ערשטער שריט וואס פירט צו "שמא יבוא לבעול" (דער איסור הרהור דא איז נישט קיין דבר לעצמו, נאר א חשש אז די פיזישע קרבה וועט ברענגען צו בעילה).

* **די נפקא מינה פונעם טעם ("לפיכך"):** וויבאלד די נדה ווערט נישט פטור פונעם עצם חיוב שימוש, נאר עס איז דא א זייטיגער איסור צוליב קרבה (שמא יבוא לבעול), קומט אויס אז ווען מען קען אויסמיידן די קרבה, בלייבט זי ווייטער מחויב אין דער מלאכה! דעריבער דארף זי איבערציען דאס בעט שלא בפניו, און אנגיסן דעם כוס און עס אווועקלייגן אויף א כלי (וואס דאס איז איין שריט פאר'ן ממש דערלאנגען אין זיין האנט). ר' יצחק מערקט אן אז דער רמב"ם ניצט נישט דאס ווארט "שינוי", נאר די נקודה איז אז זי טוט דעם שימוש אויף אן אופן וואס האט נישט קיין קרבה.

* **פארוואס איז נישטא קיין היתר ביי "רחיצת פניו ידיו ורגליו"?** ר' יואל אשר דייק'ט אז ביי רחיצת פניו ידיו ורגליו גיט דער רמב"ם נישט קיין שום עצה אדער היתר וויאזוי זי זאל עס טוהן וועו זי איז א נדה. ער לערנט דערפון ארויס וואס דער פשט איז אין דער מלאכה: עס מיינט נישט בלויז צוברענגען א שיסל וואסער, נאר עס מיינט ממש אים אפוואשן מיט אירע העגט (אזוי ווי א מאמע וואשט אפ א קליין קינד). ממילא איז דאס תמיד אן ענין פון א שטארקער פיזישער נאנטקייט און קרבה, און עס איז נישט שייך דערין קיין היתר פון שלא בפניו אדער אויף אן אנדערן אופן.

* **איסור הושטה ביי א נדה (שיטת רש"י קעגן דעם רמב"ם):** ר' יצחק מערקט אן א ווייכטיגן דיוק: דער רמב"ם האט נאר געזאגט ביי "מזיגת הכוס" אז זי דארף עס אוועקלייגן אויף דער ערד/בענקל און נישט געבן אין זיין האנט, ווייל מזיגת הכוס האט א ספעציעלן ענין פון קרבה און חיבה. אבער סתם איבערגעבן א שליסל פון האנט צו האנט איז מותר! ר' יואל אשר שטימט צו אז ס'קומט אויס אז דער רמב"ם נעמט נישט אן **רש"י'ס** באקאנטן איסור פון "הושטה" (איבערגעבן א זאך פון האנט צו האנט) ביי א נדה.

הלכה ט'

1. The Rambam's words

האשה ששברה כלים בעת שעושה מלאכותיה בתוך ביתה פטורה. אין זה מן הדין אלא תקנה, שאם אין אתה אומר כן אין שלום בתוך הבית לעולם, אלא נמצאת נזהרת ונמנעת מרוב המלאכות ונמצאת קטטה ביניהם.

2. Pshat explanation

א פרוי וואס צעברעכט אומגערן כלים אין שטוב בשעת זי טוט אירע מלאכות (ווי קאכן און באקן) איז פטור פון באצאלן. דאס איז נישט מעיקר הדין (פון א חושן-משפט קוקווינקל וואלט זי יא געדארפט באצאלן), נאר עס איז א תקנת חכמים צוליב שלום בית. ווייל אויב זי וואלט געדארפט באצאלן, וואלט זי געהאט מורא אנצוריירן זאכן, זי וואלט זיך צוריקגעהאלטן פון טוהן די מלאכות, און עס וואלט ארויסגעקומען א שטענדיגע קריגעריי צווישן מאן און ווייב.

3. Chiddushim and explanations

*** דיוק אינעם רמב"ם ("בעת שעושה מלאכותיה") און דער טעם פונעם פטור:**

* ר' יואל אשר און ר' יצחק דייק'ן אינעם רמב"ם'ס לשון: נאר בשעת זי טוט אירע מלאכות איז זי פטור, אבער שלא בשעת מלאכה (למשל, זי האט זיך סתם אויפגערעגט און צעבראכן א טעלער, אדער בטעות צעבראכן א בענקל אדער אראפגעווארפן א גלאז אן קיין שייכות צו איר ארבעט) איז זי חייב צו באצאלן. ר' יואל אשר ערקלערט דעם רמב"ם'ס סברא: אויב מ'וועט איר מחייב זיין בשעת מלאכה, וועט זי זאגן "פאריגע וואך האב איך צעבראכן א שיסל און מ'האט מיר געמאכט באצאלן, דערפאר וויל איך די וואך נישט אנרירן די שיסל", און דער מאן וועט טענה'ן אז זי איז מחויב צו ארבעטן, און ס'וועט ארויסקומען א מחלוקת איבער דער ארבעט.

* ר' יצחק ברענגט אז דער מקור פונעם רמב"ם איז א מפורש'ער **ירושלמי**, וואס האט א חקירה צי א פרוי הייסט א שומר חנם אדער א שומר שכר, און פירט אויס אז זי איז גארנישט (זי איז פטור) וויל *"אם אתה אומר כן אין שלום בתוך ביתו לעולם"*. ר' יואל אשר פרעגט: אויב דער גאנצער טעם איז "שלום בית", פארוואס גייט מען בכלל אריין אין חושן-משפט'דיגע דיונים? זי וואלט געדארפט זיין פטור אייביג (אפילו שלא בשעת מלאכה) כדי ס'זאל נישט ווערן קיין אנגעצויגנקייטן אין שטוב!

* ר' יצחק ענטפערט אויף צוויי אופנים: (א) ער אליין וואלט געזאגט אז ס'איז טאקע נישטא קיין חילוק, און וואס דער רמב"ם שרייבט "בשעת מלאכה" איז בלויז *דיבר חכם בהווה* (ווייל געווענליך צעברעכן זיך זאכן בשעת מ'ארבעט), ווייל ס'איז דאך

משוגע צו רופן א ווייב צו א דין תורה פאר'ן צעברעכן א גלאז. (ב) אבער ער איז מודה אז די **אחרונים** זענען טאקע מדייק אינעם רמב"ם אז נאר וועז זי ארבעט איז זי פטור, ווייל דער רמב"ם האט אנדערש געטייטשט דעם ירושלמי'ס "אין שלום בתוך ביתו" – נישט אז ס'וועט זיין א קריגעריי איבער'ן באצאלן, נאר אז די קריגעריי וועט זיין אז זי וועט אויפהערן טוהן די מלאכות (ווי ר' יואל אשר האט געזאגט אנהייב).

* **שיטת הראב"ד און דער מגיד משנה (פטור מדין "בעליו עמו"):**

* ר' יצחק ברענגט אז דער **ראב"ד** קריגט אויפ'ן רמב"ם און האלט אז דאס איז נישט קיין תקנת חכמים, נאר זי איז פטור מעיקר הדין! פארוואס? צוליב **שמירה בבעלים** ("בעליו עמו"), ווייל דער מאן איז "שכור לה" – ער האט חיובים איר מפרנס צו זיין און ארבעט פאר איר, ממילא הייסט ער אייביג שאול/שכור עמה (אדער פארקערט, זי איז שכורה עמו).

* ר' יואל אשר מערקט אן אז דער **מגיד משנה** פארשטייט נישט דעם ראב"ד, ווייל "שכור עמו" מאכט דאך אויס פאר "בעליו עמו", און דער דין פון בעליו עמו מיינט נישט אז דער בעלים שטייט פיזיש דארט, נאר איינער וואס האט א דין שכור איז אייביג פטור! ר' יצחק שליסט אז דעם ראב"ד'ס לשון איז נישט אינגאנצן קלאר (צי ער איז שכור לה אדער זי איז שכורה עמו).

* **פראקטישע קשיא: פון וואו האט א פרוי געלט צו באצאלן?**

* ר' יואל אשר ווארפט אויף א שטארקע קשיא: אויב מיר זאגן אז שלא בשעת מלאכה איז זי חייב צו באצאלן – פון וואו האט א פרוי בכלל אייגן געלט צו צאלן איר מאן? זי ארבעט דאך פאר'ן מאן אכצן שעה א טאג, און אפילו אויב זי "דחקה עצמה" (ארבעט איבער די שעה'ן) גייט דאס געלט פאר'ן מאן! און דאס געלט וואס זי ברענגט אריין ביי דער חתונה איז דאך נכסי מלוג אדער נכסי צאן ברזל, וואס דער מאן קויפט דערמיט קרקע און עסט פירות א גאנץ יאר. וואו איז דא איר אייגן געלט? נאר אויב ס'איז איר אונטערגעפאלן א ירושה אדער א מתנה "על מנת שאין לבעלך רשות בה"? אויב נישט, וועט זי דארפן אפשניידן א שטיקל פונעם קרן פון אירע נכסי מלוג און געבן פאר'ן מאן?

* ר' יצחק פארשטייט נישט פארוואס דאס איז א קשיא: אוודאי האט א פרוי געלט! נכסי מלוג איז איר געלט וואס ליגט אין איר באנק (דער קרן איז אירס, הגם ער עסט פירות), און אויב זי איז חייב, צאלט זי אים דערפון!

* **:** ר' יואל אשר פרעגט: וואס איז דער דין ביי א מענטש וואס האט א גבאי (א שמש/ארבעטער – נישט קיין עבד וואס איז קנוי צום האר), און דער גבאי גיסט אים אן א בעכער און צעברעכט דעם בעכער – דארף דער גבאי באצאלן? ר' יצחק ענטפערט אז מעיקר הדין איז אן ארבעטער א **שומר שכר** און ער מוז אוודאי באצאלן (אויב איינער ארבעט פאר א צווייטן און צעברעכט זיין קאר, מוז ער צאלן, חוץ אויב ס'איז דא אינשורענס וכדו'), סיידן מען קען עס אריינברענגען אין דעם גדר פון **בעליו עמו** (לויט'ן ראב"ד'ס סברא פריער).

הלכה י'

1. The Rambam's words

כל אשה שתמנע מלעשות מלאכה מן המלאכות שהיא חייבת לעשותן כופין אותה ועושה אפילו בשוט. טען הוא שאינה עושה והיא אומרת שאיני נמנעת מלעשות מושיבין אשה ביניהן או שכנים עד שידע הדיין גוף הדבר, ודבר זה כמו שיראה הדיין שאפשר בדבר.

2. Pshat explanation

אויב א פרוי וויל נישט טוהן די מלאכות וואס זי איז מחויב (אפילו די איינע מלאכה ביי א רייכער פרוי צוליב בטלה מביאה לידי זימה), צווינגט מען איר עס צו טוהן, אפילו מיט א בייטש (שוט). אויב דער מאן טענה'ט אז זי ארבעט נישט און זי זאגט אז זי האלט זיך נישט צוריק פון ארבעטן, זעצט מען איר אין א פרוי אדער שכנים צווישן זיי צו זען וואס גייט פאר ביז דער דיין דערוויסט זיך דעם אמת, לויט ווי דער דיין זעט אז ס'איז מעגליך.

3. Chiddushim and explanations

* **דער חילוק צווישן כפיה ביי מלאכות און ביי עונה:**

* ר' יואל אשר מערקט אן אז דער רמב"ם מאכט קלאר אז די מלאכות זענען נישט בלויז "רעקאמענדאציעס" נאר א גמורים'דיגער חיוב. ער ווייזט אן אויף אן אינטערעסאנטן חילוק: ביי א פרוי וואס איז מורדת מתשמיש (עונה), איז דער דין אז מ'גיט איר נישט קיין כתובה און ער איז איר מגרש ("יוציא בלא כתובה"), אבער מען איז איר נישט כופה מיט שלעק! דא ביי מלאכות איז מען נאך שטרענגער: מ'גיט איר נישט אמאל די פרייהייט צו זאגן "איך וויל נישט ארבעטן", נאר מען צווינגט איר מיט געוואלד!

* ר' יצחק ערקלערט דעם חילוק: ביי עונה קען מען פשוט נישט כופה זיין. און דא ביי מלאכות רעדט מען אין א פאל וואו ער וויל נישט מגרש זיין און זי וויל אויך נישט ווערן מגורשת – זי וויל בלייבן חתונה געהאט און פונדעסטוועגן נישט ארבעטן! דעריבער צווינגט מען איר.

* **מחלוקת רמב"ם און ראב"ד איבער "אפילו בשוט" (ווער שלאגט און וויאזוי צווינגט מען):**

* ר' יואל אשר וויל אנהייב זאגן אז "בשוט" מיינט נאר סטראשענען מיט א שוט, אדער אז דאס איז געווען א מנהג אין די ספרד'ישע מדינות וואו דער רמב"ם האט געלעבט. ר' יצחק ווארפט דאס אפ: ס'האט גארנישט צו טוהן מיט ספרד'ישע מדינות, און ס'מיינט ממש שלאגן! ער ערקלערט (און ר' יואל אשר שטימט צו) אז ס'גייט נישט ארויף אויפ'ן מאן ער זאל איר שלאגן, נאר אויף **בית דין!** דאס זענען הלכות כפיה פון בית דין (ענליך צו מכות מרדות אדער כפיה אויף מצוות עשה). ס'זענען דא פארשידענע שטאפלען פון כפיה אין בית דין (הכרזה, רופן עבריין, קנסות, צונעמען געלט), און דער רמב"ם האלט אז דער שעבוד פון

מלאכות איז אויפ'ן שטערקסטן לעוועל וואס בית דין צווינגט מיט א בייטש.

* דער **ראב"ד** קריגט שטארק אויפ'ן רמב"ם און זאגט אז ער האט קיינמאל נישט געהערט אז מ'זאל שלאגן א פרוי מיט א שוט פאר דעם; דער ראב"ד האלט אויך אז מ'צווינגט איר, אבער נאר דורך פינאנציעלן דרוק – מ'גיט איר נישט צו עסן (מזונות), מ'נעמט אוועק איר כתובה, אדער מ'מאכט א הכרזה לפי המצב.

* **דער דיוק אין "איני נמנעת" און דער ציל פון "מושיבין אשה ביניהן או שכנים":**

* ר' יואל אשר איז מדייק אינעם שיינעם לשון פונעם רמב"ם: זי זאגט נישט "אני עושה" נאר **"איני נמנעת מלעשות"** (איך האלט זיך נישט צוריק). ס'איז נישט א פשוט'ע הכחשה אין מציאות, נאר זי זאגט "איך פרוביר מיין בעסטע, וואס קען איך טוהן אז ס'איז נישט אונטערגעקומען / נישט אויסגעקומען".

* מען רעדט נישט דא פון א "טעראפיסט" אדער איינער וואס זאל פארהאנדלען שלום צווישן זיי, נאר פון איינעם וואס זאל "טשעקן" און אפילו אביסל שפיאנירן אין שטוב אויף די טאג-טעגליכע שטוב-זאכן (ווי קאכן, מזיגת הכוס, אדער אריגה וטוויה אויף להבא) כדי דער בית דין זאל געווואויר ווערן דעם אמת ווער ס'זוכט תירוצים. דאס איז קריטיש, ווייל הגם בית דין האט דעם כח צו כופה זיין און שלאגן, קען מען איר דאך נישט כופה זיין כל זמן מען ווייסט נישט דעם אמת. (ר' יואל אשר באמערקט אויף א ווערטל אז היינט וואלט מען אפשר געקענט אראפלייגן א קאמערע).

* **דער חידוש וועגן דער פריוואטקייט פון א הויז (קשיא און תירוץ מיט א ראיה פון הלכות יום כיפור):**

* ר' יצחק פרעגט א שטארקע קשיא אויפ'ן רמב"ם: ביי הלכות עונה (טוען הוא אונס והיא אומרת וכו') האבן מיר געהאט אן ענליכע הלכה אז מ'זעצט אריין מענטשן צווישן זיי – דארט איז עס פארשטענדליך, ווייל מ'קען דאך נישט שטעלן עדים אין חדרי חדרים. אבער דא ביי מלאכות (ווי שפינען, וועבן, קאכן), פארוואס גייט מען נישט מיט די נארמאלע כללים פון חושן משפט ווי אין א געוועלטיגן געשעפט (המוציא מחבירו עליו הראיה, עד אחד מחייב שבועה, כופר הכל, רופן עדים אין בית דין אדער זאל זי ווייזן די סחורה וואס זי האט פראדוצירט)? און פארוואס ניצט מען א פרוי, וואס איז דאך פסול לעדות?

* ר' יצחק ענטפערט מיט א טיפן יסוד: דער רמב"ם האלט אז א מענטשן'ס הויז איז א פריוואטער שטח. פונקט ווי מען קען נישט אריינברענגען עדות אין יענעמ'ס שלאף-צימער (חדרי משכב), קען מען אויך נישט אריינגיין אין יענעמ'ס קיך. עס איז א פראבלעם פון צניעות פאר א מאן (און בית דין) אריינצוקומען דארט, דעריבער מוז מען זיך געבן אן איידעלע עצה דורך א שכנה.

* ער שטיצט דעם יסוד מיט א ראיה פון דעם רמב"ם אין **הלכות שביתת עשור (יום כיפור)**, וואו דער רמב"ם פסק'נט בנוגע נשים שאוכלות ושותות עד שחשכה אז מען איז זיי נישט מוחה צוליב "מוטב שיהיו שוגגין", און דער רמב"ם לייגט צו דעם טעם: *"שאי אפשר שיהיה שוטר בביתו של כל אחד ואחד"*. דאס ווייזט אז דער רמב"ם האט זייער שטארק פארשטאנען אז א מענטשן'ס הויז קען מען נישט אריינברענגען אין בית דין.

הלכה י"א

1. The Rambam's words

האשה כל זמן שהיא מניקה פוחתין לה ממעשה ידיה ומוסיפין לה על מזונותיה יין ודברים שיפין לחלב. פסקו לה מזונות הראויות לה והרי היא מתאוה לאכול יתר או לאכול מאכלים אחרים מפני חולי תאוה שיש לה בבטנה הרי זו אוכלת משלה כל מה שתרצה ואין הבעל יכול לעכב ולומר שאם תאכל יתר מדאי או תאכל מאכל רע ימות הולד שצער גופה קודם.

2. Pshat explanation

כל זמן א פרוי זויגט איר קינד, מאכט מען איר גרינגער מיט איר ארבעט (מעשה ידיה) און מען לייגט איר צו עסן מער אדער אנדערע מאכלים (ווי שאקאלאד אדער "דזשאנק פוד"), דארף דער מאן נישט צאלן דערפאר, אבער זי מעג עסן פון איר אייגן געלט ("משלה") אלעס וואס זי וויל. דער מאן קען איר נישט אפהאלטן מיט דער טענה אז אויב זי וועט עסן צופיל אדער שלעכט עסן וועט עס שאטן און דאס קינד וועט שטארבן ("ימות הולד"), ווייל איר אייגענער "צער גופה" גייט פאראויס.

3. Chiddushim and explanations

* **דער טעם פון "פוחתין ומוסיפין":** ר' יואל אשר איז מדייק אז "פוחתין לה ממעשה ידיה" (מען מאכט איר גרינגער מיט דער ארבעט פון אריגה און טוויה) איז פאר איר אייגענער טובה, בעת "מוסיפין לה על מזונותיה... שיפין לחלב" איז פאר דער טובה פונעם קינד. ר' יצחק האלט אז ביידע זאכן זענען פאר ביידע, ווייל אויב א פרוי ארבעט צו שווער קען זי אויך נישט פראדוצירן מילך ווי עס דארף צו זיין; מען דארף זיך פשוט רעכענען מיט דער מציאות.

* **שיטת הראב"ד און מגיד משנה אויף "חולי תאוה":**

* ר' יצחק ברענגט אז דער **ראב"ד** קריגט זיך און האלט אז דער מאן איז יא מחויב צו צאלן פאר די עקסטערע מאכלים וואס עס פאלט איר אן צו עסן. ר' יואל אשר ערקלערט אז לויט'ן ראב"ד גייט דאס אריין אין דעם דין פון "מוסיפין לה במזונותיה", אבער דער רמב"ם האלט אז "פסקו לה מזונות הראויות לה" מיינט אז דער חיוב פונעם מאן איז שוין אויסגעפילט געווארן, און דא רעדט מען פון זאכן וואס זי אליין זאגט אפילו נישט אז ס'איז געזונט פאר איר, נאר עס קומט בלויז מצד א "חולי תאוה" (און דא קומט ארויס דער רמב"ם אלס דאקטאר וואס דערקענט אזא מעדיצינישן צושטאנד).

* דער **מגיד משנה** פרעגט אויפ'ן רמב"ם פון א מפורש'ער גמרא: "לא תאכל דברים הרעים לחלב", און אויך אין **שולחן ערוך** זענען דא פוסקים וואס דינגען זיך אויף דעם און האלטן אז דער מאן קען איר יא מעכב זיין פון עסן זאכן וואס שאטן דעם קינד.

*** די שוועריגקייט אין דער הלכה ("ימות הולד") און דער תירוץ:**

* ר' יצחק און ר' יואל אשר וואונדערן זיך שטארק אויף דעם רמב"ם: וויאזוי קען מען זאגן אז א פרוי האט א רעכט צו הרג'ענען אדער שטעלן אין א סכנה איר שוין-געבוירן קינד ("ימות הולד") צוליב איר תאוה?

* ר' יואל אשר לייגט אריין א נייעם טייטש אין די ווערטער "ואין הבעל יכול לעכב ולומר... ימות הולד": חלילה צו זאגן אז דער רמב"ם ערלויבט מסכן צו זיין א קינד. נאר דא רעדט מען נישט פון אן ערנסטער סכנה (קינדער שטארבן נישט אזוי שנעל ווייל די מאמע עסט אביסל צופיל קענדי). דער פשט איז אז דער מאן ווערט באמת דערצערנט און געשטערט פון איר "תאות הבטן", און ער ניצט די טענה פון "ימות הולד" בלויז אלס א תירוץ איר אנצושרעקן. קומט דער רמב"ם אויסלערנען א הלכה אין "סענסיטיוויטי" (רגישות): דו טארסט נישט זיין קיין רשע און איר אנשרעקן מיט'ן קינד, ווייל איר חולי תאוה איז אן אמת'דיגער "צער הגוף" און מען מוז איר נאכגעבן.

* **:** ר' יואל אשר קלערט צי א מאן קען מעכב זיין זיין ווייב פון עסן אומגעזונט ווייל ער וויל נישט זי זאל ווערן קראנק אדער גראב. ר' יצחק ענטפערט מיט א שמייכל אז די הלכה איז אז מענער זאלן נישט זאגן פאר זייערע ווייבער צו גיין אויף א דיעטע; אויב זיי דארפן א דיעטע זאלן זיי אליין גיין. דערנאך דון זיי צי דאס איז א קל וחומר פון "ימות הולד", אדער פארקערט: ביים קינד איז דא איר "צער גופה" קעגן דעם קינד'ס שאדן, משא"כ ווען דער מאן טענה'ט פאר איר אייגענער טובה.

הלכה י"ב

1. The Rambam's words

ילדה תאומים אין כופין אותה להניק שניהן אלא מניקה אחד ושוכר הבעל מניקה לשני. הרי שרצת האשה להניק בן חברתה עם בנה הבעל מעכב ואינו מניחה אלא להניק בנו בלבד. נדרה שלא להניק את בנה כופה ומניקתו עד שיהיה בן עשרים וארבעה חודש אחד הזכר ואחד הנקבה.

2. Pshat explanation

אויב זי האט געבוירן א צווילינג, צווינגט מען איר נישט צו זויגן ביידע, נאר זי זויגט איינס און דער מאן דינגט א מניקה פאר'ן צווייטן (אפילו ער איז אן ארימאן). אויב די פרוי וויל זויגן א צווייטער פרוי'ס קינד ("בן חברתה" – א צווייטע פרוי, נישט דווקא א חבר'טע, ווי למשל אשת אנטונינוס, צו טוהן א טובה אדער פארדינען געלט) צוזאמען מיט איר קינד, קען דער מאן מעכב זיין און איר לאזן זויגן נאר זיין קינד אליין. אויב די פרוי מאכט א נדר נישט צו זויגן איר קינד, קען דער מאן איר צווינגען (ער איז מפר דעם נדר אדער דער נדר איז נישט חל) און זי מוז זויגן דאס קינד ביז עס ווערט אלט 24 חדשים (צוויי יאר), סיי אן אינגל און סיי א מיידל.

3. Chiddushim and explanations

* **דיוק און יסוד ביי צווילינג:** ר' יצחק איז מדייק אז דער חיוב פון א פרוי אין דער משנה איז "מניקה את בנה" – לשון יחיד, נאר איין קינד; ביי צוויי קינדער קען זי טענה'ן אז עס איז צו שווער פאר איר. ר' יואל אשר לייגט צו אז דער חיוב צו דינגען א מניקה פאר'ן צווייטן קינד ליגט אויפ'ן טאטן נישט מצד זיינע חיובים צו דער ווייב, נאר מצד זיין אייגענעם חיוב צו געבן פרנסה פאר זיינע קינדער (עד בן שש).

* **דער גדר פון דעם עיכוב אויף זויגן א צווייט קינד ("חלבה לבעל" קעגן שעבוד):** ר' יואל אשר שלאגט פאר א חידוש אז פונקט ווי "מעשה ידיה לבעל", אזוי אויך איז דא א דין אז "חלבה לבעל" (איר מילך געהערט צום מאן/קינדער). ר' יצחק ווארפט דאס אפ: מען דארף נישט אנקומען צו קיין נייע גדרים; זי איז פשוט משועבד צו זויגן זיין קינד ("מניקת בנה"), און אלע אירע מילך איז "מוקדש" (משועבד) פאר דעם קינד, ווייל ווער זאגט אז עס ווועט בלייבן געזונ מילך אויב זי זויגט נאך א קינד? ר' יואל אשר לייגט צו פראקטיש, אז בדרך כלל איז קוים דא געזונ מילך פאר איין קינד, אפילו נאכדעם וואס מען גיט איר די תוספת מזונות און ווין וואס דער רמב"ם האט פריער פארשריבן.

* **:** ר' יואל אשר לאכט אז אין רמב"ם גיט מען איר ווין צו מאכן מילך, בשעת היינטיגע צייטן איז דא א שטרענגע ווארענונג קעגן טרינקען ווין בשעת'ן זויגן. ר' יצחק מערקט אן אז אסאך ווין קען אויסדארן (און זאגט אז דאס איז אייגנטליך געזעצט ביי מעוברות, נישט מניקות), און היינטיגע מניקות זאגן אז ביר העלפט מער ווי ווין.

* **פארוואס דער נדר איז נישט חל:** ר' יואל אשר און ר' יצחק פארגלייכן דאס צו דעם וואס דער רמב"ם האט געזאגט פריער לגבי עונה — אזוי ווי זי קען נישט מתנה זיין על מה שכתוב בתורה, אדער בעסער געזאגט: זי קען נישט מאכן א נדר אויף א זאך וואס איז "אינו שלו". וויבאלד די פרוי איז שוין משועבד פאר'ן מאן צו זויגן דאס קינד (ביז דעם מינימום שיעור פון 24 חדשים), האט זי נישט דאס רעכט אוועקצונעמען זיין זאך דורך א נדר.

הלכה י"ג-י"ד

1. The Rambam's words

היא אומרת אני אניק את בני והוא אינו רוצה שתניק אשתו כדי שלא תתנוול, אף על פי שיש להן כמה שפחות לה שומעין, שצער הוא לה לפרוש מבנה. היתה עניה שהיא חייבת להניק והיה הוא עשיר שראוי שלא תניק אשתו, אף על פי שאין לו שפחות, אם לא רצת להניק שוכר מניקה או קונה

שפחה, שהאשה עולה עם בעלה ואינה יורדת. היא אומרת ראוי הוא לשכור או לקנות שפחה והוא אומר איני ראוי, עליה להביא ראיה ואין כאן מקום לשבועה.

2. Pshat explanation

אויב די פרוי וויל אליין זויגן איר קינד, און דער מאן וויל נישט ווייל ער האלט אז זי ווערט פארמיאוס'ט דערמיט ("שלא תתנוול") — אפילו זיי האבן אסאך שפחות, הערט מען אויס איר, ווייל ס'איז א צער פאר איר זיך אפצושיידן פונעם קינד. פון דער אנדערער זייט, אויב זי קומט פון אן ארימער משפחה (וואו פרויען זויגן אליין) און ער איז אן עשיר (וואו די פרויען זויגן נישט), אפילו ער האט יעצט נישט קיין שפחות, אויב זי ווייל נישט זויגן מוז ער דינגען א מניקה אדער קויפן א שפחה, ווייל א פרוי גייט ארויף מיט איר מאנ'ס סטאנדארט ("עולה עם בעלה ואינה יורדת"). אויב זי טענה'ט אז ער איז געווג עשיר צו דינגען א מניקה אדער קויפן א שפחה, און ער טענה'ט אז ער איז נישט — ליגט אויף איר די חובת הראיה צו באווייזן אז ער האט אזויפיל געלט, און מען קען אים נישט מאכן שווערן אויף דעם.

3. Chiddushim and explanations

* **וואספארא צער איז "לפרוש מבנה" און די וויכטיגקייט פון איר צער:** ר' יואל אשר שטעלט א שאלה אויף דעם רמב"ם טעם "שצער הוא לה לפרוש מבנה": צי מיינט דער רמב"ם א **צער הגוף** (אז דאס פיזישע אפגעווואוינען זיך פון זויגן און די איבריגע מילך ברענגט פיזישע יסורים), אדער מיינט ער א **צער נפשי / רגשי** (דער עמאציאנעלער וויטאג פון א מאמע פון נישט האבן די נאנטקייט מיט איר קינד)? ר' יצחק מערקט אן אז מען זעט דא שוין א צווייטע הלכה וואו דער צער פון דער פרוי איז א געוואלדיג וויכטיגע זאך ("צער גופה קודם") — עס גובר'ט איבער דעם מאנ'ס טענה פון "שלא תתנוול" (אויב ער האט חתונה געהאט און האט קינדער, מוז ער אננעמען אז דאס קומט מיט דעם).

* **פארוואס דארף דער רמב"ם כפל'ען דעם כלל פון "עולה עמו" ביי הנקה?** ר' יצחק ווואונדערט זיך פארוואס דער רמב"ם דארף בכלל אויסשמועסן אז אן עניה ביי אן עשיר דארף נישט זויגן; מיר האבן דאך שוין פריער געלערנט דעם כלל ביי אלע מלאכות (אופה ומבשלת וכו') אז אויב ער קען באצאלן פאר שפחות איז זי פטור!

* *תירוץ א' (ר' יצחק):* דער רמב"ם שרייבט עס נאר אלס א הקדמה צו דער קומענדיגער הלכה ("היא אומרת ראוי הוא..."), וואו מען גייט רעדן וועגן א "טוען ונטען" (א וויכוח אין בית דין) צי ער איז טאקע אזא עשיר אדער נישט.

* *תירוץ ב' (ר' יואל אשר):* פריער אין פרק האבן מיר געלערנט א "הייעראַרכיע" (סדר) פון שפחות — אז מיט איין שפחה איז די פרוי נאך אלץ מחויב צו זויגן, און ערשט ביי צוויי שפחות ווערט זי פטור פון הנקה. וואלט מען געקענט מיינען אז ווען ער האט נישט קיין שפחות אין שטוב, קען זי נישט פאדערן גלייך א מניקה (וואס איז שוין די הויכע מדרגה פון צוויי שפחות). דערפאר מחדש'ט דער רמב"ם אז אויב זיין פינאנציעלער סטאנדארט איז ווי די עשירים וואס האבן צוויי שפחות, קען זי גלייך פאדערן ער זאל דינגען א מניקה אדער קויפן שפחות לויט זיין סטאנדארט.

* **די קשיא פון שבועת היסת ("ואין כאן מקום לשבועה"):** ר' יצחק פרעגט א שטארקע קשיא: אין בית דין איז דאך דא א כלל אז אויף יעדער טענה וואס איינער לייקנט, קען מען אים מחייב זיין א **שבועת היסת!** פארוואס קען זי אים נישט מאכן שוועהרן אז ער האט נישט קיין געלט?

* *תירוץ א' (ר' יצחק, לויט'ן מפרש אויפ'ן ארט):* דא איז אנדערש צוליב דער **חזקה.** דער מאן האט א "חזקת שעבוד" — מיר ווייסן אויף זיכער אז א פרוי איז משועבד צו זויגן איר קינד, ממילא איז דער מאן דא דער "מוחזק". די פרוי קומט יעצט מיט א נייער טענה אז זי איז פטור פון איר שעבוד (און ער זאל אויסגעבן געלט). וועגן א "נתבע" טענה'ט אז ער איז פטור פון א קלארן מוחזק'דיגן שעבוד (וואס מאכט איר פאר דער "מוציא מחבירו" ארויסצונעמען זיך פונעם שעבוד), איז נישט שייך קיין שבועת היסת אויף צו ברעכן א חזקת חיוב.

* *תירוץ ב' (ר' יואל אשר):* די עצם תביעה פון "ער איז א גביר" איז א סארט טענה וואס מוז קומען מיט א ראיה, ווייל "ראוי" איז אן אפשאצונג פון א סטאנדארט, נישט א פשוט'ע הלואה-טענה. (ר' יצחק האלט אבער אז אין בית דין גייט אלעס מיט די קלארע כללים פון טוען ונטען און חזקה, און דערפאר איז דער ערשטער תירוץ דער עיקר).

הלכה ט"ו-ט"ז

1. The Rambam's words

האשה שנתגרשה אין כופין אותה להניק, ואם רצת נותן לה שכרה ומניקתו, ואם לא רצת נותנת לו את בנו והוא מטפל בו. במה דברים אמורים שלא הניקה אותו עד שהכירה, אבל אם הכירה ואפילו היה סומא אין מפרישין אותו מאמו מפני סכנת הולד, אלא כופין אותה ומניקה אותו בשכר עד עשרים וארבעה חודש. הגרושה אין לה מזונות אף על פי שהיא מניקה את בנו, אבל נותן לה יתר על שכרה דברים שהקטן צריך להן מכסות ומאכל ומשקה וסיכה וכיוצא בהן, אבל המעוברת אין לה כלום.

2. Pshat explanation

א גרושה קען מען נישט צווינגען צו זויגן איר קינד. אויב זי וויל יא, באצאלט ער איר איר שכר און זי זויגט; אויב זי וויל נישט, גיט זי אים אפ דאס קינד און ער מוז זיך אפגעבן דערמיט. דאס איז אבער נאר אויב זי האט אים נאכנישט געזויגן ביז דאס קינד דערקענט איר ("עד שהכירה"). אבער אויב דאס קינד דערקענט שוין די מאמע — אפילו דאס קינד איז א בלינדער ("סומא") — שיידט מען אים נישט אפ פון זיין מאמען צוליב "סכנת הולד", נאר מען צווינגט איר צו זויגן פאר געלט ביז 24 חדשים. א גרושה באקומט נישט קיין מזונות פונעם מאן אפילו וועגן זי זויגט זיין קינד (ער צאלט איר נאר שכירות ווי אן ארבעטער), אבער ער מוז איר

געבן — אויסער איר לוין — אלע זאכן וואס דאס קליינע קינד אליין דארף האבן: קליידונג, עסן, טרינקען, איינשמירעכץ (סיכה – שמן צו שמירן) וכדומה. אויב אבער ער האט איר גע'גט וועט זי איז א מעוברת, איז ער גארנישט מחויב איר צו געבן.

3. Chiddushim and explanations

* **דער יסוד פון חיוב הנקה (צום מאן, נישט צום קינד):** ר' יואל אשר איז מסביר דעם יסוד פון דער הלכה: דער חיוב פון א מאמע צו זויגן איר קינד איז נישט א דירעקטער חיוב וואס זי האט צום קינד, נאר א חיוב וואס זי האט **צו איר מאן** (אלס א טייל פון תנאי כתובה / מלאכות). דער חיוב צו מפרנס זיין און אויסהאלטן א קליין קינד ליגט אינגאנצן אויפ'ן טאטן (ווי מיר האבן געלערנט אין פרק י"ב). דערפאר, וויבאלד זי האט זיך גע'גט און האט מער נישט קיין שעבוד צום מאן, איז זי מעיקר הדין אינגאנצן פטור און קען אים זאגן "נעם דיר דיין קינד".

* **גדר "הכירה" ביי א סומא:** ר' יואל אשר ווייזט אן אז "הכירה" מיינט נישט דווקא זען מיט די אויגן, נאר אז עס האט זיך אנטוויקלט א קשר און א באקאנטשאפט צווישן דעם קינד און דער מאמען (אפילו א בלינד קינד דערקענט די מאמע דורך אנדערע חושים און סימנים).

* **ראיה צוריק צו הלכה י"א (וועגן עסן דברים הרעים לחלב):** ר' יואל אשר ברענגט פון דא א געוואלדיגע ראיה צו זיין פשט אין הלכה י"א (וואו מען האט געדעדט וועגן דעם צי א מאן קען מעכב זיין א פרוי פון עסן זאכן וואס שאטן צו דער מילך צוליב "שמא ימות הולד"). דא ביי א גרושה זעען מיר קלאר אז הגם די פרוי איז הלכה'דיג אינגאנצן פטור פון אלע שעבודים צום מאן, פונדעסטוועגן ווען עס קומט צו אן אמת'ער **"סכנת הולד"**, קען זיך א מאמע נישט ארויסדרייען פון פיזישער ארבעט און בית דין צווינגט איר צו זויגן! מוכח דערפון, אז אויך ביי עסן וואלט מען איר זיכער נישט געלאזט טוהן א זאך וואס איז באמת מסכן דאס קינד; און דאס וואס מיר האבן דארט געלערנט אז ער קען איר נישט מעכב זיין, מוז זיין נאר וועז ס'איז נישטא קיין אמת'ע סכנת הולד, נאר ווייטע חששות פונעם מאן.

* **די הווא אמינא צו געבן מזונות פאר א גרושה מניקת, און דער חילוק צווישן דער מאמע'ס עסן און דעם קינד'ס באדערפענישן:**

* ר' יואל אשר און ר' יצחק קלערן אויף פארוואס דער רמב"ם דארף זאגן "הגרושה אין לה מזונות אף על פי שהיא מניקה" — פשיטא, זי איז דאך גע'גט און האט נישט קיין שאר כסות ועונה! זיי זענען מסביר אז וויבאלד מיר האבן פריער געלערנט אז א מניקת באקומט א תוספת מזונות און וויין *כדי זי זאל האבן גוטע מילך פאר'ן קינד*, וואלט מען געקענט מיינען אז אויך א גרושה וואס זויגט זיין קינד קען פאדערן ער זאל איר צושטעלן בעסער עסן כדי זי זאל קענען פראדוצירן מילך פאר זיין קינד. קומט דער רמב"ם און זאגט: ניין! א גרושה איז נישט מער ווי א געדונגענער ארבעטער ("שכרה"). ער צאלט איר איר געהאלט פאר'ן דזשאב פון זויגן, און פון דעם געהאלט דארף זי זיך אליין קויפן עסן.

* אבער די דירעקטע הוצאות וואס דאס קינד אליין פארברויכט (כסות, מאכל, משקה וסיכה), דאס מוז דער טאטע באצאלן באזונדער אויסער איר געהאלט. ר' יואל אשר האט לכתחילה געווואלט זאגן אז "מאכל ומשקה" גייט ארויף אויף דער צייט *נאך* די 24 חדשים (ווייל בשעת זי זויגט דארף דאס קינד נישט קיין עסן), אבער ר' יצחק שטעלט עס אוועק אז אפילו א בעיבי בשעת'ן זויגן דארף אמאל אנדערע צרכים (עקסטערע מאכל, משקה אדער סיכה), און דער טאטע דארף עס צושטעלן פאר'ן קינד.

* **פארוואס א מעוברת באקומט גארנישט:** ר' יואל אשר פרעגט אן אינטערעסאנטע סברא: א מעוברת דארף דאך עסן מער כדי צו האבן כח און ענערגיע פאר דעם קינד אין איר בויך – לכאורה איז א חלק פון איר עסן ממש פאר'ן קינד, טא פארוואס איז דער טאטע נישט מחויב אין דעם? ר

' יצחק ענטפערט אז הלכה'דיג הייסט נישט דאס עסן פון א מעוברת "מזונות פאר א קינד". דער חיוב מזונות אויף א קינד הייבט זיך ערשט אן וועז דאס קינד איז אויף דער וועלט.

הלכה י"ז-י"ח

1. The Rambam's words

שלמו חדשיו וגמלתו, אם רצת המגורשת שיהיה בנה אצלה, אין מפרישין אותו ממנה עד שיהיה בן שש שנים גמורות, אלא כופין את אביו ונותן לו מזונות והוא אצל אמו. ואחר שש שנים יש לאב לומר אם הוא אצלי אתן לו מזונות, ואם הוא אצל אמו איני נותן לו כלום. והבת אצל אמה לעולם, ואפילו לאחר שש. כיצד, היה האב ראוי לצדקה מוציאין ממנו הראוי לה בעל כרחו וזנין אותה והיא אצל אמה. ואפילו נישאת האם לאחר, בתה אצלה ואביה זן אותה משום צדקה עד שימות האב ותיזון מנכסיו אחר מותו בתנאי כתובה והיא אצל אמה. אם לא רצת האם שיהיו בניה אצלה אחר שגמלתן, אחד זכרים ואחד נקבות הרשות בידה, ונותנת אותן לאביהם, או משלכת אותן לקהל אם אין להם אב והן מטפלין בהן.

2. Pshat explanation

נאך די 24 חדשים (וועז דאס קינד האט אויפגעהערט צו זויגן), אויב די גרושה וויל אז איר זון זאל בלייבן ביי איר, נעמט מען אים נישט אוועק פון איר ביז ער ווערט אלט זעקס פולע יאר, און מען צווינגט דעם טאטן צו שיקן מזונות פאר'ן קינד דארט ביי דער מאמען. נאך זעקס יאר קען דער טאטע זאגן: "אויב ער קומט וואוינען ביי מיר וועל איך אים געבן מזונות, און אויב ער בלייבט ביי זיין מאמען גיב איך אים גארנישט." אבער א טאכטער בלייבט ביי דער מאמען אויף אייביג, אפילו נאך זעקס יאר. וויאזוי? אויב דער טאטע איז אמוד (פארמעגליך) צו געבן צדקה, נעמט מען ארויס פון אים געלט בעל כרחו מדין צדקה און מען שפייזט די טאכטער ביי דער מאמען. אפילו אויב די מאמע האט חתונה מיט אן אנדערן מאן, בלייבט די טאכטער ביי איר, און דער טאטע שפייזט

איר מדין צדקה ביז ער שטארבט, און דערנאך עסט זי פון זיינע נכסים מדין תנאי כתובה (מזונות הבנות) בשעת זי וואוינט ווייטער ביי דער מאמען. אויב אבער די מאמע וויל נישט האלטן אירע קינדער ביי זיך נאכדעם וואס זי האט זיי אפגעוואוינט פון זויגן – סיי אינגלעך און סיי מיידלעך – האט זי די פולע רשות דערצו. זי גיט זיי איבער צום טאטן, אדער (אויב זיי האבן נישט קיין טאטן) ווארפט זי זיי ארויף אויפ'ן קהל (בית דין / הקדש) און זיי דארפן זיך אפגעבן מיט זיי.

3. Chiddushim and explanations

* **דער איבערגאנג פון "כפיה אויף דער מאמען" צו "זכות פון דער מאמען":** ר' יצחק מאכט קלאר דעם סדר הדברים אין די הלכות: ביי די ערשטע 24 חדשים פון הנקה איז די גרושה בעצם נישט מחויב, און זי וויל עס אפשר איבערלאזן פאר'ן טאטן, נאר מען צאלט איר אדער מען צווינגט איר (ווען "מכירהו" און דאס קינד איז אין סכנה). אבער נאך 24 חדשים דרייט זיך עס איבער: יעצט איז עס א *זכות* און א רעכט פון דער מאמען ("אם רצת") צו האלטן דאס קינד ביי זיך ווייל זי האט עס ליב, און דער טאטע ווערט געצווינגען אהינצושיקן גענלט (כאטש עס קאסט אים טייערער ווי צו האלטן דאס קינד ביי זיך אין שטוב צוליב דעם חסרון פון "ברכת הבית").

* **צי איז דער דין ביז זעקס יאר לטובת דעם קינד אדער א זכות פאר דער מאמען?** ר' יואל אשר זאגט אז ביז זעקס יאר איז א קינד אומבאהאלפן און דארף נאטירליך די מאמע; דעריבער איז עס די זעלבע סיבה פארוואס דער טאטע איז מחויב אין מזונות ביז זעקס (מתקנת חכמים) און פארוואס מען נעמט אים נישט אוועק פון דער מאמען ("אין מפרישין אותו" – לטובת דעם קינד). ר' יצחק האלט אבער אז אין רמב"ם איז דאס "דיסקאנעקטעד" (נישט תלוי איינס אינעם אנדערן), און עס גייט דא איבער דער *מאמע'ס זכות* ("אם רצת המגורשת"), ווייל אויב זי וויל נישט, צווינגט מען איר נישט.

* **דער יסוד פון ר' יצחק: דער רמב"ם רעדט נאר וועגן גענלט (מזונות), נישט וועגן "קאסטאדי" (החזקת הילדים):** ר' יצחק שטעלט אוועק א גרויסן יסוד אין פשט פונעם רמב"ם: די גאנצע נושא דא אין רמב"ם איז נישט ווער עס האט "קאסטאדי" (ביי וועמען דאס קינד מוז וואוינען). דער טאטע קומט נישט פאדערן נאך זעקס יאר "איך וויל מיין זון זאל וואוינען ביי מיר!". דער טאטע רעדט נאר וועגן *גענלט*. נאך זעקס יאר (ווען דער חיוב מזונות איז נאר מדין צדקה כדי ער זאל נישט זיין ווי אן עורב), זאגט דער טאטע: "איך בין גרייט אים צו שפייזן, אבער ס'קאסט מיר צופיל גענלט צו שיקן מזונות צו דער מאמען'ס הויז; אויב ער וויל עסן, זאל ער קומען עסן ביי מיר." אויב די מאמע וויל אים האלטן ביי זיך נאך זעקס יאר אן דעם טאטן'ס גענלט – האט זי לכאורה א רעכט דערצו, נאר זי קען נישט צווינגען דעם טאטן צו שיקן אהין מזונות. (ר' יואל אשר מערקט אן אז לויט דעם רעדט דער רמב"ם בכלל נישט וואס די הלכה וואלט גענועון אויב דער טאטע פאדערט טאקע דאס קינד אליין אן קיין שייכות צו מזונות).

* **כפיה אויף צדקה ביי א בת נאך זעקס יאר:** ביי א טאכטער האט די מאמע א טענה אז א מיידל דארף אייביג זיין ביי דער מאמען (אפילו ביי א שטיף-טאטן אין שטוב). דעריבער קען דער טאטע נישט ניצן די טענה פון "זי זאל קומען עסן ביי מיר". און וויבאלד ער איז אמוד (פארמעגליך) אויף צדקה, צווינגט מען אים צו שיקן דאס צדקה-געלט אהין צו דער מאמען, ווייל לויט די דיני קדימה אין הלכות צדקה קומט אן אייגן קינד פאר אלע אנדערע ענייס.

* **דער יסוד פארוואס א מאמע איז אינגאנצן פטור ("משלכת אותן לקהל") און די קשיא פונעם רמ"ך מצד דיני צדקה:**

* ר' יצחק ברענגט דעם **מגיד משנה** וואס איז מסביר דעם יסוד פונעם דין: אפילו א טאטע האט נישט קיין חיוב מדאורייתא, נאר חכמים האבן מתקן געוועון א חיוב אויפ'ן טאטן צו שפייזן זיינע קינדער. אויף א מאמען האבן חכמים קיינמאל נישט ארויפגעלייגט קיין שום חיוב צו שפייזן אדער האלטן אירע קינדער. אלעס וואס מען האט געלערנט איז נאר א *זכות* פאר דער מאמען אויב זי וויל זיי האלטן, אבער אויב זי וויל נישט – איז זי אינגאנצן פטור און קען זיי איבערלאזן פאר'ן קהל.

* ר' יואל אשר פרעגט אויף דעם א שטארקע קשיא (וואס ר' יצחק ברענגט ארויס אז דאס איז די קשיא פונעם הייליגן **רמ"ך** אין זיינע השגות אויפ'ן רמב"ם): מיר האבן דאך נאר וואס געלערנט אז נאך זעקס יאר צווינגט מען דעם טאטן צו שפייזן זיינע קינדער מדין *צדקה* (ווייל א קינד האט א דין קדימה אין צדקה). וועו מען רעדט פון אן אייגענעם הלכה'דיגן חיוב אויסצוהאלטן די קינדער, מילא קען מען פארשטיין אז עס ליגט נאר אויפ'ן טאטן. אבער מדין צדקה – אין א פאל וואו עס איז נישטא קיין טאטע און די מאמע איז א רייכע פרוי וואס איז "ראוי לצדקה" – א מאמע איז דאך זיכער אויך א מאמע פון די קינדער! פארוואס קען זי ארויפווארפן די קינדער אויפ'ן קהל, און פארוואס זאל מען נישט צווינגען די מאמען אויך מדין צדקה און דיני קדימה צו מפרנס זיין אירע אייגענע קינדער?

* *תירוץ/השערה (ר' יצחק):* אפשר איז דער רמב"ם טאקע מודה צו דעם, און דער רמב"ם רעדט פשוט נישט פון אזא פאל (וואו די מאמע איז פארמעגליך און קען געבן צדקה), אדער עס איז נישט קלאר אז דער רמב"ם רעדט פון דעם פאל.

* **די השגה פונעם ראב"ד (איבער א זון ביז זעקס יאר) און דער שמועס אין זיין פשט (סברא קעגן ראיה):**

* ר' יצחק ברענגט די השגה פונעם **ראב"ד**, וועלכער איז חולק אויפ'ן רמב"ם פסק אז א מאמע קען פאדערן אז אפילו א זון זאל זיין ביי איר ביז ער וועט זעקס יאר אלט. אין דער גמרא איז באמת נישטא קיין קלארע גמרא אויף דעם רמב"ם דין; דער רמב"ם האט פארבונדן און אנגענומען א גמרא ביי אלמנה צו גרושה (און מקבל געוועון די מסורה פונעם **ר"י מיגאש** אז די הלכה איז "בן אצל האם" ביז זעקס), און דערפאר איז דער ראב"ד חולק. לויט'ן ראב"ד קען דער טאטע שוין פון צוויי יאר אלט

(אדער וועג ער וויל) פאדערן אז דער זון זאל זיין ביי אים, און ער וועט אים נאר דארט געבן געלט אויף זיין אויסהאלטונג.

* דער ראב"ד שרייבט: *"עשיתו כמי שאין הדעת סובלת שנכוף את האב להפריד בנו ממנו עד שיהיה בן שש. והלא חייב לחנכו תורה בין ארבע ובין חמש... ואיך יחנכנו ויגדל בין הנשים?"*. ביי א טאכטער איז דער ראב"ד מסכים אז זי באלאנגט ביי דער מאמען וואס גיט אכטונג אויף מיידלעך. אבער ביי א יונגל לייגט זיך נישט אויפ'ן שכל אז מען זאל קענען צווינגען א טאטן אוועקצונעמען זיין זון פון אים ביז זעקס יאר. דערצו איז א טאטע מחויב מחנך צו זיין זיין זון אין תורה פון וועג ער קען רעדן ("תורה צוה לנו משה"), און ביי פיר אדער פינף יאר הייבט מען אים שוין אן אויסצולערנען תורה (ווי עס שטייט "בן חמש למקרא" — הגם דער רמב"ם ברענגט נישט ממש יענע לשונות); וויאזוי וועט דער טאטע אים קענען אויסלערנען תורה אויב ער וואקסט אויף דארט צווישן די פרויען און האט נישט קיין טאטן אינדערהיים?

* *מחלוקת אין פשט פונעם ראב"ד:*

* **ר' יצחק'ס מהלך:** דער עיקר מחלוקת פונעם ראב"ד איז מצד הסברא — עס מאכט נישט קיין שכל ("אין הדעת סובלת") צו צווינגען א טאטן זיך צו שיידן פון זיין זון (נישט נאר א שאלה פון וואו מען דארף געבן געלט, נאר די עצם זאך אז מען נעמט אוועק דאס קינד). די נקודה פון חינוך לתורה איז א באזונדערע "ראיה" וואס דער ראב"ד ברענגט צו שטיצן זיין סברא, אז מען זאל נישט זאגן אז עס איז בלויז אן אייגענע סברא אן א הלכה'דיגן חיוב.

* **ר' יואל אשר'ס מהלך:** ער וואלט געלערנט פארקערט: די טענה פון לימוד התורה איז נישט א זייטיגע ראיה, נאר דאס איז גופא דער טעם פארוואס "אין הדעת סובלת" — דער טאטע דארף האבן זיין קינד ביי זיך ווייל ער דארף דאך לערנען מיט אים תורה!

* **ר' יצחק'ס באווייז פונעם מגיד משנה:** ר' יצחק באווייזט זיין פשט פונעם תירוץ פונעם **מגיד משנה**: דער מגיד משנה ענטפערט אויף דעם ראב"ד אז לגבי לימוד התורה קען דער טאטע שיקן א שליח (א מלמד) אדער אים אויסלערנען תורה מן הצד (באזוכן אים). אויב דעם ראב"ד'ס גאנצע טענה פון "אין הדעת סובלת" איז נאר געווען צוליב לימוד התורה, וואלט דאך א מלמד אינגאנצן געלייזט דעם פראבלעם; נאר ווייל דער ראב"ד האט אן עצם סברא אז מען קען נישט אפרייסן א זון פון א טאטן, און לימוד התורה איז נאר געווען א ראיה דערצו, קומט דער מגיד משנה אפצואווארפן די ראיה.

תמלול מלא

הלכות אישות – פרק כ"א: מציאתה ומעשה ידיה

אריינפיר: דקדוק ביים אויסשפראך פון פרק כ"א

[#1] **ר' יצחק:** א גוטן. היינט איז א טאג וועט מיר לערנען פרק כ"א, אדער כ"א? וויאזוי דארף מען זאגן: כ"א אדער כ"א? איך ווייס נישט.

ר' יואל אשר: מ'קען עס לאזן אפן די שאלה.

ר' יצחק: איך קען נישט קיין דקדוק. איך מיין, איך קען יא דקדוק. דער תירוץ איז: אויב מ'זאגט סמ"ך, דארף עס זיין "פרק כ"א". אויב מ'זאגט עס עקסטער, איז עס "פרק כ"א".

ר' יואל אשר: ס'איז דא א באקאנטער יום טוב וואס הייסט כ"א כסלו. דארף מען קוקן, וויאזוי זאגט מען עס? מיט א כ'. מ'קען שטימען, מיט כסלו שטימט נישט.

ר' יצחק: סאטמארער זאגן אלעמאל מיט א כ'. יא. קען זיין אז אויף אידיש איז אזוי, ס'איז נישט קיין ראיה. אפשר דאס איז אויף אידיש? דאס איז נישט אויף לשון הקודש.

ר' יואל אשר: וויאזוי זאגן זיי אין ארץ ישראל? כ', ניין? יא, זאגן זיי כ'. ס'איז טוועטי מיט א כ'. יא. שוין. [#2] סאו דער פרק...

ר' יצחק: קודם דארף מען זאגן יישר כח פאר די וואס געבן די פרנסה.

ר' יואל אשר: שוין. יישר כח פאר די תומכים פונעם שיעור. זאגט דער רמב"ם אזוי: פרק כ"א,

---

הקדמה צום פרק: די מהות פון "מעשה ידיה" – א זכות פאר'ן מאן אדער א חיוב אויף דער פרוי?

ר' יצחק: איך גיי זאגן וואס מ'גייט לערנען, איך גיי זאגן א הערה וואס איך האב דערין, אדער א זאך וואס מ'דארף באמערקן.

מיר האבן געלערנט ביז יעצט, יא, ממש ביז יעצט, האבן מיר געלערנט אינעם רמב"ם וואס האט געזאגט אז ס'איז דא צען חיובים וואס א מאן האט געהאט וואס ער איז מחויב פאר זיין ווייב, און פיר זאכן וואס זי איז מחויב אדער וואס ער איז זוכה פון איר. עד כאן ביז פרק כ' האבן מיר געלערנט אלעס וואס ער דארף געבן פאר איר, ביז אפילו זאכן וואס זענען נישט ממש פאר איר, נאר פרנסה פאר די טעכטער, וואס איז אביסל קאנעקטעד מיט דעם.

יעצט הייבן מיר אן צו לערנען די זאכן וואס ער באקומט פון איר. אזוי האבן מיר געלערנט אז ער באקומט פיר זאכן. אינעם פרק גייען מיר רעדן פון צווויי פון זיי, אין דעם נעקסטן פרק רעדט מען פון די נעקסטע, און אזוי ווייטער.

וואס זענען די צוויי וואס מיר לערנען אין דעם פרק?

1. אפיציעל, **מציאתה** – אויב זי טרעפט עפעס. ס'איז א זאך וואו איך פארשטיי נישט אזוי גוט ווי דאס איז נוגע. מאכט זיך, מ'גייט אין דער גאס מ'טרעפט א מציאה? איך ווייס נישט קלאר. און דער עיקר וואס מ'לערנט אבער אין דעם פרק – דאס וואלט מציאה שטייט ממש נאר איין וואלט דא, ס'שטייט נישט דא גארנישט וועגן דעם.

2. די עיקר זאך וואס מ'גייט לערנען איז **מעשה ידיה**.

יעצט, דער חידוש וואס מ'לערנט אין דעם פרק איז, אז דו האסט געמיינט אז מעשה ידיה איז אזוי ווי א זכות, אז אויב זי מאכט געלט, זי ארבעט, באקומט עס דער מאן. ניין, נישט אז זי ארבעט עס. מעשה ידים איז א חוב אז זי דארף ארבעטן.

ס'איז אינטערעסאנט אז א מאן האט נישט קיין שום חיוב צו ארבעטן. ס'הייסט, מיר האבן געלערנט, אין רמב"ם עטליסט איז נישט געשטאנען אז א מאן איז מחויב צו ארבעטן. ס'איז געווען א מחלוקת רבינו תם מיט רבינו אליהו צי מ'קען צווינגען א מאן צו גיין ארבעטן ווייל ס'שטייט אין דער כתובה. אבער אינעם רמב"ם עטליסט איז נישט געשטאנען אזא חיוב. אבער א פרוי האט א חיוב צו ארבעטן. א חיוב צו ארבעטן סיי אויף צו מאכן געלט און סיי סתם שטוב-ארבעט וואס פרויען זענען מחויב צו טוהן. דאס איז אלע סארט זאכן וואס זי איז מחויב צו טוהן.

דער גאנצער פרק רעדט פון דעם: סיי וואס זי איז מחויב צו ארבעטן בתור צו מאכן געלט, סיי וואס זי איז מחויב צו ארבעטן אין שטוב, די פרטים פון די הלכות. אבער דאס איז מיר זייער אינטערעסאנט: פון וואו האט מען גענומען פון "מעשה ידיה" – זעט אויס דאס איז דער טייטש – אבער מעשה ידיה איז נישט אז ער האט א זכות, ס'איז אז צו חתונה האבן מיינט, פארט דערפון איז עס, אז זי דארף ארבעטן, זי דארף טוהן. [[#3]]

שמועס: די סברות אויף דעם חיוב פון "מעשה ידיה"

ר' יואל אשר: איך מיין אז דער פשט איז זייער מעגליך, ווייל מציאתה ומעשה ידיה האבן זיי מתקן געווען נאכדעם וואס ס'איז שוין דא די מצוה פון שאר כסות ועונה אז דער מאן דארף איר אויסהאלטן. האבן זיך די חכמים אזוי ווי כאילו געברענגט די אנדערע זייט – אויך משום איבה איז געווען א לשון, אפשר נישט אויף דער ספעציפישער זאך – ס'איז אזוי ווי אויסגעבעלענסט אז פון דער אנדערער זייט דארף זי אריינברענגען. און דאס איז נישט נאר אויב זי טרעפט, נאר ממילא ווערט עס א חיוב, אזוי ווי זיין חלק איז באופן חיוב. ווייל א מאן דארף – אויב זאגט ער אז ס'איז א שאלה צי מ'קען, צי ער איז דעמאלטס מחויב צו ארבעטן.

ר' יצחק: ער איז נישט מחויב צו ארבעטן. אויב ער האט נכסים, איז ער מחויב צו געבן. אויב ער האט נישט, איז אן אנדער נושא. יא, אבער ס'איז אמת, איך מיין אז א פרוי קען פארלאנגען.

ר' יואל אשר: א פרוי קען דאך פארלאנגען א גט אויב ער איז נישט מפרנס.

ר' יצחק: איז דאך פשט אז ס'איז...

ר' יואל אשר: א חיוב גמור מצד זייער קאנטראקט. האבן דאך די חכמים צוגעברענגט צו דעם מציאתה ומעשה ידיה. און אויך איז נאך א זאך מעשה ידיה אנדערש, ווייל שפעטער גייען מיר לערנען אז ס'איז דא נאך...

ר' יצחק: אן ענין מצד אן אנדער דין פון "בטלה מביאה לידי זימה", אז א מאן קען פאדערן אז זיין ווייב זאל ארבעטן נישט ווייל ער וויל דאס געלט, נאר ווייל ארבעטן אליין איז עפעס א חוב.

ר' יואל אשר: ממילא אטאמאטיש קומט אויס דאס, דאס הייסט דער חיוב הקבוע קען קומען מצד יענעם ענין. סאו איך וואלט געזאגט מער, מיר רעדן יעצט אביסל אויסנווייניג.

ר' יצחק: אבער איך וואלט געזאגט אביסל מער. ס'איז נישט נאר אזוי ווי דו ברענגסט אז ס'איז דא די מעשה ידים גייט כנגד מזונות, און זי קען אפילו זאגן נישט דעם און נישט דעם – אפשר אויף דעם אליין איז דא געוויסע פרטים וואס זי קען נישט זאגן; יא, ס'העלפט נישט אז זי זאגט "איני ניזונת ואיני עושה", דארף זי נאך אלץ טוהן די מלאכות שאשה עושה לבעלה לכאורה, דארף איך טראכטן וועגן דעם באלד צי ס'שטייט.

אבער ס'זעט אויס נאך א זאך, אז ס'איז נישט נאר א ביזנעס דיעל. ס'איז דא א געוויסע נארמאלקייט. ס'שטייט דא דעם גאנצן פרק אז ס'איז תלוי וואס איז דער מנהג המדינה. דער נארמאלער סדר איז: א מענטש האט חתונה. יא, דער מאן איז אפשר דער עיקר אחראי אויף דער פרנסה, אבער פרויען טוען אויך זאכן. סיי זיי טוען אביסל ארבעט, פרויערישע ארבעט, און סיי זיי נעמען קעיר. סאו דאס איז אזוי ווי ס'איז אנגענומען ביי מענטשן. סאו ס'קען זיין אז די חכמים לייגן שוין אריין דאס אין א מסגרת פון אזא ליגעל. רייט, רייט. ער קען מוותר זיין, ער קען מאכן אזא תנאי.

ר' יואל אשר: אזא תנאי. איך וואלט אפשר מסביר געווען וואס דו זאגסט, אז ווען נישט די חכמים וואלטן עס אריינגעלייגט אין די פרטי דינים, וואלטן זיי געזאגט אז דער מאן דארף ארבעטן פאר איר און זי דארף ארבעטן פאר'ן מאן. אזוי ווי ביידע זייטן דארפן אינווועסטן. נאר זיי האבן עס נישט געזאגט אזוי ברייט, זיי האבן עס געזאגט מער אין פרטי דינים.

ר' יצחק: און איך זאג אפילו ווייניגער פון דעם. ס'הייסט אפילו נישט פארדינען. ס'איז דא א סדר: מ'האט חתונה, וואס מיינט עס? מ'גייט זיין טאטי-מאמי. דער טאטי טוט טאטי-זאכן, און די מאמע טוט מאמי-זאכן. אזוי גייט עס אין א הויז. זי וואשט די וועש, און ער קויפט איין. איך ווייס וואס, וואטעווער, ס'איז דא א געוויסער סדר. מ'דארף שוין אנקומען צו דעם גאנצן "זה כנגד זה" – דאס איז אלץ פרטי דינים נאכדעם, אבער ס'איז דא א נארמאלער סדר. מ'האט חתונה, ס'איז אלץ איינס, און מ'גייט זיך פירן כמנהג בני אדם, איך מיין.

ר' יואל אשר: רייט, אדם וחוה האבן דאך שוין...

ר' יצחק: געהאט ראלס אדער וכדומה.

ר' יואל אשר: די תורה קומט אריין אין דער בריאה. מצד הבריאה...

ר' יצחק: דאס מיינט צוויי שותפים. אסאך פון דעם איז זאכן וואס מ'זעט קלאר אז ס'איז תלוי אין דעם, ס'איז דער נארמאלער סדר, סדר החיים וויאזוי מ'פירט זיך. יא. די שאלות הייבן זיך אן נאר וועגן ס'מאכט א פראבלעם.

יא, מיר לערנען דאך אסאך מאל, אזוי ווי איך פלעג זאגן, אז מ'לערנט "שארה כסותה ועונתה". וואו שטייט שארה כסותה ועונתה? אז טאמער ס'מאכט זיך א מענטש, ער גייט האבן אן

עבריה, און ער האט געזומען נאך איינע, זאל ער נישט ממעט זיין. און וואו שטייט נארמאלע שארה כסותה ועונתה? דאס דארף נישט שטיין. די הלכות, בכלל – מיר לערנען שוין תורה, די הלכות, נישט תורה; תורה אריגינעל קען מען מיינען לכתחילה, אבער די הלכות, מיר לערנען רוב הלכות איז נאכדעם וואס ס'איז געווען א פארשלאג, נאכדעם וואס עפעס איז געשען א צרה, דעמאלטס דארף מען האבן די הלכות. וועז ס'איז נארמאל, אוודאי, מ'האט חתונה, מ'טוט, ס'איז אלעס בסדר.

ר' יואל אשר: פרעגט מען נישט קיין שאלות, רייט.

ר' יצחק: רייט. רייט. די שאלות זענען נאר: יעצט, אז מ'האט שוין א שאלה, דארף מען מגדיר זיין וואס איז דער עיקר חיוב, וואס איז נישט, וכדומה. אקעי.

הלכה א': מציאת האשה ומעשה ידיה לבעלה

דער טייטש פון די וועריעטער "מעשה ידיה"

ר' יואל אשר: שוין. איז די הלכה אזוי: **מציאת האשה**, עניטינג וואס די פרוי טרעפט, **ומעשה ידיה**, איר ארבעט – ס'טייטשט סיי דאס וואס זי פארדינט פון איר ארבעט, סיי די ארבעט וואס זי דארף טוהן פאר'ן מאן.

ר' יצחק: אה אה, מ'וועט שוין זען.

ר' יואל אשר: איר מעשה ידיה איז **לבעלה**. ניין, איך זאג, און דאס אז זי דארף טוהן זאכן פאר'ן מאן, גופניות'דיגע זאכן אזוי ווי מיר גייען לערנען, טייטשט אויך מעשה ידיה. מעשה ידיה קען טייטשן וואס זי פארדינט פון איר ארבעט, און ס'קען מיינען איר עצם, אירע ידים איז אזוי ווי א הקדש פאר'ן מאן.

ר' יצחק: מעשה ידיה איז פאר'ן מאן. ניין, לאמיר זען. איך מיין אז דאס ווארט "מעשה ידים" דא מיינט יא וואס זי ארבעט, נאכדעם וואס די נעקסטע זאך רופט זיך "מלאכות שהאשה עושה לבעלה".

ר' יואל אשר: אבער די מלאכות שהאשה עושה לבעלה שטאמט אויך פון דעם אז מעשה ידיה, ווייל מיר זאגן נישט דא ריוחים. מעשה ידיה מיינט... ניין, ס'איז דא נאך הלכות וואס איך געדענק, אזוי ווי כ'זאל נאר געדענקען אלע פיל, אבער ס'איז דא נאך הלכות וואו די הענט פון דער פרוי איז הקדש פאר דעם מאן ערגעץ אין נדרים. זי קען נישט מדיר זיין אירע הענט, ווייל אירע הענט איז שוין הקדש פאר מעשה ידיה לבעלה.

ר' יצחק: יא, אבער הענט מיינט נישט ליטעראלי. על כל פנים, מעשה ידים, ס'זעט מיר אויס אין דעם פרק...

ר' יואל אשר: מעשה ידיה מיינט יא אבער ער האט א זכות אין אירע הענט כאילו אז זי דארף ארבעטן סיי מלאכות און סיי פארדינען. ביידע קומט פון זיין זכות אין איר מעשה ידיה. וואטעווער אירע הענט קענען פראדוסן. אקעי. **ומה היא עושה לו?**

די מלאכות לויט'ן מנהג המדינה (אריגה, רקימה, טוויה)

ר' יצחק: וואס דארף זי טוהן? אזוי דא רעדט ער פון וואס זי דארף טוהן פאר געלט, נישט וואס זי דארף טוהן שפעטער.

ר' יואל אשר: וואס דארף זי ארבעטן? יא. זאגט דער רמב"ם: דאס איז **הכל כמנהג המדינה**. לויט וואס איז דער מנהג אין יענער מדינה, וואס די געוועזנליכע פרויען זענען מרויח. איז וואס פלעגן פרויען טוהן אין די מדינות פון וואס מ'רעדט? זאכן מיט קליידער, אנגרייטן קליידער.

איז **מקום שדרכן לארוג**, די פלעצער וואו דער מנהג פון יענעם פלאץ איז געווען אז מ'האט אנגעגרייט קליידער דורך אריגה. אריגה טייטשט פלעכטן, קראשעיען?

ר' יצחק: אריגה טייטשט וועבן, יא. צו מאכן פון שטריק סחורה, דאס טייטשט **אורגת**, יא.

ר' יואל אשר: יא. **לרקום רוקמת**. לרקום מיינט אזוי ווי עמברוידערי, מאכן שיינע צורות אויף א סחורה.

ר' יצחק: אה, דאס איז שוין דער נעקסטער לעוועל.

ר' יואל אשר: נאך דעם אורג. אריגה מאכט די סחורה, נעמט צוזאם פאדעמער אינטו א סחורה אין עני פארם, און לרקום מיינט שוין מאכן דיזיינס אדער אויסקריצן זאכן, אויסנייען זאכן אויף דער סחורה.

אדער אין פלעצער וואו דער מנהג איז **לטוות צמר או פשתן, טווה**.

ר' יצחק: טוט זי דאס. טווה איז דער לעוועל פאר דעם אורג, רעדט זיך פון מאכן די פאדעמעס.

ר' יואל אשר: נעמען רויע צמר אדער פשתן – וואל פון בהמות אדער קאטן פון א געוויקס – און זיי מאכן אינטו...

ר' יצחק: פשתן איז פלעקס. קאטן איז נישט געוועז אין דער צייט פון די חכמים, כ'ווייס נישט. ענייוועיז...

ר' יואל אשר: זענען פון דער זעלבער פעמילי דאכט זיך?

ר' יצחק: כ'ווייס, ס'איז א וואקסנדיגע זאך וואס מ'מאכט פון דעם, אמת.

ר' יואל אשר: וואס פון דעם מאכט מען. ער גייט שוין זאגן אז דאס איז א שווערער פראסעס, דאס נעמען שטיקעלעך האר און מאכן אינטו פאדעם איז א שווערערער פראסעס. זאגט דער רמב"ם אזוי:

ר' יצחק: איין מינוט, קודם **ואם היה**, יא פאר דעם.

ר' יואל אשר: יא, אקעי. סאו מעשה ידיה וואס מ'פאדערט פון איר אז זי זאל טוהן ארבעט, זאגט מען ארבעט פון מאכן קליידער. וועלכע פארט פונעם פראסעס? איז דא ס'זעט אויס אז יעדעס שטעטל האט זיך געטוהן זייערס, אדער אין יעדער געגנט איז געווען דארטן פאפולער אז דאס איז פרויערישע ארבעט וואס מען טוט. יא, אזוי ווי אין לעיקוואוד איז דא אסאך וואס טוען מעדיקל בילינג, דאס איז געווען די ביזנעס וואו די פרויען זענען אריינגעגאנגען: אריגה, רקימה און טוויה.

זאגט דער רמב"ם: **ואם היה דרך נשי העיר לעשות כל המלאכות האלו**, אויב איז דער דרך אז זיי זענען גאר געשיקט און...

ר' יצחק: זיי טוען אלע פון די זאכן.

ר' יואל אשר: ווי ווייט קען דער מאן...

ר' יצחק: פאדערן אז זי זאל טוהן אלעס? ס'מיינט אז ס'איז נישט דא א ספעציפישער מנהג.

ר' יואל אשר: יעדער איינער טוט עפעס אנדערש. אויב די שטאט טוט אלע סארטן – ס'איז דא אלע מינים, ס'איז דא אזעלכע פעקטאריס און אזעלכע פעקטאריס – קען ער נישט פארלאנגען פון איר צו טוהן, טווה זיין דעם פשתן.

ר' יצחק: און אויך נישט אורג זיין לכאורה.

ר' יואל אשר: ניין, לטוות, מאכן די טוויה. די אריגה... ניין, די טוויה בצמר. די אנדערע זאכן קען ער יא ווייטער פאדערן פון איר. ער זאגט לגבי דער טוויה פון פשתן,

די הלכה פון טוויה בצמר אנטקעגן אנדערע מלאכות

ר' יצחק: אבער ער זאגט ווייטער, "**והטווי הוא המלאכה**". דאס הייסט, ס'איז דא פרויען וואס טוען אריגה, און ס'איז דא פרויען וואס טוען בפשתן, ס'איז דא אלע מיני זאכן. אבער וואס מ'קען פארסן לויט וואס דער רמב"ם זאגט דא איז נאר איין זאך: נאר טוויה און נאר בצמר. און דער רמב"ם איז מסביר די ביידע זאכן: פארוואס נאר בצמר? יא, ווייל פשתן האט עפעס א קאנסערן.

ר' יואל אשר: כ'וויל פארשטיין, נאר אין א פלאץ וואו מ'טוט נאר טווה זיין פשתן,

ר' יצחק: וועט מען יא קענען כופה זיין.

ר' יואל אשר: וועק דו האסט די ברירה, קען ער נישט כופה זיין נאר אויף טוויה בצמר. פארוואס?

ר' יצחק: נאר אויף טוויה בצמר.

ר' יואל אשר: יא. זאגסטו, אויף אריגה און אויף רקימה איז נישטא קיין כפיה קיינמאל? פארוואס?

ר' יצחק: חוץ אויב יענץ איז די איינציגסטע זאך אין יענער שטאט. אויב ס'איז דא מער ווי איין אפשן, איז דער מינימום,

ר' יואל אשר: די איינציגסטע זאך וואס מ'קען

ר' יצחק: פארסן איז די טוויה בצמר.

די סיבה פארוואס מען איז נישט כופה אויף פשתן

ר' יואל אשר: א, דער רמב"ם רעכנט אויס צוויי אנדערע זאכן: פארוואס פשתן איז נישט, און פארוואס די אנדערע נישט. פארוואס איז טוויה מער פרעפערד ווי די אנדערע? זאגט דער רמב"ם, די סיבה פארוואס מ'קען נאר כופה זיין אויף צמר און נישט אויף פשתן איז ווייל "**שהפשתן מזיק את הפה ואת השפתים**".

ר' יצחק: א פנים אז ס'קראצט, פשוט. יא, פשט איז א... ער זאגט אז מ'פלעגט ניצן דאס

ר' יואל אשר: מויל אין דעם פראצעס פון אנגרייטן דעם פשתן, דארף מען עס אסאך מאל אביסל נאס מאכן, פלעגט מען עס לעקן, אדער אזא סארט זאך, עס מאכט אביסל נאס מיט דעם רוק. אזוי זאגט ער, "**מזיק את הפה ואת השפתים**".

ר' יצחק: איך האב געמיינט אז פשוט ס'איז שטעכעדיג,

ר' יואל אשר: פשתן איז מער שטעכעדיג ווי... אן א פנים.

ר' יצחק: ער זאגט פשוט עס קומט אריין אין מויל, ווייל מ'לייגט עס עפעס אין מויל, אקעי.

די מעלה פון טוויה אלס מלאכת נשים

ר' יואל אשר: [[#2]] ממילא, היות אז ס'איז א שווערע זאך, איז נישט יושר'דיג אז מ'זאל דאס כופה זיין דער פרוי וועט ס'איז דא אנדערע אפשנס. און פארוואס טאקע איז מען נאר כופה אויף טוויה וועט ס'איז דא די אפשן פון טוויה און אנדערע? ווייל "**הטווי הוא המלאכה המיוחדת לנשים**". טווי, ער זאגט אויס "**טווי**", איז "**המלאכה המיוחדת לנשים**", איז אן ארבעט וואס איז געאייגנט פאר א פרוי, "**שנאמר**", אזוי ווי מ'זעט ביים משכן, "**וכל אשה חכמת לב**", אלע פרויען וואס האבן געהאט א חכמה, "**בידיה**", וואס האבן געהאט א הבנה אין טוויה, האבן זיי געטוהן מיט זייערע הענט די מלאכה פון טוויה.

ר' יצחק: יא, מ'דארף נישט אמת'דיג זאגן פון דעם, ווייל דאס איז דא א פאקט אויך.

ר' יואל אשר: ניין, מ'לערנט נישט ארויס פון מלאכת המשכן, איך מיין ס'איז נישט קיין לימוד פון א פסוק, נאר דאס ווייזט אונז אז טוויה איז אפשר די גרינגסטע אדער די מערסטע געאייגנט פאר א פרוי.

דעם רמב"ם'ס מהלך לויט'ן מגיד משנה און דער היסטאריישער מציאות

ר' יצחק: ס'איז א מקור, יא. דאס איז דעם רמב"ם'ס אנדערסטענדינג, עס שטייט נישט קלאר אין דער גמרא אז מ'קען כופה זיין נאר אויף דעם, אזוי האט דער רמב"ם פארשטאנען, אזוי זאגט דער מגיד משנה. ווייל דער רמב"ם זעט אז א גאנצע צייט רעדט מען, אין דער גמרא שטייט אויך א געוויסע עמאונט וויפיל מ'קען איר כופה זיין צו מאכן, דער רמב"ם ברענגט נישט דאס, ווייל אויף דעם זעט אויס, זאגט דער מגיד משנה, האט דער רמב"ם געטראכט אז ס'איז תלוי לפי המקום, דאס קען מען נישט זאגן קיין שיעור. אבער דאס איז יא, ס'הייסט, דאס איז א יוניווערסעל זאך.

איך מיין גראדע אז ס'איז טאקע געווען, ס'הייסט ביז ממש לעצטנס, ביז דער אינדאסטריעל רעוואלושען אין דער ניינטינט סענטשערי, אלע ווייבער אין דער גאנצער וועלט פלעגן טווה זיין צמר. דאס איז געווען דער סדר הנשים, געזעסן מיט אזא, שפעטער זענען געווען א שטיקל מאשינס מיט אזא, וויאזוי הייסט עס? דאס רעדל.

ר' יואל אשר: קראשעי... נישט קראשעי. די לאנגע נאדל מיינסטו?

ר' יצחק: יא, מ'האט געשפינט. אה אה, דאס רעדל.

ר' יואל אשר: געמאכט פאדעמעס.

ר' יצחק: ווייל דארפסט געדענקען, ס'איז נישט געווען קיין מאשינס וואס מאכן דאס. יעדע שטוב דארף האבן א גאנצע, וויאזוי הייסט דאס? קענען קריעיטן די סחורה. איין בעקיטשע נעמט איך ווייס נישט, א חודש צייט צו שפינען.

ר' יואל אשר: א פרוי האט געדארפט קענען נעמען אפשערן א בהמה און מאכן דערפון א בעקיטשע. מיר האבן נישט קיין חלום בכלל, פאר אונז קויפט מען שוין א פראדוקט.

ר' יצחק: אפשערן די בהמה איז געווען איינער וואס האט געשוירן... מאכן די בעקיטשע איז געווען אורג וטווה.

ר' יואל אשר: ס'איז געווען די לייבער, אבער ס'איז נישט געווען קיין חילוק.

ר' יצחק: די פרוי האט געקענט נאר טווה זיין, דאס האט זי געטוהן. און נאך א וויכטיגע זאך, דאס האט מען געטוהן אינדערהיים. דו זאגסט א גאנצע צייט א פעקטארי. פעקטארי איז וועו ס'איז דא א פעקטארי דארף מען שוין נישט מען זאל דאס טוהן. דאס האבן מיר געטוהן אינדערהיים. געזעסן, מען האט אהיימגענומען א בעסקעט מיט אביסל, וויאזוי הייסט עס? צמר, און געזעסן וועו מען האט נישט געהאט וואס צו טוהן מיט דער צייט, וועו די קינדער גייען אין חדר

ר' יואל אשר: האט מען דאס געטוהן.

ר' יצחק: סאו ס'איז נישט דא קיין חיוב, איינער וויל זאגן אז פרויען זאלן גיין ארבעטן, ס'שטייט נישט דאס.

וויכוח אין פשט פונעם רמב"ם: דער גדר פון "הכל כמנהג המדינה"

ר' יואל אשר: אה, ניין, איך מיין אבער אזוי. איך מיין אז דו דארפסט מאכן דיין עריכה אביסל אנדערש. איך האב געזאגט אזוי: **"מה היא עושה לו הכל כמנהג המדינה"**. פיריאד.

ר' יצחק: דא קומט א פיריאד.

ר' יואל אשר: און מאך א נייע שורה. פארוואס? לאמיר עס פארשטיין אזוי. דער מציאות און מעשה ידיה האט קיינמאל נישט עקספייערד, זאגסט, היינט גייט מען אין פעקטאריס. סאו מיר דארפן לערנען אזוי: מציאת האשה ומעשה ידיה איז כמנהג המדינה, וואס איז נארמאל אז חתונה געהאטע פרויען זאלן קענען מאכן פרנסה צו העלפן דעם מאן? נאכדעם הייבט ער אן דער רמב"ם א נייע הלכה: **"מקום שדרכן לארוג"**.

ר' יצחק: דער פאקט איז אז וואס דער רמב"ם מיינט איז ליטערעלי דאס, ווייל דאס איז געבויעט אויף א משנה, אויף א גמרא, תוספתא, איך ווייס נישט, ס'איז אלץ די נושא פון אורג ורוקם, האט דער רמב"ם געזומען פון ערגעץ. ער ברענגט,

ר' יואל אשר: ס'איז נישט קיין חילוק.

ר' יצחק: אבער דער וועג וואס מען דארף זעצן איז אזוי ווי איך האב געשריבן, אז דער אורג ורוקם איז דעם רמב"ם'ס וועג פון, ווייל דער רמב"ם קומט מיט א חידוש אז טוויה איז נישט תלוי במקום. ווייל דאס איז דער רמב"ם, יא, דאס איז די הלכה פאר אלע דורות. טוויה איז נישט תלוי במקום, אנדערע זאכן קענען נאר הייסן אויב ס'איז אין דעם פלאץ. דאס איז דעם רמב"ם'ס כוונה פון דעם וואס

ר' יואל אשר: דער רמב"ם וויל דאך אויך, לאמיר זאגן אויב איינער נעמט אן דעם רמב"ם אויך אלס דער ספר וואס זאגט אונז וואס מען דארף יעצט טוהן.

ר' יצחק: ווייל מ'האט געזאגט,

ר' יואל אשר: ווער געוואר וואס איז דער מנהג פון די פרויען אין דעם געגנט צו מרויח זיין, און אויף דעם ביסטו מחויב? דער רמב"ם זאגט נישט די הלכה ווייל ער וויל אונז זאגן עפעס וואס שטייט אין דער משנה.

ר' יצחק: אין דעם רמב"ם שטייט נישט די הלכה. דו ווילסט זאגן די סברא.

ר' יואל אשר: שטייט יא, סאו זאג אנדערש. זאג אזוי: **"מה היא עושה לו הכל כמנהג המדינה"**. איטס ראנג. דו ביסט ראנג, ווייל קוק, פיריאד. דאס אז דער רמב"ם נעמט עס פון א משנה וואס עס האט געהאט אן אנדער משמעות זאגט מען נאך אלץ נישט אז דער רמב"ם לערנט נישט אזוי.

ר' יצחק: אבער דו ליינסט דאך נישט ריכטיג דעם רמב"ם. ס'איז נישט ריכטיג. דער רמב"ם ליינט עס עקזעקטלי אזוי: ס'איז דא זאכן וואס זענען תלוי במנהג המדינה, ס'איז דא זאכן וואס זענען נישט תלוי במנהג המדינה. דאס איז דער פוינט פון דער הלכה. דער פוינט איז נישט צו זאגן אז אלעס איז כמנהג המדינה. דאס איז נישט וואס דער רמב"ם זאגט. אויב דו ווילסט מאכן

ר' יואל אשר: א נייעם חידוש, אבער עס שטייט נישט אין רמב"ם. אין דער שורה רמב"ם ליינט זיך נישט אזוי. עס ליינט זיך אזוי ווי איך האב געשריבן,

ר' יצחק: אזוי ווי דו קענסט זען פון וואס דער רמב"ם איז געבויעט דערויף. אויב דו ווילסט זאגן א נייעם חידוש, אז ס'איז דא סתם אזוי א חיוב צו מאכן כמנהג המדינה.

די מקורות פונעם רמב"ם אין משנה און גמרא

ר' יואל אשר: מנהג המדינה. קען מען דען סתם? ניין, איך מעכב. אבער, ניין, נאכאמאל, איך פרעג אן אנדער שאלה רבי יצחק, וועו דער רמב"ם ברענגט א... מיר ווייסן אז דער מקור פונעם רמב"ם איז א משנה, וואס שטייט דארטן אין דער משנה? מ'קען נישט אפלערנען אזוי. לאמיר זאגן...

ר' יצחק: האסט געלערנט די משנה?

ר' יואל אשר: איך האב נישט געלערנט יעצט די משנה.

ר' יצחק: אה, או, סארי.

ר' יואל אשר: איך האב נישט געוואוסט אויף משנה משנה.

ר' יצחק: זייער גוט. אין דער משנה שטייט:

ר' יואל אשר: "אלו מלאכות שהאשה עושה לבעלה".

ר' יצחק: ביז דערווייל... ניין ניין, ס'איז... אין דער משנה שטייט... וואו, ס'איז אוועקגעפלויגן. איך קען נישט אזוי, ניין, איך קען נישט מער, וואס גייט דא פאר? אקעי, ס'איז נישט דאס. ס'איז נישט דא די משנה, ער ברענגט נישט ריכטיג. אין דער משנה... אה, איך האב עס. אין דער משנה שטייט, אז אן אשה טוט אסאך זאכן, "**ועושה בצמר**". ס'שטייט נישט אין דער משנה בכלל ענימינג עלס.

ר' יואל אשר: [[#3]] אקעי, נו האט דאך דער רמב"ם דא אריינגעלייגט: "**הכל כמנהג המדינה**".

ר' יצחק: דאס האט ער גענומען פון ערגעץ. ער האט נישט אליינס אויסגעטראכט. אזוי ווי, קוק, אזוי ווי ער ברענגט דא, וועסטו זען. דער רמב"ם... אין דער גמרא שטייט, אין ירושלמי און תוספתא און אין דער גמרא שטייט אז בצמר דוקא בצמר, אז מ'קען נישט כופה זיין אנדערע זאכן. האט דער רמב"ם פארשטאנען אז וואס? אז דאס מיינט צו זאגן,

ר' יואל אשר: אז דאס וואס ער זאגט הפשתן איז שוועך פאר דעם פה ושפתים, איז מצריך אז ער קען נישט...

ר' יצחק: יא יא, דאס איז דוקא במקום, דאס הייסט, דאס קען מען כופה זיין אנדערע זאכן, נאר במקום שנהגו. קען זיין אז אויף יענע מקומות קען מען עס נישט כופה זיין, מ'ווייסט נישט קלאר. ניין, ער זאגט יא, "**אם היה דרך נשי העיר**". יא.

צי מען קען פארגלייכן מלאכות פון שטוב צו ארויסגיין ארבעטן

ר' יצחק: ס'שטייט נישט אין דעם רמב"ם, ווי דעם וואס איך האב געזאגט פאר א מינוט, אז די טוויה בצמר איז געווען א ווייבערישע ארבעט, ס'איז נישט דאס זעלבע ווי צו זאגן אז אין לעיקוואד איז דער מנהג הנשים צו גיין מאכן מעדיקל בילינג, ווייל דאס איז א ווייב, זי זיצט אינדערהיים, און נאכ'ן לייגן, מאכן סאפער, איך ווייס נישט וואס מ'טוט, זיצט זי אין דער...

ר' יואל אשר: וואס איז מיט די איבריגע שעות פונעם טאג? וועך זי גרייט נישט צו סאפער.

ר' יצחק: ס'האט נישט מיט די שעה'ן פונעם טאג, ס'האט דאך מיט דעם סדר אזוי ווי זי זיצט אינדערהיים. ס'שטייט נישט אז מ'קען זאגן פאר פרויען צו גיין פארקויפן אין מארק אויב דער מנהג איז צו פארקויפן אין מארק. ס'איז אן אנדער סארט סיטואציע, איך ווייס נישט. דו קענסט נישט דא מוכיח זיין פון... מ'קען נישט מאכן אזוי כולל אין מקורות אזא גרויסן שינוי פון סדר החיים. ס'איז זייער שוועך צו זאגן אז דאס מיינט עס.

קענסט זאגן סתם א סברא אז ס'איז אנגענומען אזוי, דארפסט נישט האבן קיין משנה, קענסט סתם אזוי זאגן: מענטשן האבן חתונה אדעתא דהכי אז מ'גייט זיך פירן אזוי ווי כמנהג בני אדם, און אזוי איז דער מנהג. נאו פראבלעם, איך דארף נישט קיין שום קשיא'נע משנה און דארף נישט קיין שום קשיא'נעם רמב"ם. אבער צו זאגן אז ס'שטייט אין רמב"ם,

ר' יואל אשר: ווייס נישט. דאס איז נאר וואס ס'לייגט שרייבן איכא גאון. ווייסט? דער מברר האט אויך געלערנט אזוי?

ר' יצחק: ניין.

ר' יואל אשר: ער האט נישט געמאכט קיין פול סטאפ. ניין, ניין, נישט פארשטאנען.

ר' יצחק: ביי איכא גאון. איך זאג וויאזוי דער טייטש איז, און נישט איך בין געוועכט אז דאס איז דער טייטש. נאר דאס הייסט דאך דער גאנצער המשך. דער גאנצער המשך פון דער הלכה איז, אז מה שאין כן אויף דעם איז נישט קיין מנהג המדינה. דאס איז דאך דער חידוש: טווה בצמר איז נישט תלוי במנהג המדינה. סאו, דער מנהג המדינה מיינט דוקא די זאכן וואס זענען תלוי במנהג, אבער טוויה דארף מען אלעמאל. אויף דעם שטייט אין דער משנה,

דער באדייט פון "כופה" אין דער הלכה

ר' יואל אשר: "ואלו המלאכות"... דאס איז א דיטעיל צי מ'קען כופה זיין. אבער צי די פרוי... די גאנצע זאך איז כופה זיין. צי מעשה ידיה גייט לבעל? צי די פרוי האט א חיוב צו געבן? ניין,

ר' יצחק: מעשה ידיה לבעל, דאס... די גאנצע הלכה רעדט נישט פון דעם. די גאנצע הלכה רעדט פון וואס זי דארף טוהן. אלעס רעדט מען כופה זיין.

ר' יואל אשר: נאר וואס דען? כופה זיין!

ר' יצחק: מ'וועט באלד זען צי מ'איז כופה, צי מ'שלאגט זי. מ'קען זאגן: גיי טו! נאכאמאל, זאגן... זי קען זיך מתווכח זיין.

ר' יואל אשר: זאגן איז גארנישט ווערט. כופה זיין איז א שמועס. הלכה, ווען ער זאגט כופה זיין מיינט ער אז זי איז מחויב. ער מיינט נישט צי מ'שלאגט איר. דאס איז נאך א נושא. די גאנצע הלכה רעדט וואס זי איז מחויב, אז זי איז מחויב צו טוהן וואס איז דער מנהג. יא, היינו כופה. זאגט... אויף דעם קען ער איר נישט כופה זיין, אבער

ר' יואל אשר: צי איזה מעשה ידיה גייט לבעל? צי די פרוי האט א חיוב צו גיין? ניין.

ר' יצחק: מעשה ידיה לבעלה איז, די גאנצע הלכה רעדט נישט פון דעם. די גאנצע הלכה רעדט פון וואס זי דארף טוהן. אלעס רעדט מען כופה זיין, נאר וואס דען כופה זיין? מ'וועט באלד זען צי מ'איז כופה,

ר' יואל אשר: צי מ'שלאגט איר. מ'קען זאגן, גיי טוהן. נאכאמאל זאגן איז גארנישט ווערד. כופה זיין איז א שמועס. הלכה ווען מ'זאגט כופה זיין מיינט ער זי איז מחויב.

ר' יצחק: מיינט ער נישט צי מ'גייט נישט צי מ'שלאגט איר. דאס איז נאך א נושא. די גאנצע הלכה רעדט וואס זי איז מחויב, אז זי איז מחויב צו טוהן וואס איז דער מנהג.

ר' יואל אשר: "אינו כופה" זאגט, אויף דעם קען ער איר נישט כופה זיין, אבער... נאר וואס? ער קען איר זאגן, זייט אזוי גוט, דו

זיצט אינדערהיים אויף דער קאוטש און טוסט גארנישט. ניין, נישט דאס. פארוואס? חז"ל האבן פארסא... ס'איז נישטא קיין הלכות פאר

ר' יצחק: וואס צו שמועסן מיט א ווייב. קענסט שמועסן מיט איר און זאגן, דאס נישט, פון דעם רעדט מען? די גאנצע הלכה רעדט מען פון כופה זיין. פארוואס,

ר' יואל אשר: מ'קען דאך יא זאגן, וואס איז א פרוי מחויב? ניין, ס'איז נישטא אזא זאך. אזוי ווי זיי האבן געהאט דעם מאן, קודם איז ער מחויב מיט שאר כסות, און נאכדעם קומט אריין די דיטעיל אויב ער איז אוועקגעפארן וויאזוי מען טוט עס און וויאזוי מען נעמט ארויס פון אים. אלע הלכות דא איז כופה.

שקלא וטריא: וויאזוי צו לערנען "הכל כמנהג המדינה" און די אפליקאציע להלכה אין היינטיגע צייטן

ר' יצחק: מעשה ידיה לבעלה מיינט זי מוז ארבעטן. ס'מיינט נישט אז זי זאל ארבעטן, זי מוז. וואס מוז זי? זי מוז נאר דאס, נאר דאס, דאס איז וואס אונז לערנען דא. נאר דאס פסיק... נאר בטוויה. און דער רמב"ם גיט דאך א סברא. דאס איז וואס, סיי דאס איז... ניין,

ר' יואל אשר: זי מוז נישט נאר בטוויה, ניין. ער זאגט יא. אז זי קען טוהן אדער טוויה אדער אנדערע זאכן, וועט מען איר כופה זיין אויף טוויה. אויב ס'איז נאר דא אריגה אדער נאר ריקום, וועט מען איר קענען אויף דעם אויפצווינגען.

ר' יצחק: יא.

ר' יואל אשר: אויב ס'איז דער מנהג אין דער שטאט. אויב ס'איז דער מנהג אין דער שטאט צו טוהן אריגה אדער ריקום,

ר' יצחק: וועט מען איר יא צווינגען. נאו פראבלעם, אויב ס'איז דא דער מנהג. וואס הייסט, וואס פשט? אוודאי וועט מען איר צווינגען.

ר' יואל אשר: יא, פארוואס זאלסטו נישט זאגן די זעלבע זאך ווען דער מנהג המדינה איז עני אנדערע זאך, ס'איז דער מנהג צו וועלן א טיטשער? וואס, דער רמב"ם האט נישט געוואלט אז מ'זאל בלייבן סטאק אין לעולם ועד מיט פאדימער, ס'איז א חלק פון סדר החיים. אבער דער עיקר איז דאך דער געדאנק דערפון אז די פרוי דארף טוהן פאר דעם מאן. וואס קומט אריין וויטאין דער גאנצער פרעימוואלרק פון דער מאן גיט שאר כסות ותקנו,

ר' יצחק: זיי האבן מתקן געווען. אני לא מסכים. דאס איז זייער א שיינע תורה וואס דו זאגסט, דאס איז א גוטע סברא.

ר' יואל אשר: מ'איז מסכים אז ס'איז א גוטע סברא אבער ס'שטייט נישט אין דער תורה. קען זיין אז דער רמב"ם האט געמאכט א פינטעלע נאך דעם ווארט "**הכל כמנהג המדינה**". ווייל דו ווייסט פון עפעס א משנה, איז דאס לאו דווקא. מ'קען אזוי לערנען פשט אין דעם רמב"ם, מ'קען עס אזוי מפרש און עורך זיין. איך האב נישט געמאכט די עריכה ממילא גיי איך צו די... רעדט נאר זאכן,

ר' יצחק: ווייל עס איז קלאר אז ער קען איר נאר צווינגען זאכן וואס זענען ווייבערישע זאכן, זאכן וואס זענען נישט מזיק. יא? אויב ס'איז נישט דא. ס'איז נישט דא קיין, דרך אגב,

ר' יואל אשר: אויף עני פלאץ איז דא מער ווי איין,

ר' יצחק: מער ווי איין זאך וואס א פרוי קען טוהן, מער ווי איין מנהג. לאז נאך צו גוט. אז ס'איז דא מער ווי איין זאך וואס ער קען טוהן, קען ער איר נאר צווינגען אותה בטוויה. דער רמב"ם זאגט אזוי, יא? זי קען גארנישט טוהן. דער פלאץ, אויב ס'איז דא א שטאט וואס איז נישט דא קיין שום מנהג, קען ער נישט צווינגען גארנישט. ס'איז דא מער ווי איין מנהג, איין פרוי טוט אזוי, איינע טוט אזוי,

ר' יואל אשר: ער קען איר נאר צווינגען, דאס איז דער רמב"ם, פרויען ארבעטן.

ר' יצחק: "ואם לא היה דרך נשי העיר לעשות כל המלאכות האלו", דאס הייסט ס'איז נישט דא קיין מנהג, איינער טוט אזוי, איינער טוט אזוי, איינער טוט אזוי, קען ער איר גארנישט צווינגען נאר טווה בצמר. יעצט, אין לעיקוואוד איז אזא שטאט. ס'איז נישט דרך נשי העיר לעשות כל המלאכות האלו, פלאס נאך אפאר, קען מען, זאגט דער רמב"ם, קענסטו איר נאר צווינגען טווה בצמר. דאס זאגט דער רמב"ם. דער רמב"ם זאגט, וואס הייסט? אוודאי. חוץ אויב ס'איז דא א מנהג

ר' יואל אשר: המדינה וואס איז ספעציפיש.

ר' יצחק: ניין, ניין.

ר' יואל אשר: ניין. וואס הייסט ניין? איך לערן אנדערש אפ דאס שטיקל רמב"ם. אבער דער ערלויבט נישט. איך גיי דיר זאגן וויאזוי איך לערן עס, אבער איך קען דאך נישט,

ר' יצחק: ווייל ער מאכט נויז. איך קען ענק מאכן נויז.

ר' יואל אשר: [[#2]] סאו איך לערן אזוי, "**מה היא עושה לו הכל כמנהג המדינה**". די חז"ל האבן מתקן געווען אז א פרוי דארף ארבעטן און ברענגען געלט פאר דעם מאן. זאגט יעצט דער רמב"ם, פיראד. זאגט יעצט דער רמב"ם, גייט דער רמב"ם אויסברענגען א געוויסע דוגמא. און יעצט וועסטו דארפן טוהן די דוגמא אין דיין פלאץ אזוי. אויב ס'איז דא געוויסע דזשאבס, דו קענסט נישט זאגן אז דיין ווייב זאל זיין א פאליס, ווייל ס'איז מזיק, ווייל ס'איז שוועד. סאו מ'דארף נאר טרעפן דאס וואס וועט דעמאלטס זיין ענליך צו טוויה.

ר' יצחק: קודם כל דו ליינסט פונקט,

ר' יואל אשר: דו ליינסט,

ר' יצחק: קענסט נישט ליינען סענטענסעס, ס'איז נישט אמת. ביקאז ס'איז נישט דא אזא זאך א פיראד, נאכדעם הייבט זיך אן "**מקום**", ס'איז פלעין אז די סענטענס ארבעט נישט, ווייל סענטענסעס ארבעטן,

ר' יואל אשר: גיי צו עי איי,

ר' יצחק: דו קענסט דאך נישט שרייבן א סענטענס אזוי האט דאך די וויל געווען, מ'קען נישט. "**מקום שדרכן**", לויט, דער מקום איז א המשך פון דעם "**הכל כמנהג המדינה**". ס'איז נישט קיין ספק, ווייל דאס זאגט ער דאך. און ס'איז דא זאכן וואס זענען נישט תלוי אין מנהג המדינה.

ר' יואל אשר: טווה בצמר איז נישט כמנהג המדינה,

ר' יצחק: נאר איבעראל קען ער איר צווינגען.

ר' יואל אשר: א פלאץ וואו מען טוט אויכעט טווה בצמר, וואו ס'איז דא אריגה, רקימה און טווה בצמר, וועז דאס איז איינע פון די אפשאנס, הייבט זיך אן וואס זענען יא די אפשאנס. ניין, ס'שטייט נישט. דער רמב"ם האט נישט געפיטערט מיט א לעפל, אבער דאס איז וואס דער רמב"ם זאגט וועז ער זאגט "**הכל כמנהג המדינה**", וואס ער האט אריינגערוקט דארט.

ר' יצחק: איז די שאלה: עני מקום וואס מען טוט אלע מיני זאכן, וועלכע קען ער איר צווינגען? איז די שאלה: וועלכע קען ער איר צווינגען? גארנישט, אמת? לאמיר זאגן ס'איז דא א שטאט וואס מ'טוט אלעס חוץ פון טווה בצמר, ביסטו סטאק, שטייט נישט דארט א הלכה. וואס זאל איך טוהן?

ר' יואל אשר: דעמאלטס וועלן די אפשאנס זיין אנדערע. ס'איז דא פלעצער וואו די אפשאנס זענען אריגה, רקימה, טוויה. ס'איז דא פלעצער וואו די אפשאנס זענען אנדערע. פארוואס זאל מען וועלן אויס פטור, פארוואס זאל דער מאן פלוצלינג דארפן מפרנס זיין אז זי זאל נישט האבן די מצוה פון מעשה ידיה? איין מינוט,

ר' יצחק: דו זאגסט סברות. איך זאג נישט קיין פשט. האלט זיך אפ ברענען פון דיין סברא. יעצט איז די שאלה וואס עס שטייט, נישט די סברא. איך בין מסכים מיט דיין סברא, דיין סברא איז א גוטע סברא. נאו פראבלעם. וועז מ'וועט מאכן א נייע תקנת חכמים ווי ס'זאל זיין א מנהג המדינה, וועט מען שרייבן אזוי ווי דו זאגסט. יעצט רעדט מען וואס די תקנה וואס ס'שטייט אין דער משנה און אין דעם רמב"ם.

אין דעם רמב"ם שטייט אז אויב ס'איז דא א פלאץ וואס מ'טוט אלע מיני מלאכות, קען מען איר נישט צווינגען קיין איינע פון זיי. אזוי שטייט אין מהר"ם. דאס הייסט וואס ס'שטייט, מ'קען איר נאר צווינגען צו מאכן א סעודה פאר אים, ווייל דאס איז דא א פסוק אז דאס טוען ווייבער אן דעם פסוק. דאס איז דער מנהג הנשים. וואס איז דער מנהג הנשים וואס מ'טוט אין היינטיגע צייטן? ס'איז נישט דא קיין איין זאך וואס איז דער מנהג הנשים. ס'איז דא טויזנט זאכן, און טויזנט זאכן איז נישט דא. נאר אויב ס'איז דא איין זאך.

ר' יואל אשר: דער רמב"ם זאגט "**והטוויה היא המלאכה המיוחדת לנשים**", רעדט ער פון וועז די אפשאנס זענען אריגה, רקימה, און טוויה. וועז די אפשאנס זענען אנדערע אפשאנס, איז נאכדעם געשריבן געווארן דערויף א משנה. דער דיין דארף אפירנעמען דעם רמב"ם און זאגן, וואס זענען די אפשאנס אין דער שטאט? וועט מען אים זאגן, אנשטאט אריגה איז אריינגעקומען מעדיקל בילינג, און אנשטאט רקימה איז אריינגעקומען וואטעווער ס'איז, עמעזאן. וועט דער רב זאגן פאר דער פרוי, "טשוז איינע פון די זאכן", אזוי דארף מען לערנען דעם רמב"ם.

[[#3]] האסטו לעצטנס געוואלט זאגן אז דאס איז א הלכה וואס איז געווען נוגע וויאזוי צו מאכן די משנה. דאס איז נישט א הלכה וויאזוי צו מאכן א משכן. ס'איז הלכות למשיח'ן, מ'רעדט דאך דא פאר אונז. דער רמב"ם האט דאך אן ענין צו ברענגען די משנה, און דאס איז געווען אין דער משנה'ס צייטן. דאס איז געווען די אפשאנס.

ר' יצחק: און אין דער משנה'ס צייטן אויכעט, אין א שטאט וואו ס'איז נישט דא קיין שום ספעציפישער מנהג, און קיינער מאכט דארטן נישט דא קיין ספעציפישע, וואו ס'וואקסט נישט קיין שעפעלעך, האט ער נישט וואס צו טוהן.

ר' יואל אשר: ס'שטייט נישט אין רמב"ם אין מנהג המדינה. ניין, ס'שטייט נישט אזא זאך.

ר' יצחק: ס'שטייט בפירוש נישט אזא זאך. שטייט "**ואם לא היה דרך נשי העיר לעשות כל המלאכות האלו**", קען ער נאר צווינגען טוויה. דאס איז די הלכה וואס דער רמב"ם זאגט. "**ואם לא היה דרך נשי העיר לעשות כל המלאכות האלו**", קען ער נאר צווינגען איין זאך,

ר' יואל אשר: ס'איז טוויה, זאל זי טוהן טוויה. און וועז ס'איז נישט דא טוויה, זאל זי טוהן וואטעווער,

ר' יצחק: זאל זיין געזונט, און די מערסטע מיוחד. נאו פראבלעם, האסט עס אליינס צוגעלייגט? ס'איז נישט קיין פראבלעם. איך מיין ס'איז געראכט אז ס'מאכט אסאך סענס וואס דו זאגסט, אבער אין דעם רמב"ם שטייט עס נישט.

ר' יואל אשר: מ'קען לייגן דעם דגש דארט אויף מנהג המדינה מער ווי דו לייגסט עס.

ר' יצחק: ס'העלפט נישט גארנישט, ס'העלפט נישט גארנישט, ווייל אויך אבער אזוי שטייט די קלארע הלכה אז מ'קען איר נאר צווינגען די טוויה וואס איז נישט מזיק און וואס איז אהער און וואס איז אהין, אלע מיני זאכן. און אויב איינער וועט קומען און זאגן, קומט דער קאשויער רב, איך ווייס נישט וועז, און ער זאגט אז אלע דזשאבס וואס די נשים פירן זיך היינט איין זענען יא א מזיק, ממילא קען מען זיי גארנישט צווינגען. איי, איז דער מנהג? מנהג איז דער מנהג, איך האב נישט קיין פראבלעם, אבער איך רעד דיר צו וואס מ'קען צווינגען. מ'זעט דאך אינעם רמב"ם מ'קען נאר צווינגען אויף זאכן וואס איז נישט מזיק, און דאס איז דער מנהג פון אלע וויבער איבעראל.

ר' יואל אשר: מ'קען נישט צווינגען אויף זאכן וואס איז שעדליך, און מ'קען נאר צווינגען אויף זאכן וואס איז די מערסטע געאייגנט פאר נשים וויטאין דעם לעבן וואס מ'האט. ס'איז נישטא אזא זאך. אזוי לערנט מען.

ר' יצחק: איך קען דאך זאגן א סברא. דו ווילסט דאך א סברא?

ר' יואל אשר: איך האב דאך א סברא.

ר' יצחק: יא, נישטא קיין שום ארבעט וואס איז נישט שעדליך. נישטא! נישטא קיין שום זאך וואס ריפלעיסט דעם חיוב.

ר' יואל אשר: אונז גיימיר ווייל לערנען אפילו אז אלע ארבעט זענען, אלע ארבעט איז פאזיטיוו, אונז גיימיר לערנען די נעקסטע הלכה. לאמיר לערנען ווייטער,

ר' יצחק: לאמיר לערנען ווייטער, ס'וועט זיין קלארער. ס'איז געווען אמאל אזא, איך וויל מסביר זיין פארוואס דיין סברא איז א שיינע סברא אבער ס'איז נישט מוכרח. ס'איז געווען אמאל אזא מנהג אז ווייבער זיצן אין דער קארנער איך וויס נישט וואו, וואטעוועך, און זיי זענען טווה בצמר. דאס האט זייער גוט געפאסט פאר ווייבער, ס'האט אויסגעניצט די גאנצע צייט, און ס'האט אפילו געמאכט שיינע קליידער, ס'איז געווען פערפעקט, אקעי? אזוי איז מען געווען אמאל, וען די וועלט איז געווען א וועלט, וואטעוועך, כ'וויס נישט צי היינט איז די וועלט אויכעט א וועלט, דעמאלטס איז אזוי געווען דער מנהג. היינט איז נישט דאס.

לאמיר שוין זאגן דו זאגסט אז לאו דווקא דאס, ענימינג וואס ריפלעיסט דאס קען מען אויכעט צווינגען, נאו פראבלעם. האב איך דאך פאר דיר א נייעס: גארנישט האט נישט דאס ריפלעיסט, גארנישט! ס'איז נישט דא קיין שום ארבעט היינט וואס ערפילט די בעיסיק קאנדישאנס פון זיין אזוי ווי טווה בצמר. נישטא קיין איין ארבעט כמעט וואס מ'קען זיצן אינדערהיים און עס טוהן, נישטא קיין איין ארבעט וואס איז נישט מזיק, נישטא קיין איין ארבעט וואס איז עפעס א ספעציעלע ווייבערישע זאך אזוי ווי די **"וכל אשה חכמת לב"**, ס'איז נישטא! מעדיקל בילינג קענען בחורים אויך טוהן, גראדע טוען זיי עס נישט, דאס איז אן אנדער נושא, אבער ס'איז נישט ענליך צו דער טוויה. קען דאך נישט העלפן.

ר' יואל אשר: איך בין נישט מסכים. איך לערן די גאנצע סוגיא אנדערש, אבער איך מיין אז מ'זאל זיך נישט אפשטעלן אויף דעם, לאמיר זיך רוקן ווייטער. ווייל די תורה טוישט זיך נישט וען א שטיקל פון דעם לייף-סטייל האט זיך געטוישט. דארף מען נעמען די הלכות און ס'איז די מערסטע קאמפערעבל. מיט דעם ארגומענט וואס דו האסט יעצט געזאגט קען א מענטש זאגן אז מיין ווייב זאל נאר זיין א טיטשער ביי וואוילע מיידלעך, אזוי טוט זי אן ארבעט וואס איז נישט מזיק, וואס איז זייער וואויל. נו נו, ס'איז א גוטער ארגומענט,

ר' יצחק: ס'איז א גוטער ארגומענט. זיין א טיטשער איז אויך מזיק.

ר' יואל אשר: אבער צו זאגן אז ווייל דרך החיים האט זיך געטוישט און אנשטאט פרויען זאלן זיצן אינדערהיים און אורג זיין גייען זיי ארויס און זיי ברענגען פרנסה און מיט דעם קויפן זיי וועש פאר די קינדער אנשטאט זיי זאלן עס נייען מיט איר, ס'איז דאך דער זעלבער חיוב אין דער גרעסערער פיקטשער, ס'איז דער מאן איז מפרנס און די פרוי גיט צוריק מעשה ידיה. און דער רמב"ם האט געברענגט דוגמאות פון צייט וען מ'האט געטוהן קליידער, און היינט דארף מען טוהן די היינטיגע דוגמאות און מקיים זיין דאס ווארט **"הכל כמנהג המדינה"**.

ר' יצחק: איך קען נישט איבערטייטשן די דוגמאות, דעטס אל איך האב דיר געזאגט. דו ווילסט מאכן אז דיין סברא זאגט אזוי? נאו פראבלעם! קענסטו זאגן דיין סברא. האב נישט קיין שום פראבלעם. איך האלט אז דו זאלסט אזוי טוהן. וועל זאגן נאר אז ס'שטייט נישט אינעם רמב"ם. [[#4]] אקעי, שוין גענוג.

הלכה ב': דחקה עצמה ועשת יתר מן הראוי לה

וואו שטייט אינעם רמב"ם דער שיעור פון "הראוי לה"?

ר' יואל אשר: סעיף ב'. זאגט דער רמב"ם אזא זאך: הלכה ב', זאגט דער רמב"ם: **"דחקה עצמה"**, וואס טוט זיך אויב די פרוי האט זיך איבערגעשטרענגט, **"ועשת יתר מן הראוי לה"**, מער וויפיל זי דארף פארדינען. אוי, אין דער משנה טאקע דא קומט עס אריין, אין דער משנה שטייט וויפיל, אלזא וויפיל משקל, ווי גרויס סחורה דארף זי פראדוסן אין א וואך וכדומה. יא. וויפיל גענוג. סאו דער רמב"ם האט עס נאכנישט געזאגט, אפשר ליגט דאס אויך אין דעם **"כמנהג המדינה"**,

ר' יצחק: וויפיל ס'איז עקספעקטעד. דאס איז לויט מיין פשט.

ר' יואל אשר: ניין, ווייל ער האט נאכנישט געזאגט וואס דער **"ראוי לה"** איז.

ר' יצחק: ס'איז לויט דיין פשט. דאס איז לויט מיין פשט. דער רמב"ם איז **"הכל כמנהג המדינה"** זאגט די משנה, אין דער משנה שטייט אז ביהודה פינף שקלים, אין גליל זעקס שקלים, וואטעוועך. זאגט דער רמב"ם בקיצור: **"הכל כמנהג המדינה"**, ווייל ס'איז נישט נוגע יהודה און דער גליל ענימאר. אבער ס'מיינט אויך לגבי דעם וויפיל עמאונט פון...

דער דין פון "המותר לבעל" און דער גדר פון מעשה ידיה

ר' יואל אשר: על כל פנים, א פרוי איז א ווארקעהאליק, זי האט געטוהן אסאך מער וויפיל ארבעט וואס מ'עקספעקט פון איר.

ר' יצחק: **"הראוי לה"** מיינט,

ר' יואל אשר: יא. **"ועשת יתר מן הראוי לה"**, קומט זי צו דעם מאן זאגן: איך האב געטוהן מער וויפיל איך בין מחויב, סאו נעם וויפיל דו ביסט מחויב, דאס איבריגע זאל גיין פאר מיר. ניין, אבער **"המותר לבעל"**, ס'שטימט זייער גוט מיט דעם אז מעשה ידיה איז אזוי ווי מוקדש פאר איר מאן. וואטעוועך איר מעשה ידיה האט פראדוסט. נישט נאר אז די עמאונט, די הונדערט דאלער איז דעם מאנ'ס. וואטעוועך אירע מעשה ידיה פראדוסט איז פאר...

דער גדר פון מעשה ידיה און דער מהות פון דער מלאכה

ר' יצחק: אבער ס'מיינט אויך לגבי דעם וויפיל עמאונט פון על כל פנים,

ר' יואל אשר: א פרוי איז א ווארקעהאליק, זי האט געטוהן אסאך מער וויפיל ארבעט וואס מ'עקספעקט פון איר,

ר' יצחק: ריל עמאונט,

ר' יואל אשר: יא, פשוט וער ווייסט, זי איז יוסף מוקיר שבת וואס לויפט, קומט זי צו דעם מאן זאגן: כ'האב געטוהן מער וויפיל כ'בין מחויב, סאו נעם וויפיל דו ביסט מחויב, די איבריגע זאל גיין פאר מיר. ניין, אבער **המותר לבעל**.

חידוש: ס'שטימט זייער גוט מיט דעם אז מעשה ידיה איז אזוי ווי מקדיש פאר איר מאן, וואטעוועך איר מעשה ידיה האט פראדוסט. נישט נאר אז דער עמאונט, דאס הונדערט דאלער איז מיינס, נאר וואטעוועך אירע מעשה ידיה פראדוסט איז פאר דעם מאן.

ר' יצחק: יא, זי קען אבער למשל מאכן א תנאי, איך מיין דאס רעדט מען נאכדעם, אויב זי האט געזאגט "איני ניזונת", אדער זי מאכט א...

ר' יואל אשר: א דיעל מיט איר מאן, קען זי. אזוי פאליטיקעלי ס'איז נישט אז ער אונט אירע הענט, כ'מיין נישט אזוי ווייט. ניין, כ'פארשטיי, ניין, איך זאג נאר אבער דער אופן וויאזוי ס'ארבעט.

אונז קוקן מיר נישט אן אז וועך זי מאכט סחורה איז ער גלייך קונה די סחורה. ס'איז נאך פארדעם, די מעשה ידיה, ער האט אירע מעשה ידיה מיט דעם וואס זי איז אינדערהיים און זי ארבעט. אקעי, ס'טייטש, וער טוט אן דא בגדים? היינט קוק, ווייל היינט קוקן אונז אן מער ווי ביזנעס, וער טוט אן די בגדים? זי, אירע קינדער, זי אליין אויכעט, אבער ס'גייט אין דעם הויז אריין.

ר' יצחק: כ'ווייס נישט ביי דע ווי אויב די בגדים וואס זי איז טווה טוט זי אן, אפשר פארקויפט מען עס אין די נעקסטע... כ'ווייס נישט פונקטליך. כ'מיין נישט אז ס'מיינט אז זי נייט אירע אייגענע בגדים, לאו דווקא עט ליסט.

ר' יואל אשר: כ'מיין אז אפשר איז דער דרך נשי העיר, האב איך געטראכט, אזוי ווי אויב דער דרך נשי העיר איז אז אנשטאט פארקויפן נייט מען פאר זיך אליין.

ר' יצחק: איך ווייס נישט, לאו דווקא. ס'זעט מיר אויס אז מעשה ידיים איז אלץ ארבעט וואס מ'טוט בעצם פאר געלט, ס'הייסט מ'פארקויפט עס, נאכדעם גיט מען עס פאר דעם שניידער און דער שניידער מאכט פון דעם קליידער, וואטעוועך ער צאלט, פארשטייסט, ס'איז א ראו מעטיריעל וואס זי, דאס איז דער לעוועל וואס...

ר' יואל אשר: זי, סאו אפילו אויב זי האט געטוהן אסאך מער ארבעט וויפיל ס'איז עקספעקטעד, איז עס אבער ווייטער דאס גאנצע פאר דעם בעל, ווייל דאס איז די הלכה אז אלע אירע מעשה ידיה איז לבעל. רייט, יא. סאו מ'מיינט אויך אזוי ווי צו ווינקען: רביצין, ארבעט זיך נישט איבער. ס'גייט ענייוועי נישט גיין פאר דיר. זאגט דער רמב"ם,

ר' יצחק: אזוי ווי דו זאגסט, אין דער גמרא שטייט א חקירה, למשל, קודם כל אויך דאס איז דא א מחלוקת תנאים און דער רמב"ם פסק'נט אזוי, אין דער גמרא איז דא נאך א חקירה, וואס איז אויב זי טוט צוויי אנדערע מלאכות,

ר' יואל אשר: אפשר אויף דעם זאגט מען עס נישט,

ר' יצחק: די צווייטע מלאכה דארף זי בכלל נישט. בקיצור, די הלכה איז אזוי, אקעי. יעצט גייען מיר לערנען. אבער על כל פנים קומט דאך אויס,

דער גדר פון "ראוי לה" און "דחקה עצמה"

ר' יואל אשר: ער קען איר דאך זיכער נישט צווינגען צו טוהן מער מן הראוי לה. יא, זיכער. ער קען איר נישט צווינגען, ממילא...

ר' יצחק: "ראוי לה" מיינט וויפיל,

ר' יואל אשר: ער קען איר צווינגען. סאו קען די פרוי פשוט זאגן, איך ארבעט נישט מער ווי ניין טו פייוו, און יעצט אז דער מאן מוז איר זאגן, אקעי, וויפיל דו וועסט ארבעטן אין די אנדערע שעות וועט גיין פאר דיר. דאס הייסט, כ'זאג נאר אזוי אין פראקטיש, מ'קען עס נישט ברענגען להלכה. "ראוי לה" מיינט... אויב דער מאן וועט יא וועלן אז די פרוי זאל פארדינען מער ווי דעם מינימום וועט ער דארפן דילן מיט איר,

ר' יצחק: וועט ער איר דארפן באצאלן.

ר' יואל אשר: אטאמאטיש וועט עס זיך אויסבאלאנסן. יא,

ר' יצחק: "דחקה עצמה" מיינט... "ראוי לה" איז בערך וויפיל ס'איז נישט בדוחק. ס'הייסט ס'איז אביסל שוועך. זי האט געארבעט שוועך. זי האט אויפגעשטאנען, ווי טייל האבן געזאגט, מ'דארף לערנען פינף און צוואנציג שעה א טאג, מ'דארף אויפשטיין א טאג א שעה פריער,

ר' יואל אשר: עפעס אזא סארט דחקה עצמה, יא? איבערגעשטרענגט.

ר' יצחק: יא. שוין,

הלכה ג': די הלכה פון "היה לה ולו ממון הרבה... אינה יושבת לבטלה"

פשט אין רמב"ם: דער איסור פון בטלה צוליב זימה

ר' יואל אשר: זאגט דער רמב"ם א נייע הלכה. וואס טוט זיך וועך מ'דארף נישט דאס געלט? דער ענין מעשה ידיה איז דאך נישט סתם איר צו פייניגן. וואס טוט זיך אויב **היה לה ולו ממון הרבה**? זיי האבן ביידע גענוג געלט. דאס הייסט, אפשר האט זי אריינגעברענגט פון אירע נכסים ממון הרבה, און ער האט געלט. אפילו מער, **אפילו היו להן כמה שפחות**, זיי האבן דינסטן וואס קענען טוהן עניטינג וואס פעלט זיך אויס. אבער **אינה יושבת לבטלה בלא מלאכה כלל**. איז אבער דא אן עקסטערע הלכה, זייער אן אינטערעסאנטע הלכה. זי זאל נישט זיצן לבטלה אן קיין שום ארבעט. פארוואס? **שהבטלה מביאה לידי זימה**. בטלה ברענגט צו זימה, צו עבירות. דאס הייסט, זי האט איבריגע צייט, גייט זי אנהייבן נאכלויפן מחשבות, שלעכטע מחשבות, און אזוי ווייטער. מה שאין כן, אז מ'זאגט מ'ארבעט...

ר' יצחק: שלעכטע מעשים, נישט מחשבות, רייט?

ר' יואל אשר: וואס?

ר' יצחק: שלעכטע מעשים,

ר' יואל אשר: באלד וועט מען זען. שלעכטע מעשים, יא, זימה מיינט...

ר' יצחק: ס'הייבט זיך אן מיט מחשבות, ס'ענדיגט זיך מיט מעשים.

ר' יואל אשר: ניין, כ'זאג, די בטלה ברענגט מחשבות,

ר' יצחק: און יא.

מחלוקת תנאים אין דער גמרא: "זימה" קעגן "שעמום" און די נפקא מינה

ר' יואל אשר: ס'הייסט, אין דער גמרא שטייט, זייער אינטערעסאנט,

ר' יצחק: אין דער גמרא שטייט א מחלוקת תנאים.

ר' יואל אשר: ס'איז דא איין, רבי אליעזר האט געזאגט **בטלה מביאה לידי שעמום**. מ'וועט משוגע פון ליידיג גיין, מ'וועט דיפרעסט, אדער כ'ווייס נישט וואס, מ'הייבט אן טראכטן וועגן די שווערע פילינגס, און לידי זימה איז אנדערע מחשבות.

ר' יצחק: רייט, און וואס איז די נפקא מינה? די נפקא מינה איז אויב זי האט יא וואס צו טוהן. זי מאכט צדקה פארטיס.

ר' יואל אשר: זי לערנט. ניין. זי לערנט גמרא תוספות.

ר' יצחק: זי קוקט יוטיוב. כ'ווייס נישט, זי איז אליינס אויפ'ן שיף. זי לערנט דף היומי.

ר' יואל אשר: אויב זי טוט יא, זי פילט יא אן דעם טאג...

ר' יצחק: דאס העלפט נישט. לויט דעם רמב"ם'ס שיטה העלפט עס נישט, ווייל **בטלה מביאה לידי זימה**. *חידוש:* דאס איז דער חידוש, אז מ'מוז ארבעטן. ס'איז נישט נאר אז מ'מוז האבן וואס צו טוהן, שפילן שאך, מ'דארף אויך טוהן ארבעט.

ר' יואל אשר: אבער ס'זעט אויס ווי ס'בלייבט שוין נישט די "ראוי לה". לאמיר זען. מ'הייסט איר עפעס ארבעטן. אזוי זאגט ער, **בטלה בלא מלאכה כלל**, זי זאל ארויסגיין פון דערהיים, זאל זיך פילן גוט, זאל עפעס טוהן. אבער אייגקויפן און אויסליידיגן

ר' יצחק: איז נישט דאס זעלבע ווי מלאכה.

ר' יואל אשר: ניין, איך וועל נאר זאגן אזוי וואלט מען געזאגט אין דער היינטיגער פסיכאלאגיע, אז מ'קען נישט זיצן א גאנצן טאג אויף דער קאוטש און סקראלן, מ'מוז ארויסגיין און האבן עפעס א זאך, עפעס א...

שקלא וטריא: א דין אין הלכות אישות אדער אן אלגעמיינע הנהגה?

ר' יואל אשר: *חידוש:* ס'איז זייער אינטערעסאנט, ווייל דאס זעט נישט אויס בכלל א הלכה ווי דאס איז כאילו צווישן איר און איר מאן. דאס איז צווישן איר אלס א מענטש, אזוי ווי א הלכה כללית, אז זימה איז זיכער,

ר' יצחק: פארשטייט זיך.

ר' יואל אשר: פשט איז דאך אז די זעלבע חכמים וואלטן געזאגט סתם אויף א פרוי וואס, איך ווייס, אן אלמנה, אז גיי און טו עפעס, ווייל בטלה מביאה לידי זימה.

ר' יצחק: זימה איז דעם מאנ'ס פראבלעם.

ר' יואל אשר: אלס די מצוה פון לקנאות לאשתו, אבער אונז ווילן דאך אויך, די חכמים ווילן דאך אויך מונע זיין פון פרויען זימה. דאס איז א הלכה כללית, ווייל דער רמב"ם זאגט נישט "כופה אותה", אדער ער קען איר הייסן. **אינה יושבת**, מיינט אז זאלסט וויסן אז א מענטש זאל קיינמאל נישט גיין לבטלה. ניין,

ר' יצחק: איך בין נישט מסכים.

ר' יואל אשר: פשט אז ס'קען נישט זיין מדין פון הלכות דעות, ער ברענגט עס דא אריין, ווייל מ'רעדט דא וועגן ארבעט, אבער... איך מיין אז ער דארף נעמען קעיר פון איר. סאו מדין חייב אדם לקנא לאשתו איז דאס? נישט מדין מעשה ידיה. יא, ודאי. ס'איז אריינגעברענגט דא. הלכות מעשה ידיה...

ר' יצחק: דו ווילסט, ביי דע וועי, דער רמב"ם, אלע הלכות גייען דאך אזוי, מ'גייט דאך נישט יעצט טיילן,

ר' יואל אשר: לויט דעם קען מען נישט אלעס צוטיילן אין טויזנט קאטעגאריעס.

ר' יצחק: הלכות, וועז דארף מען ארבעטן? אלעמאל. אביסל ווייניגער וועז מ'האט שפחות, אבער מ'דארף אלץ ארבעטן ווייל אויב נישט קומט זימה. אלא?

דער שיעור פון "לפי רוב הממון ממעטת במלאכה"

ר' יואל אשר: אבער, זאגט דער רמב"ם, דעמאלטס וועז די סיבה פארוואס זי ארבעט איז נישט ווייל מ'דארף די פאר דאלער, נאר ווייל איך וויל נישט זי זאל גיין בטל, דעמאלטס קען מען איר נישט צווינגען **לעשות מלאכה כל היום כולו**. קען מען איר נישט צווינגען צו טוהן א גאנצן טאג אזוי ווי מ'וואלט געצווינגען צו מאכן טוויה א גאנצן טאג. א גאנצן טאג מיינט דארף מען אויך וויסן וואס טייטש א גאנצן טאג, און לכאורה כפי מנהג המדינה, די ארבעט שעות, יא, דאס וואס מ'רופט היינט ניין טו פייוו. **אלא לפי רוב הממון ממעטת במלאכה**, לויט די סאך געלט וואס זיי האבן קען זי ווייניגער ארבעטן, אבער עפעס ארבעטן דארף אייביג זיין. יא,

ר' יצחק: ס'איז זייער אינטערעסאנט, דער רמב"ם זאגט נישט קיין שיעור וויפיל ס'מיינט.

ר' יואל אשר: מ'דארף וויסן וואס איז דער שיעור פון אז ס'וועט שוין נישט בטלה מביאה לידי זימה. דער ענטפער איז מסתמא אז ס'איז טאקע זייער נישט קיין זאך וואס מ'קען קלאר ענטפערן, ס'וועגדט זיך אסאך אין די... ווי שטאט זאכן זענען, וויפיל שעות מ'זיצט אין טרעפיק, ס'איז שווער צו... דו זאלסט נישט האבן קיין שעות ארוכות וואס דו ביסט באורד. ס'איז שווער צו זאגן וויפיל שעות דארפסטו...

"והמדיר את אשתו שלא תעשה מלאכה כלל" — ארבעט אלס א זכות פאר דער פרוי

ר' יצחק: אקעי. און די זעלבע זאך, נישט נאר אויב זי וויל נישט ארבעטן אדער זי וויל נישט גיין צו געהאלט. אפילו דער מאן האט

ר' יואל אשר: עפעס א שגעון אז די ווייב זאל נישט ארבעטן, פאר דער סיבה, ווייל דער ווייב'ס ארבעטן איז גוט פאר איר ס'זאל נישט זיין בטלה, זאל נישט קומען צו שעמום אדער צו זימה, צו ווערן משוגע, אדער...

ר' יצחק: פאר איר אליינס.

ר' יואל אשר: *חידוש:* ס'איז פאר איר א גרויסע זאך, ממילא קען זי עס פאדערן, האט זי די זכות. ס'טייטש, ס'איז נישט נאר פאר איר א חוב, ס'איז אויך פאר איר א זכות צו ארבעטן. זייער שיין.

והמדיר את אשתו שלא תעשה מלאכה כלל, ער מאכט אויף איר א נדר אז ס'פאסט מיר נישט מיין ווייב זאל ארבעטן, דו טארסט גארנישט טוהן. מ'טאר נישט טוהן אזא זאך. **יוציא ויתן כתובה,** פארוואס? פאר דער זעלבער סיבה, **שהבטלה מביאה לידי זימה,** און דו האסט נישט קיין רעכט צו ברענגען דיין ווייב צו אזא מצב.

ר' יצחק: יא, זייער גוט.

שקלא וטריא: דער חילוק צווישן אן אמת'ער מלאכה און פארווייילונגען

פארוואס פסק'נט דער רמב"ם "זימה" און נישט "שעמום"?

ר' יואל אשר: פארוואס ברענגט דער רמב"ם זימה און נישט שעמום?

ר' יצחק: האט ער געזאגט, ווייל ס'איז א נפקא מינה. לויט דער שיטה פון שעמום, אויב זי האט יא וואס צו שטופן די צייט, איז מותר. אבער דער רמב"ם פסק'נט אזוי ווי די שיטה אז ניין, ס'האט נישט צו טוהן צי זי האט עפעס... די גמרא זאגט אז זי שפילט מיט הינט, איך ווייס וואס. בקיצור, זי האט עפעס א האבי. ס'איז נישט געזונג, מ'דארף האבן ארבעט.

ר' יואל אשר: ווער זאגט דאס אויך?

ר' יצחק: דער רמב"ם,

ר' יואל אשר: דער רמב"ם זאגט דאס בפירוש. ביידע קומט פון...

ר' יצחק: דער רמב"ם זאגט אזוי אין פירוש המשניות? ניין, ס'איז א מחלוקת תנאים. ס'איז דא רבי אליעזר האט געזאגט שמביאה לידי שעמום, רבן גמליאל האט געזאגט דאכט זיך מיר מביאה לידי שעמום. און דער רמב"ם... סארי, פארקערט. דער רמב"ם פסק'נט ווי רבי אליעזר אז זימה, נישט שעמום,

ר' יואל אשר: אזוי. וואס מיינט שעמום? שעמום מיינט ווערן... ס'גייט האבן א שלעכטע השפעה אויף איר. קען דאך ווייטער דער מאן זאגן איך וויל נישט מיין ווייב זאל ווערן משוגע?

ר' יצחק: ניין, נאכאמאל, וואס רעדסטו וועגן?

ר' יואל אשר: ביידע זאכן קען דער... איז נישט איך דארף די פאר דאלער וואס זי מאכט, נאר דאס איז אז זי זאל עפעס טוהן. זאל עפעס טוהן, זאל נישט זיין בטלה, זאל זיין דאס פארקערטע פון בטלה.

ר' יצחק: ניין, ס'דארף זיין ארבעט.

ר' יואל אשר: פארוואס, ווער זאגט דאס?

ר' יצחק: ווייל דאס איז דער חילוק, דאס איז דער רמב"ם מסביר אין פירוש המשניות אויף דער גמרא. קלאר זיין? אז, דאס שטייט דא, כופין אותה לעשות מלאכה, נישט כופין אותה צו טרעפן, צו שפילן שאך. שפילן שאך וואלט געסאלווט די שעמום פראבלעם, אבער ס'סאלווט נישט די זימה פראבלעם.

פארוואס האביס ראטעוועט נישט פון זימה

ר' יואל אשר: אינטערעסאנט פארוואס, ביידע וואלט איך געטראכט אז, ביידע געשעט פון... אונז לעבן דאך אויף דער וועלט, יא? אונז וויסן אז ווען א מענטש טוט נישט, וואס גייט ער טוהן? ער גייט אוועקטינקען א גאנצן טאג,

ר' יצחק: ער גייט זיצן אין זיין קאפ.

ר' יואל אשר: זאל זיין, נו? און דאס גייט ברענגען אדער זימה, אדער שעמום. כ'מיין, אדער גייט ער ווערן באורד,

ר' יצחק: גייט ער אנהייבן טראכטן מיאוס'ע זאכן,

ר' יואל אשר: טוהן עבירות. ס'איז דא א מענטש וואס האט וואס צו טוהן מיט דער צייט. ער פילט אן זיין טאג, וועגן דעם זינדיגט ער נישט, און ער פילט אן זיין טאג, וועגן דעם זיצט ער נישט, ער ווערט נישט דיפרעסט, ער זיצט נישט א גאנצן טאג אין זיין קאפ, דאס איז דאך וואס מ'רעדט.

ר' יצחק: יא, אבער ס'איז דא א חילוק צווישן די צוויי זאכן, אזוי לערנסטו. ס'איז דא א חילוק. ס'איז דא, אז איינער האט אסאך האביס, וואס קאסט, ס'גייט נישט ארויף און נישט אראפ, איז ער נישט משוגע, אבער זימה איז נאך אלץ א פראבלעם.

ר' יואל אשר: וואס גיט זימה? מיינסט פיזיש ארבעטן?

ר' יצחק: איז דאס דאס ווארט? פיזיש ארבעטן? ניין, ארבעט, וואס מ'דארף מאכן געלט. ארבעט וואס מאכט געלט.

ר' יואל אשר: פארוואס מאכן געלט ברענגט אראפ, מאכט מען א...

ר' יצחק: טראכט אריין, קוק אריין וועסטו זען.

ר' יואל אשר: פארוואס? כאילו זי גייט וועלן די הכנסה, ס'איז דאך ווייטער לבעלה.

ר' יצחק: ניין, מ'צווינגט איר צו ברענגען געלט, וואס הייסט?

ר' יואל אשר: זי מוז גיין מאכן געלט. ניין, אבער מ'זאגט דאך זיי האבן שפחות,

ר' יצחק: זיי האבן ממון הרבה. סאו וואט? און מ'רעדט יעצט פון: מאך נאך אביסל געלט,

ר' יואל אשר: וואס איז דער חילוק?

ר' יצחק: מ'דארף מאכן נאך אביסל געלט.

ר' יואל אשר: ניין, איך וויל אז דו זאלסט ארבעטן כדי זאלסט נישט קומען לידי זימה, איך ווייס נישט וואו, כ'מיין אז...

ר' יצחק: נאכאמאל, אזוי זאגט מען דאך דא, זי דארף ארבעטן פאר געלט. אויב זי שפילט שאך,

ר' יואל אשר: פון דעם מאכט מען נישט קיין געלט. מ'האט נישט געהערט דא קיין, ס'איז נישט דא קיין שמועס פון שאך, דו ברענגסט א משל פון דרויסן. ס'איז יא דא,

ר' יצחק: כ'פארצייל דיר, דער רמב"ם זאגט דא גלייך, אז מ'דארף ארבעטן, ער זאגט נישט אז מ'איז יוצא מיט שפילן שאך, וועגן דעם, ווייל כ'האב יעצט מסביר געווען.

ר' יואל אשר: ער זאגט דאך:

ר' יצחק: בלא מלאכה כלל. אה, דאס איז די נקודה. *חידוש:* אויב זי וויל שפילן שאך, שפילן שאך קען מען נאך ווייטער שפילן מיט אנדערע מענער און אזוי ווייטער, דאס איז דאך דער עקזעקט פוינט.

היינטיגע ארבעט קענען די אמאליגע מלאכת הצמר

ר' יואל אשר: וואס פארדעם זאג איך, דער מין ארבעט וואס זי טוט אליינס. דאס גייט צוריק צו וואס כ'טרעי צו מסביר זיין,

ר' יצחק: אז די ארבעט וואס ס'רעדט זיך דא איז נישט די ארבעט וואס איז דא היינט, ווייל די היינטיגע ארבעט איז אויך מביא לידי זימה, ווייל מ'ארבעט מיט מענער און אזוי ווייטער. דער צמר, איך ווייס נישט צי ארבעט מביא לידי זימה איז אפשר שארף געזאגט, אבער ס'איז דא א פראבלעם. צמר איז א זאך מ'זיצט ביי דעם ווייבער סירקל און מ'האקט צמר,

ר' יואל אשר: דאס איז פארט **אורגתו בלבנה.**

ר' יצחק: מוזרות בעל המלון. אה, מוזרות בעל המלון. מוזרות בעל, עפעס אזא...

דער באגריף פון "בטלה מביאה לידי זימה" און דער חילוק צווישן אמאל און היינט

ר' יואל אשר: דאס גייט צוריק צו וואס איך פרוביר מסביר צו זיין,

ר' יצחק: אז די ארבעט וואס ס'רעדט זיך דא, איז נישט די ארבעט וואס איז דא היינט. ווייל די היינטיגע ארבעט איז אויך מביא לידי זימה, ווייל מ'ארבעט מיט מענער און אזוי ווייטער. צמר – כ'ווייס נישט צי ארבעט מביא לידי זימה איז אפשר שארף געזאגט, אבער ס'איז דא א פראבלעם. צמר איז א זאך, מ'זיצט ביי די ווייבער,

ר' יואל אשר: א סירקל און מ'האקט צמר,

ר' יצחק: "מוזרות בלבנה", "מוזרות בירח", עפעס אזא לשון, יא, ליטערעלי. סאו, דאס מיינט עס, ס'מיינט גיי צו דער רייע, פארשטייסט? אז זי זיצט און שפינט, ס'איז דאך אן אנדער נושא. ס'איז א סאושעל סיטואציע. סאו... קען זיין אז דאס אויך איז שווער צוצושטעלן היינט לפי המציאות.

ר' יואל אשר: איך האב עס אנגעקוקט מער אז בטלה מיינט אז די פרוי זיצט אינדערהיים און זי ליגט אין בעט א גאנצן טאג.

ר' יצחק: ווייל דו האלטסט אינדערהיים,

ר' יואל אשר: אז אלע פרויען זענען געזעסן אינדערהיים. ניין, ניין, כ'זאג אז ס'קען אויך פונקט אזוי מיינען. בטלה מיינט אז זי פארברענגט א גאנצן טאג, זי דרייט זיך אין די גאסן דארטן ארום איר הויז, דאס איז טייטש מביא לידי זימה.

ר' יצחק: דאס איז א סארט בטלה,

ר' יואל אשר: אבער... ניין, שיעמום, אקעי, כ'וויל נישט אריינגיין אין... זיין אליין ברענגט מער שיעמום, און בטלה איז טייטש נישט דארפן ארבעטן, נאר האבן די צייט צו פארברענגען א גאנצן טאג מיט מענטשן, דאס ברענגט מער לידי זימה. דאס קענען זיין די צוויי מיני זאכן וויאזוי בטלה קען זיך אויסשפילן.

ר' יצחק: דאס איז דאך די ריעליטי פון דעמאלטס. די הלכות זענען געבויט אויף א ריעליטי פון דעמאלטס. די ריעליטי פון היינט האט אביסל אנדערע ריעליטיס. מ'קען נישט צושטעלן אלעס הונדערט פראצענט. דאס איז דאך דער פאקט. און אויך היינט, אפילו דער וואס ארבעט האט צופיל צייט, כידוע. ס'איז שווער צו זאגן אז ס'העלפט פאר דעם.

ר' יואל אשר: וועז וואשן וועש האט געדויערט זעקס שעה און צוגרייטן פרישטאג האט געדויערט צוויי שעה,

ר' יצחק: וואטעוועור, דער צמר, צמר איז מען געזעסן צען שעה א טאג, איך ווייס נישט וויפיל אסאך. מ'איז געזעסן א גאנצן טאג, מ'טוט דאס, אביסל שמועסט מען, מ'רעדט די לשון הרע'ס

ר' יואל אשר: פון די **"מוזרות בלבנה"**,

ר' יצחק: מ'מאכט שידוכים. יא, אקעי. כ'זאג, ס'איז נישט... היינט אז דו גייסט אין ארבעט אין אפיס פאר צוויי שעה און קומסט, וואטעוועור, די פרויען וואס גייען אין אפיס פאר צוויי שעה, ס'איז נישט די זעלבע סיטואציע, סאו מ'קען נישט געהעריג אלעס צושטעלן. ס'איז נאך אלץ אמת אז א מענטש דארף ארבעטן, אז דאס וואס דו זאגסט באופן כללי פסיכאלאגיש, אבער די הלכות זענען געבויט אויף אביסל אנדערש.

הלכה ד': מלאכות פון פערזענליכער באדינונג און כבוד פאר'ן מאן

ר' יואל אשר: זאגט דער רמב"ם: **"וכן"**,

ר' יצחק: ס'איז אינטערעסאנט אז אקעי, א נייע זאך. חוץ פון דעם, מ'דארף דא שרייבן אזוי,

ר' יואל אשר: מ'דארף מאכן א ניי קעפל:

ר' יצחק: מלאכות שהיא עושה לבעלה.

ר' יואל אשר: מעשה ידיה איז גוט. מעשה ידיה, ביז יעצט האט מען געערעדט פארדינען מיט די מעשה ידיה. יעצט גייט מען רעדן עפעס אן אנדער זאך, אז איר מעשה ידיה איז מוקדש צו באדינען איר מאן, צו זיין דארטן פאר איר מאן פיזיש.

ר' יצחק: דאס זאג איך, זאגט דער רמב"ם, אין דער משנה גייט עס צוזאמען מיט דער ליסט פון מעשה ידים, באט כ'זע בכח אז דער

רמב"ם צעטיילט עס, אז דאס איז מעשה ידים און דאס איז אן אנדער זאך. ס'איז קאנעקטעד,

ר' יואל אשר: **"וכן"**, אבער **"וכן"** מלאכות רופט ער עס. **"וכן כל אשה רוחצת לבעלה פניו ידיו ורגליו".**

ר' יצחק: **"כל אשה"** מיינט דא אפילו די גבירה, מ'גייט שוין זען.

ר' יואל אשר: אלע פרויען זענען מחויב מיט אן אנדער זאך צו באדינען זייער מאן דורכדעם: אים וואשן פניו ידיו ורגליו, **"ומוזגת לו את הכוס"**, אים סערווירן און ברענגען דעם כוס, אדער אים אויפהייבן דעם כוס.

ר' יצחק: איך ווייס נישט וואס דאס מיינט. אויב דו מיינסט אז דו ווייסט, איך ווייס נישט, ווייל עפעס אמאל אזא מעמד מזיגת הכוס,

ר' יואל אשר: סערווירן דרינקס אויף עפעס א וועג וויאזוי דער מאן סערווירט פאר דער ווייב דרינקס. **"ומצעת לו את המיטה"**, און זי גרייט אים אן דאס בעט. **"ועומדת ומשמשת בפני בעלה"**, זי שטייט דארטן ווי א משמש בקודש, ווי א גבאי, ווי א הויז-בחור פאר דעם מאן. ווילסט וויסן וויאזוי? קוק אין כל העולם כולו וויאזוי דער הויז-בחור טוט. **"כגון שתתן לו מים או כלי"**, זי ברענגט אים די שיסל, אדער זי ברענגט אים דעם בעכער, **"או תיטול מלפניו"**, זי סערווד אים, **"וכיוצא בדברים אלו"**, צו זיין דעם מאנ'ס גבאי.

ר' יצחק: א גבאי איז א גוטע...

דער טייטש פון "עומדת ומשמשת" און פארוואס נישט פאר זיין טאטן

ר' יואל אשר: יא, די זאכן זענען מער וויניגער א גבאי, אבער רחיצת פניו ידיו ורגליו איז אביסל מער פערזענליך. אקעי. און וועגן דעם גייט עס האבן א השפעה אויף די קומענדיגע הלכות. אקעי, **"וכיוצא בדברים אלו, אבל"**, זאגט אבער דער רמב"ם, די זאכן זענען... ס'קומט טאקע פון דעם זעלבן פלאץ אז דער מאן האט א רעכט אויף איר מעשה ידיה, אבער ס'איז אבער אנדערש ווי אנדערע מעשה ידיה, אז וואס? **"אבל אינה עומדת ומשמשת בפני אביו או בפני בנו".** ס'איז נישט פשט אז ער אונט אלע, וויפיל כח זי האט צו באדינען מענטשן, צו רוחץ זיין מענטשנ'ס פנים, קען ער פאדערן צו טוהן פון איר און אויך פאר זיין טאטן.

ר' יצחק: רחיצת פנים איז אפשר סתם אן איסור, אבער אפילו למשל,

ר' יואל אשר: אנגרייטן נישט נאר מיין בעט, גרייט אן אלע בעטן פון דעם הויז ווייל מיין טאטע איז געקומען אויף שבת. איז נישט פשט אז דאס קומט אויך.

ר' יצחק: אדער עומדת ומשמשת, אבער על כל פנים ס'שטייט לגבי דעם. אה, עומדת ומשמשת. איך מיין אז מ'איז גערעכט, עומדת ומשמשת מיינט ליטערעלי זיין א שמש, א גבאי, דער בענקל-שטופער און דער זאלץ...

ר' יואל אשר: איך ווייס נישט, דער פערסאנעל פון דעם פרעזידענט האט עפעס א נאמען, נאר דער...

ר' יצחק: א וועלי אדער אן עיד. יא. נאכאמאל, א שמש, ליטערעלי, ס'איז געווען דער דזשאב מופל פון א שמש. היינט נאר רבי'ס האבן דאס. אפילו דער... אקעי, היינט איז דא ווייבער וואס מאכן דאס עסן, דאס סערוון, אבער ס'מיינט נישט דאס. עומדת ומשמשת מיינט וואס דער גבאי טוט. ער רוקט אריין דעם גאפל זאל זיין נענטער צו דעם רבי'ן, ווייל דער רבי קען דאך נישט... דאס איז א כבוד.

ר' יואל אשר: ס'איז נישט קיין... יא, יא, יא. אן ענין פון כבוד.

ר' יצחק: סאו, פאר דעם טאטן דארף ער נישט. דאס איז דאס ווארט. יא. זאגט דער רמב"ם:

שקלא וטריא: צי דער גדר פון די מלאכות איז "קירבה און חביבות" אדער "כבוד און שימוש"?

ר' יואל אשר: **"ומלאכות אלו עושה אותן היא בעצמה".** די מלאכות... וואס דער ענין פון באדינען דעם מאן ביי דער סעודה וכדומה איז אן ענין פון כבוד פאר דעם מאן. כבוד אדער חביבות איז עפעס א מער פערזענליכער ענין. ממילא קען ער עס פאדערן פון איר עס צו טוהן, **"ואפילו היו לה כמה שפחות אין עושין מלאכות אלו לבעל אלא אשתו".** דאס נעמט מען נישט די שפחות צו טוהן. סתם פאר צוויי סיבות: ווייל ס'פאסט נישט אז די שפחות זאלן טוהן זאכן וואס האבן אן ענין פון חביבות אדער אן ענין פון קירבה, און פאר דער זעלבער סיבה ווייל ס'איז אן ענין פון קירבה, איז עס עפעס וואס דער מאן קען פאדערן פון דער ווייב, איך דארף די קירבה פון דיר.

ר' יצחק: ביידע. דאס ווארט קירבה איז פאר דער זעלבער סיבה. ס'איז שימוש, אבער ס'איז עפעס מער אינטימישער שימוש.

ר' יואל אשר: מיט דעם זאג איך ס'איז אן ענין פון אפשר כבוד, סלעש כבוד און קירבה, אבער ס'איז מער אזא רעספעקט.

ר' יצחק: ס'פאסט פאר דער ווייב עס צו טוהן.

ר' יואל אשר: שפעטער וועלן מיר רעדן וועגן דעם, איך וועל פארמאסט זיין וואס איז מער קלאר וועגן קירבה,

ר' יצחק: ווייל וועג דו זאגסט קירבה, וועט זיך פרעגן א שאלה. יעדער איינער ווייסט, דאס איז די גמרא אין דער וואכעדיגער סדרה אין בבא בתרא, אז אברהם אבינו האט געזאגט פאר רבי בנאה, רבי בנאה וואס האט מציין געווען די קבורות, האט אים געזאגט אז ער זאל ארויסגיין ווייל אברהם איז געזעסן דארט מיט שרה, און ער זאגט אז ס'פאסט נישט. ס'שטייט דארט אן ענין פון דעם אז מ'טוט נישט קירבה בפני אנדערע מענטשן. יא, פרעג איך ביי דיר, רש"י, די זאך וואס שטייט אויב ס'איז דא אורחים, אויב ס'זענען געווען אנדערע מענטשן דארט וואס זענען געשטאנען,

ר' יואל אשר: ס'זעט נישט אזוי אויס. קען זיין. קען זיין פניו ידיו ורגליו יא.

ר' יצחק: אקעי, כ'ווייס נישט וויאזוי ס'האט אויסגעזען אחשוורוש, אזוי ווי ביי די מלאכים איז געווען עפעס אסאך א פיינערע זאך.

ר' יואל אשר: ס'זעט עפעס אויס אזוי ווי פניו ידיו ורגליו, איך קוק ס'מער אן אזוי ווי היינט האט מען אין שאוערס, דאס איז געווען דער וועג וויאזוי דער מאן פלעגט זיך גיין גלייך געוואשן די האנט... פניו ידיו ורגליו געוואשן אין א שאוער? ער טוט זיך נישט אויס. רייט, גוט. אבער מ'פלעגט זיך נישט אזוי אפט, מ'וואשט זיך אפ דארט וואו ס'איז אפן. דאס איז געווען דער סדר הדברים. סאו, ס'איז געווען אן ענין פון אים אפוואשן. וואס?

ר' יצחק: וואטעווער ס'איז אפן. כ'ווייס נישט. פניו ידיו ורגליו.

ר' יואל אשר: זייער גוט, ס'איז נישט קיין מרחץ.

ר' יצחק: סאו, ס'זעט מיר נישט אויס אז דאס זענען זאכן וואס איז אזא סארט קירבה, אזוי ווי זאכן וואס מ'טוט נאר אינדערהיים און קיינער זעט נישט. פארדעם זאג איך אז ס'איז א סארט שימוש, אבער ס'פאסט נישט א צווייטע, א שפחה... איי דאנט נאו. קוק צו,

ר' יואל אשר: איך זאג דיר דאס איז א

ר' יצחק: סיטואציע וואס מיר האבן נישט.

ר' יואל אשר: ער ברענגט א לשון הרמב"ם, אין פירוש המשניות: **"לפי שכלל הוא בתורתנו אין משתמשין באשה"**. ווייל כלל הוא בתורה אז מ'קען זיך נישט משתמש זיין מיט א פרוי וואס איז נישט דיין ווייב.

ר' יצחק: רייט, אבער יענע להשתמש מיינט עקזעקטלי דאס.

ר' יואל אשר: נישט ענין של חביבות. יא.

ר' יצחק: יא. ס'הייסט אז ס'איז דא אן איסור. אין דער גמרא שטייט א היתר אויף דעם ווייטער, אז מ'מעג יא. אין דער גמרא, רב שמואל האט זיך געפירט יא משתמש זיין באשה. ס'איז נישט אזוי סימפל. ס'הייסט משתמש זיין באשה מיינט ליטערעלי דאס.

ר' יואל אשר: די זאכן וואס איז אן ענין פון אפשר פיזיש נאנט אדער...

ר' יצחק: אבער ס'איז נישט קירבה, ס'איז נישט אזוי ווי...

ר' יואל אשר: און ס'קען אויך זיין זאכן וואס קען נוגע זיין, אז מ'טאטשט זיך אדער עפעס וואס איז פיזיש.

ר' יצחק: ניין, ניין, ס'איז נישט, דאס זאג איך דאך: פניו ידיו ורגליו, רחיצת פניו ידיו ורגליו איז א שטיקל...

ר' יואל אשר: ער וואשט איר אפ. ס'איז נישט קיין נגיעה,

ר' יצחק: טאטשן זיך נישט. דאס איז, ניין, ניין, קודם כל ס'איז נישטא קיין איסור פון טאטשן.

ר' יואל אשר: אן אנדער איסור אין רמב"ם, ס'איז א חשש וואס דער רמב"ם זאגט.

ר' יצחק: ניין, ניין, ניין, דאס איז נישט דאס ווארט. דער שימוש, דאס זאג איך, דער שימוש איז דער פראבלעם. דאס הייסט שימוש. און שימוש, איז דא א זייט פונעם רמב"ם, ס'איז דא ביידע זייטן. אבער זאג איך אז ס'איז נישט קיין קירבה, ס'איז נישט קיין איסור לא תקרבו. אויף א נדה שטייט אז ס'איז אסור,

ר' יואל אשר: ווייל ס'איז... נישט לא תקרבו,

די שוועריגקייט צו פארשטיין אלטע קולטורעלע באגריפן היינט

ר' יצחק: ס'איז א געוויסע אינטימעסי, א געוויסע... בקיצור, איך וועל דארפן זאגן כלל הדברים איז, אז די אלע הלכות לערנען אונז פון געוויסע סאושעל מנהגים, איך רעד סדר החיים, וואס מיר האבן נישט. ס'איז זייער שווער צו כאפן וועז מ'הערט די ווערטער. ס'איז אזוי ווי איך האב דיר געזאגט, וויאזוי זאגט מען? פאק אראפ פונעם טיש. דו קענסט מיר זאגן וואס ס'מיינט פון די ווערטער? ווערטער העלפן נישט.

ר' יואל אשר: דארפסט... רייט. **"או תיטול מלפניו"**.

ר' יצחק: יא, יא, איך זאג אייך, אבער וועז דו ווייסט נישט אז ס'איז דא אזא זאך, וואלסטו נישט פארשטאנען דעם טייטש. סעט א טיש. אקעי, סעט א טיש, וואס מיינט סעטן א טיש? שטעל זיך פאר ס'שטייט א משנה: "מ'סעט דעם טיש", וואס מיינט עס? איך ווייס וואס ס'מיינט אין מיין הויז, ביי דיין הויז איז אביסל אנדערש דער מנהג וויאזוי מ'סעט דעם טיש. ס'מיינט עפעס אנדערש, ס'קען האבן אפילו אן אנדער, אזוי ווי מינינג, אן אנדער געפיל. דו קענסט נישט אין אן אנדער קאלטשער וואו ס'איז בכלל נישטא קיין, מ'שטייט אויפ'ן דאך, איך ווייס נישט, ס'איז נישט שייך צוצושטעלן.

ר' יואל אשר: און מיט דעם למשל **"מצעת לו את המיטה"** איז גאר שטארק אזוי, ווייל היינט איבערציען בעט-געוואנט, ס'איז א שוועדע ארבעט, ס'איז אזוי ווי איינע פון די ארבעט וואס מ'גיט פאר דער קלינינג לעידי צו טוהן, יא? אריינלייגן א גראב שטיק סחורה אין א... ס'איז נישט קיין ענין פון קירבה. **"מצעת לו את המיטה"** וואס מ'רעדט דא איז זיכער עפעס אן אנדער סארט זאך וואס איז יא

ר' יצחק: דא אן ענין פון קירבה. רייט. יא. אפילו ער ברענגט דא,

ר' יואל אשר: ס'איז א פראבלעם, ווייל פאר מיר איז עס א פראבלעם, ווייל מ'לערנט דאך עס ביי הלכות הרחקות, מ'מוז דאך וויסן וואס דאס מיינט בכלל.

ר' יצחק: מ'לערנט דארט אויך אז עס מיינט נישט דאס,

ר' יואל אשר: ניין? אקעי,

ר' יצחק: שטייט דארט אויך נאר **"בפניו"**,

ר' יואל אשר: ס'איז נישט קיין... אה, יא. אייביג איז דא עפעס אן ענין. ס'איז דא אמאל אזא ענין ווי געבן דעם עקסטערן טאטש, געבן אזא...

ר' יצחק: נישט קלאר, ס'מיינט נישט וואס מיר טוען, וואס מ'גיט פאר דער קלינינג לעידי צו טוהן. ס'מיינט, אפשר מיינט עס יא, אבער מיר פירן זיך עס נישט אויף דעם אופן. רייט,

ר' יואל אשר: קענסט נישט שוועד אויספירן דעם אנדערן מין מצב. שוין, זאגט דער רמב"ם,

ר' יצחק: אקעי שוין, זייער גוט. יעצט קען מען לערנען אז דאס טוען אלע פרויען, ס'הייסט אפילו א גבירתא, ס'פאסט אז זי,

ר' יואל אשר: דארף דאס אויך טוהן, ווייל דאס איז אן ענין פון איר כבוד פאר דעם מאן.

ר' יצחק: כבוד איז מסתמא דאס בעסטע, יא יא, חוץ פון דעם איז דא, זאגט דער רמב"ם:

הלכה ה': מלאכות וואס זענען תלוי אין ארעמקייט

ר' יואל אשר: "יש מלאכות אחרות שהאשה עושה אותן לבעלה בזמן שהן עניים". מ'זעט דא אז מיר אנדער-עפרישיעיטן די נשים. קודם זאגט מען זי דארף ארבעטן, אויסער דעם דארף זי אויך אייביג זיין דארטן און אים באדינען און רוחץ זיין פניו ידיו ורגליו און זיינע אלע משוגעת'ן. און אויסער דעם דארף נאך זיין אזוי: סידורא דפת, נישט נאר די סידורא דבגד אדער דער ספר תורה, סידורא דפת. **"אופה את הפת בתנור"**, די פרוי איז מחויב אלץ מיט דער מדינה,

ר' יצחק: אויב זי האט נישט קיין, נאר בעניים. דאס הייסט איינער וואס האט נישט קיין באדינערס.

ר' יואל אשר: אה, האט נישט קיין שפחות, אה, ס'איז דא מלאכות אחרות וואס איז נישט קיין ענין פון קירבה, ממילא איז עס נאר נוגע

אופה את הפת בתנור און תקנת עזרא

ר' יואל אשר: אויב איז דא דינסטן אדער מ'קען קויפן...

ר' יצחק: ברויט אין קארנער סטאר, סיי ס'איז נישט קיין ענין פון קירבה און סיי ס'איז נישט די זאך וואס איז מביא לידי שעמום אז זי האט...

ר' יואל אשר: נישט גענוג וואס צו טון. אדער אויב ס'איז גרינג צו... מ'קען קויפן ברויט אראונד די קארנער, ס'איז נישט דא די ניד, די זאכן זענען **בזמן שהן עניים**. **בזמן שהן עניים** איז וועז די אלע דילעמעס ווערן זייער ריעל. דער מאן ארבעט זייער שווער און ס'איז נאך אלץ נישט גענוג. זאגט ער: דו דארפסט באקן דאס ברויט, **"אופה את הפת בתנור"**.

זאגט דער רמב"ם, אז צו דעם איז דא נאך א זייטיגע אינטערעסאנטע הלכה אז **"ועזרא תיקן"**, עזרא הסופר האט געמאכט אסאך תקנות ביי אידן וועז ער האט צוריק אויפגעשטעלט אידישקייט נאך וועז עזרא האט אהיימגעברענגט די אידן קיין ארץ ישראל, האט ער געמאכט איינע פון די תקנות: **"שתהיה אשה משכמת ואופה"**, אז די פרוי זאל אויפשטיין פרי און באקן. פארוואס? **"כדי שתהיה פת מצויה לעניים"**, אז ס'זאל זיין פת גרייט פאר עניים וואס גייען קומען בעטן.

זייער אינטערעסאנט, ווייל דער חלק זעט נישט אויס ווי ס'איז א חיוב פון איר צו איר מאן. ביקאז דאס איז א חיוב פאר כלל ישראל וואטעווער,

חידוש: פארוואס ברענגט דער רמב"ם אריין תקנת עזרא אין הלכות אישות?

ר' יצחק: א מצוה פון צדקה, אבער וואס מ'האט ארויפגעלייגט אויף דער פרוי. זייער אינטערעסאנט אז דער רמב"ם שטעלט זיי צוזאמען, די צוויי ענינים. די גמרא טוט עס אזוי אדער דאס איז... ניין, כ'וועל זאגן דעם תירוץ. לויט וואס איך האב געזאגט אין דער הקדמה פונעם פרק שטימט עס.

דאס וואס מ'זאגט עזרא, ביי דע וועי, אסאך זאכן דאס איז, קומט פון דער גמרא אין בבא קמא דארט, יא? שטייט עזרא, יא, בבא קמא אין מרובה, שטייט א ליסט פון תקנות עזרא, און וואס איך פארשטיי איז אז ס'מיינט, וואס איז שייכות עזרא? דאס וואלט איז עזרא האט אוועקגעשטעלט דעם סדר החיים, וויאזוי א מענטש לעבט, וויאזוי מ'לעבט די אידן, ער האט אראפגעברענגט די אידן וואטעווער, ער האט אוועקגעשטעלט די אידן אין ארץ ישראל ביי בית שני, סאו דער סדר החיים אזוי ווי מ'רופט עס די נארמס, דער מנהג העולם האט ער אוועקגעשטעלט. סאו אזוי ווי ס'שטייט **"אשה חוגרת בסינר"**, און דאנערשטאג זאל מען וואשן, די אלע זאכן וואס מ'האט שוין געזען א חלק פון זיי.

סאו דאס וואס שטייט דא איז, ס'איז א סדר החיים אז מ'באקט ברויט. יעצט, עזרא האט איינגעפירט אז מ'באקט ברויט פארטאגס. פארוואס? ווייל אמאל קומט אן אריאמן אינדערפרי, ער זאל האבן. סאו מיר האבן געלערנט פריער, אז די גאנצע זאך וואס די נשים טוען איז אכט נאר א פארט פון דעם סדר החיים כפי מנהג המדינה אדער כפי וואס איז אנגענומען. סאו אמת, ס'איז נישט בינו לבינה די תקנה, אבער ער ברענגט שוין אריין אז דאס איז אזוי ווי פארט פון דער רוטין פון די ווייבער אין דער היים. עזרא זאגט אז זיי זאלן אויפשטיין און מאכן ברויט.

שקלא וטריא: וואס נעמט אריין "אופה את הפת"?

ר' יואל אשר: ס'איז זייער אינטערעסאנט,

ר' יצחק: ווייל ער זאגט אונז נישט די פול סטארי.

ר' יואל אשר: "ותקם בעוד לילה ותתן טרף". אבער דער רמב"ם זאגט אונז נישט די פול סטארי, ער זאגט אונז נישט אז זי דארף טון חרישה, זריעה ביז אפיה. סאו דער רמב"ם דארף אנגעהויבן פונעם טייג. סאו דער מאן שטייט עניוועי אויף פארטאגס, די פרוי האט מען מחייב געווען זי זאל אויפשטיין. דער מאן האט געדארפט אויפשטיין נאך זעקס שעה פריער, ער האט געדארפט אראפשניידן די ווייץ און טון אלעס ביז, אזוי ווי ר' יענקל, נעמען דאס מעל און מאכן דערפון א טייג. ס'האלט זיך נישט איבער נאכט אן א פרידזש, יא. סאו ער דארף אויפשטיין נאך פריער פארטאגס, ער דארף אנגרייטן דעם טייג, ווייל די הלכה איז נאר פון דער אפיה און ווייטער.

ר' יצחק: עה,

ר' יואל אשר: וואס רעדט מען דא? ניין, דער רמב"ם זאגט ביי אנגרייטן בגדים, עטליסט אזוי האב איך פארשטאנען, ס'איז צו אלעס.

ר' יצחק: און דא זעט אויס ווי...

ר' יואל אשר: דער מאן פלעגט טון די שווערע ארבעט אויפ'ן פעלד. סאו פון **"אופה את הפת בתנור"** מיינט וואס? ס'מיינט מאכן חלות אדער ס'מיינט נאר אפבאקן, אריינלייגן אינעם אויוון?

ר' יצחק: וואס הייסט אריינלייגן אינעם אויוון? דארף מען עס מאכן.

ר' יואל אשר: אוודאי מאכט מען עס. דער רמב"ם זאגט נאר **"אופה את הפת בתנור"**,

ר' יצחק: ס'איז אן אינטערעסאנט לשון. ער זאגט נישט "מכינה את הפת". ניין, ביסט מגזים, ביסט מגזים. זי דארף נישט איינזייען אליינס דאס, אבער זי דארף אזוי ווי מען מאכט חלות היינט. ס'איז געווען קמח, שוין געווען.

ר' יואל אשר: איז נישט שייך אז צושטעלן ברויט אויפ'ן טיש איז איר דזשאב?

ר' יצחק: איך ווייס נישט וואס ס'מיינט צושטעלן.

ר' יואל אשר: זי איז דע ברעד ווינער, ליטעראלי וויאזוי מען זאגט עס.

ר' יצחק: ניין, **"אופה"** מיינט נישט מאכן געלט.

ר' יואל אשר: "אופה" מיינט אז זי באקט עס. **"אופה"** מיינט... וואס? זעט אויס אז דעם מאנ'ס דזשאב איז אז ס'זאל זיין מעל דארטן.

ר' יצחק: וואס הייסט ס'זאל זיין מעל?

ר' יואל אשר: מ'האט געמאכט אויף איר א חיוב אז זי זאל באקן ברויט.

ר' יצחק: געווענליך ווען מ'באקט, צדיק, צדיק, יור א ליל... איי דאנט נאו וואט יו טינק פלעגן מענטשן טון. איך ווייס אז היינט קויפט מען דאס ברויט אכט אין געשעפט, אבער אכט אמאל ווען מ'האט אנגעזאגט באקן ברויט האט מען נישט געמיינט צו זאגן: גיי זיי אן ווייץ.

ר' יואל אשר: מ'האט אנגעגרייט אין א סערטן פוינט האט מען אנגעגרייט מעל, און מ'האט געהאט מעל.

ר' יצחק: זייער גוט אז ס'איז געווען מעל, און זי מאכט **"אופה..."**

ר' יואל אשר: "...את הפת" מיינט זי מאכט ברויט פון לש,

ר' יצחק: אקעי, אלעס וואס מ'מוז טון יענעם טאג, לאמיר זאגן אזוי.

א צווייטער מהלך אין תקנת עזרא: דעם מאנ'ס מצות צדקה

ר' יואל אשר: אבער ס'קען זיין אז דאס **"שתהיה פת מצויה לעניים"** מיינט איז יא אן ענין פאר דעם מאן. פארוואס? ווייל דער מאן איז מצווה מיט צדקה, יא? ווען איינער קלאפט אריין אין שטוב איז...

ר' יצחק: עס דעם מאנ'ס מצוה.

ר' יואל אשר: ס'איז דעם מאנ'ס מצוה, ווייל ס'באלאנגט דאך אלעס פאר דעם מאן בעצם. מיר האבן נאכנישט געלערנט אז אלעס באלאנגט פאר דעם מאן. אויב זי גיט למשל,

ר' יצחק: אויב זי וויל געבן פון עפעס פאר עפעס,

ר' יואל אשר: דער מאן האט די פירות פון אלעם. איז פשט אז זי קען...

ר' יצחק: גארנישט אוועקגעבן פאר עניים. אקעי, אקעי, ס'קומט אריין. דער ענטפער איז נישט קיין נושא פון וועמענס מצוה ס'איז. ניין,

ר' יואל אשר: אבער אין דעם קומט עס דא זייער גוט אריין, אז נישט נאר זי דארף צושטעלן פאר אים ברויט, נאר אויב האט ער א מצות צדקה און ער פירט זיך צוצוטיילן פאר עניים, דארף זי צושטעלן ברויט. ער זאל! ער זאל, אבער זי טוט עס פאר אים. זי טוט עס נישט ווייל זי האט א...

ר' יצחק: דירעקטע מצוה צו צדקה.

ר' יואל אשר: אן אלמנה וועט אויך זיין מחויב? ס'קען זיין אז יא. א תקנת עזרא אז אן אלמנה וועט אויך דארפן באקן.

ר' יצחק: "אשה", **"אשה"** מיינט נישט די תקנת עזרא **"שתהיה אשה"** מיינט נישט א חתונה-געהאטע פרוי, רייט?

ר' יואל אשר: ס'מיינט א פרוי. קען זיין אז יא.

ר' יצחק: דאס איז געזאגט געווארן דער סדר החיים: די ווייבער שטייען אויף און זיי מאכן ברויט יעדן סינגל טאג. כ'ווייס נישט, אפשר קען מען ניצן ברויט פון נעכטן.

מבשלת, מכבסת, מניקה, ונותנת תבן

ר' יואל אשר: "ומבשלת את התבשילין", זי דארף קאכן. **"ומכבסת בגדים"**, זי דארף אויסוואשן וועש. **"ומניקה את בנה"**, זי איז דער וואס איז מניק דאס קינד.

ר' יצחק: באלד וועט מען זען...

ר' יואל אשר: א המשך צו דעם אויך. פשט איז דער אנדערער אפשען וואלט געווען אז דער טאטע זאל דארפן דינגען א מניקת. זי איז אליין מניק **בזמן שהן עניים**.

"ונותנת תבן לפני בהמתו", ער האט דארטן קליינע בהמות, דארף זי געבן תבן. בהמה דקה, רייט? בהמה דקה, יא, קלענערע בהמות, וואס דאס איז נישט אזא גרויסע ארבעט מסתם, א ברענגען אביסל תבן. **"אבל לא לפני בקרו"**, ער ברענגט אהיים ריזיגע בעלי חיים דא, וויפיל איז דער שיעור. איז זי פטור, דאס איז שוין שווערע ארבעט וואס באלאנגט פאר דעם מאן. ס'איז אינטערעסאנט, מען פארציילט אונז נאר דער פרוי'ס זייט.

ר' יצחק: ער זאגט אנדערש, ער זאגט אז, כ'ווייס נישט ווער האט אים דאס געזאגט, ער זאגט אז דער רא"ש זאגט **"בהמתו"** מיינט אזוי ווי זיין חמור וואס ער רייט דערויף, נישט סתם בהמות ער האט אין פארם.

ר' יואל אשר: אה, אויב ער האט די פארם איז שוין מער אזוי ווי זיין ביזנעס.

ר' יצחק: יא, מה שאין כן **"בקרו"**, דאס איז לכאורה אזוי. אהה. ס'איז דא אבער א פארקערטע גירסא, אז **"לפני בקרו ולא לפני בהמתו"**, בקיצור, ס'איז דא וועגן דעם, אקעי, נישט קלאר. אבער דער רמב"ם זאגט אזוי.

הלכה ו': די גדרים פון "מטחנת" (מאלן מעל)

ר' יואל אשר: **"ומטחנת"**, דא ענטפערט זי אונז א שאלה וואס מ'האט סתם אזוי געקריגט.

ר' יצחק: וואו, נאך איין סטעפ דארף זי טון?

ר' יואל אשר: זי דארף טון אפילו נאך פאר'ן באקן. דא זי איז דער וואס דארף צעמאלן די ווייץ.

ר' יצחק: אה, ניין, נישט ממש,

ר' יואל אשר: זאגט דער רמב"ם: **"כיצד מטחנת?"** זאגט דער רמב"ם, זי דארף נישט טון די שווערע ארבעט, דער מאן דארף קויפן די מאשין, אדער ברענגען די בהמה וואס מאכט די שווערע ארבעט. זי דארף אבער טראגן א געוויסע רעספאנסיביליטי פאר מאכן דאס מעל. אהה. **"כיצד מטחנת?"** וואס קען ער איר הייסן טון? **"יושבת בריחיים"**, זי זיצט ביים מילעכל, דאס וואס מיר רופן דאס מילעכל, וויאזוי הייסט דאס אין ענגליש?

ר' יצחק: וואס הייסט א ריחיים? מיל.

ר' יואל אשר: א מיל,

ר' יצחק: יא, מיל. אמאל איז, כ'ווייס נישט, געווען אנדערש, בקיצור.

ר' יואל אשר: **"ומשמרת את הקמח"**, זי מאכט א זאך, זי זיפט אויס דאס מעל נאך דעם, נאך די ריחיים האט געענדיגט ארבעטן. די ריחיים איז עפעס א מאשין אדער וואטעווער ס'איז פון...

ר' יצחק: וואסער, כ'ווייס נישט פון וואס געווען אין יענעם דור.

ר' יואל אשר: ריחיים איז פלעין שטיין, צוויי שטיינער וואס מען דרייט איינס אויפ'ן צווייטן. ס'שטייט נישט אז זי דארף טון, **"יושבת בריחיים"**, זי זיצט ביי דעם, ס'שטייט נישט אז זי...

ר' יצחק: דארף טון שווערע ארבעט. יא, יא. זי זיצט ביי דעם,

ר' יואל אשר: ס'קען זיין אז אויף דעם דארף מען האבן.

ר' יצחק: **"ואצה בטוחנת"**, ס'איז דא עפעס א טוחנת, ווער איז דער טוחנת, א מענטש? א שפחה? כ'ווייס נישט. יא, ס'שטייט דאך ס'איז דא...

ר' יואל אשר: איינער וואס א פראפעשאנעל טוחנת,

ר' יצחק: א שטערקערער מענטש, **"עד בכור השפחה אשר אחר הריחיים"**, יא? **"שפחה אשר אחר הריחיים"**. בקיצור, דארט האט מען געשיקט די שווערסטע שפחה האט מען דארט געשיקט. כ'מיין אז געווענליך איז געווען, ער זאגט אדער ס'איז דא א מענטש וואס שלעפט עס, א שפחה, **"או מחמרת אחר הבהמה"**.

ר' יואל אשר: **"אחר הבהמה"**, די בהמה בינדט צו עפעס א שטריק צו דער...

ר' יצחק: בהמה און זי דרייט עס.

ר' יואל אשר: די בהמה מיט איר כח פושט די ריחיים. און זי איז מחמרת. כ'מיין אז זי דארף, כ'וואלט געזאגט אז זי דארף קווועטשן די קנעפלעך, זי דארף אנצינדן דעם אויוון און מאכן סטארט, **"כדי שלא יבטלו הריחיים"**. זי דארף טון אז מען קען איר נישט אייביג מחייב זיין אז זי זאל טון די שווערע ארבעט, אבער זי דארף מאכן זיכער אז די ריחיים פארט דורך דער סיסטעם וויאזוי ס'איז, אדער דורך צו יאגן...

ר' יצחק: דעם מענטש וואס...

ר' יואל אשר: טוט עס אדער די בהמה. **"ואם היה דרכן לטחון בריחיים של יד"**, אויב איז יא דער סדר אז די פרויען האבן געטון א ריחיים של יד און יא געארבעט שווער, דעמאלטס **"טוחנת"**, קען ער יא פאדערן פון איר צו טוחן זיין. ס'טייטש, וועז ס'איז דא די אפשן, ס'איז דא די מאשין, קען זי זאגן: קויף די מאשין, קויף א בהמה זאל עס טון.

ר' יצחק: **"ריחיים של יד"** מיינט אזוי ווי די וואס האבן ביי די מענטשן וואס מאכן ריחיים של יד.

ר' יואל אשר: מען ארבעט שווער, מען טוט עס יא מיט די הענט,

ר' יצחק: יא. אבער ס'איז נישט קיין גרויסע, ס'איז עפעס א געמאכט פאר דעם, **"ריחיים של יד"** איז נישט פשט אז ס'איז דא א פלאץ וואס די פרוי אליינס טוט די ארבעט, ס'איז דא א גרויסע ריחיים וואס דארט אדער איז דא א קנעכט אדער א בהמה וואס טוט עס. אמאל איז דא פלעצער וואס מען ניצט אזא קליינע, עפעס אזא,

ר' יואל אשר: נו,

ר' יצחק: ווילדע ווי דאס וואס מען ניצט ביי די וואס מאכן די מצות, עפעס א קליינע, אזא קליין שטיקל, דאס קען זי יא טון אויב ס'פעלט אויס,

---

הלכה ז': דער פטור פון שווערע מלאכות ווען מען האט א שפחה אדער געלט

ר' יואל אשר: וואטעווער. זאגט דער רמב"ם: **"במה דברים אמורים"**, די הלכות אז זי דארף...

ר' יצחק: טון די אלע זאכן, ברויט,

ר' יואל אשר: די אלע זאכן איז דוקא **"בעניים"**, ווייל ס'איז נישט קיין ענין פון כבוד אדער קירבה, **"אבל אם הכניסה לו שפחה אחת או נכסים שראויין לקנות מהן שפחה אחת"**, אויב זי האט מיטגעברענגט א שפחה אדער זי האט מיטגעברענגט צו איר חתונה געלט וואס מ'קען פון דעם קויפן א שפחה, **"או שהיתה לו"**, אדער וועז ער איז דער וואס פארמאגט די שפחה, **"או שהיה לו ממון כדי לקנות שפחה אחת"**, דעמאלטס **"אינה מטחנת"**, דארף זי נישט טון די שווערע ארבעט, נישט צו טוחן, נישט צו באקן, **"ולא מכבסת"**, און דעמאלטס וועט אויך נישט זיין דער פראבלעם פון תקנת עזרא, ווייל עזרא האט נישט קיין פראבלעם וועז די שפחה טוט עס. רייט. **"ולא מכבסת"**, זי דארף נישט

אויסוואשן, **"ולא נותנת תבן לפני בהמתו"**, די אלע שוועכט ארבעט קען זי פאדערן אז מ'זאל ארויפלייגן אויף דער שפחה, נאר אויב ס'איז נישטא קיין שפחה דארף זי עס טון.

חידוש: איר רעכט צו פאדערן הויז-הילף ("קלינינג לעידי") וועז דער מאן האט געלט

אבער דער חידוש איז דא: אפילו אויב ער האט געלט, ער קען נישט זאגן: מ'גייט יעצט קויפן א טייערערע קאר; מען דארף צושטעלן די שפחה אז די ווייב זאל נישט ארבעטן שוועכט. אהה.

ר' יצחק: אינטערעסאנט. וואס איז דער פראבלעם?

ר' יואל אשר: זי קען פאדערן פון אים, נעם די, **"שהיה לו ממון"**,

ר' יצחק: האסט געלט,

ר' יואל אשר: פארוואס דארף מען די פרוי משוגע מאכן? ס'איז א גרויסע... ער קען זאגן: ניין, איך ווייל נישט, איך האב זייער ליב די פרוי, איך ווייל א שענערן ליס, איך דארף יעצט א נייעם ליס. זי קען פאדערן פון אים אז מען זאל איר נישט מאכן ארבעטן שוועכט. ס'איז זייער נוגע, ווייל דא וועט זיין ממש דער ענין פון א קלינינג לעידי,

ר' יצחק: יא? אבער דאס איז דאך ממש "עולה עמו ואינה...", כ'בין מסכים, אבער דא איז דאך א סברא "עולה עמו ואינה יורדת". א פארט פון יעדער זאך איז דאך אזוי. זי האט א רעכט אז ער זאל זיך פירן כמנהג בעלי בתים חשובים דעירא, וואטעוועך, לויט זיין סטענדערד.

ר' יואל אשר: אבער דער רמב"ם זאגט **"שהיה לו ממון"**, ס'איז גאנץ בלענק. טייטש, וויפיל לייף אינשורענסעס דארף ער קויפן פאר ער שטעלט איר צו די קלינינג לעידי וואס זאל טון דאס באקן און דאס קאכן און דאס דעס. נאכאמאל, לאמיר זאגן וועז מען האט געלט, קען ער פאדערן, קען זי...

צוויי שפחות און דער סך-הכל פון די מלאכות

ר' יואל אשר: טחינה, אופה, די אלע זאכן, קען זי פאדערן א שפחה.

ר' יצחק: יא. נאכדעם,

ר' יואל אשר: אויב ס'איז דא צוויי שפחות. **"הכניסה לו שתי שפחות"**, אדער ער, **"או נכסים הראויים לקנות מהן שתי שפחות"**, אדער פון זיין זייט, ער האט געגוג פאר צוויי שפחות. דעמאלטס דארף זי אויך נישט טוהן די אנדערע זאכן. **"אינה מבשלת ואינה מניקה את בנה"**, זי דארף מער נישט זיין א מניק, נאר די שפחה זאל זיין א מניקת. זי קען פאדערן צו נעמען א שפחה מניקת, וואס איז אן אנדער מין,

ר' יצחק: "אלא נותנת אותו לשפחה להניק". סא, דער צווייטער, ביי דע וועי, ס'איז נישט אן אנדער מין, רוב שפחות קענען מניק זיין,

ר' יואל אשר: ס'דארף זיין פרעגנענט, אבער ס'איז פיין.

ר' יצחק: נו, וועט מען איר איינס צוגעבן. פארדעם גיבט מען דאך איר אן עבד עברי, ס'זאל מאכן זיכער אז זי זאל קענען... בקיצור, קומט אויס אזוי, זאגט דער רמב"ם א מסקנא. קומט אויס אזוי. יא, ס'שטימט דאך דא, ווייל איינער האט זיך געקענט ווערן צעמישט דא אביסל אין צו אסאך לעוועלס,

ר' יואל אשר: מאכט דער רמב"ם א מסקנא. **"נמצאו כל המלאכות שכל אשה עושה לבעלה"**,

ר' יצחק: אהא. איז פינף. דאס הייסט יעדע פרוי

ר' יואל אשר: דארף טוהן פינף מלאכות.

ר' יצחק: יעדע פרוי, נישט אייביג,

ר' יואל אשר: אבער יעדע פרוי. די זאכן,

ר' יצחק: אלע. נאר שפעטער זעט מען... יא. ניין,

ר' יואל אשר: ס'איז נישטא קיין זאכן. יעדע פרוי, נישט אייביג, אבער יעדע פרוי. **"טווה"**... וואס מיינסטו נישט אייביג? **"כל אשה"**. ניין, ס'וועט מען שפעטער זען אין דעם רמב"ם.

ר' יצחק: אה, דו מיינסט וועגן נדה? יא, יא. אה, יא.

ר' יואל אשר: "כל אשה". דער רמב"ם זאגט מיט זיינע ווערטער,

ר' יצחק: יעדע פרוי איז מחויב. העלפט נישט קיין שפחות, אדער קיין גבירות,

ר' יואל אשר: אדער וואטעוועך. **"טווה"**, אזוי ווי מ'האט געלערנט. אה, זעסט, אביסל א ראיה אזוי ווי דו זאגסט, אז ער ברענגט דוקא "טווה" פון יענעם גאנצן סעט.

ר' יצחק: אקעי, בקיצור, ס'מיינט דאס געלט.

ר' יואל אשר: אנגרייטן די וועש, ארבעטן פאר דעם מאן, יא, **"ורוחצת פניו ידיו ורגליו"**, און זי גרייט אים אן דעם כוס. און זי ציט איבער דאס בעט, **"ועומדת לשמש בפניו"**, זי איז זיין גבאי. דאס איז אלע פרויען זענען מחויב ווייל דאס איז אן ענין פון קרבה, און אויף דעם קען זי נישט זאגן: נעם א שפחה. "טווה" אלס וועגן נישט בטלה, עפעס ארבעטן. און די אנדערע זאכן איז ווייל דאס איז אן ענין פון כבוד פאר דעם מאן, וואס א שפחה קען נישט טוהן, און דער מאן קען עס פאדערן פון איר.

ר' יצחק: נאכדעם איז דא **"והמלאכות"**

ר' יואל אשר: "שמקצת הנשים עושות אותן", איז דא געוויסע פרויען, נעבעך די ארימערע פרויען טוען עס, **"ומקצתן אינן עושות"**, דאס זענען זעקס:

1. דאס איז **"מטחנת"**, צו מאכן מעל,
2. **"אופה"**, באקן,
3. קאכן,
4. אויסוואשן די וועש,
5. און מניק זיין דאס קינד,
6. **"ונותנת תבן לפני בהמתו"**.

די אלע זאכן זענען נאר פרויען וואס האבן נישט געלט, אדער די מענער האבן נישט געלט, אבער אויב ס'איז דא געלט, קען מען אויף דעם פאדערן צו נעמען א שפחה.

ר' יצחק: און וועט ס'געדענקט, אין דעם אליין האבן מיר געלערנט צוויי לעוועלס. אויב ס'איז דא איין שפחה נעמט מען אראפ די שווערערע. אויב ס'איז צוויי שפחות נעמט מען אפילו אראפ די מבשלת און מניקה ונותנת תבן. יא, דער רמב"ם מאכט שוין על הסדר עקטשולי.

שמועס: פארוואס דארף מען צוויי שפחות פאר איין פרוי'ס ארבעט, און דער גדר פון א שפחה היינטיגע צייטן

ר' יואל אשר: [[#2]] ס'איז אינטערעסאנט, אויב קען מען פאדערן פון איין פרוי צו טוהן די אלע זאכן, פארוואס איז נישט איין שפחה גענוג פאר די אלע זאכן? א גוטע קשיא, ניין? אלא מאי דער כח פון אן אידישער מאמען... שוין, דאס איז א שטיקל וואס איינער וואס ער הערט אונזער שיעור און ער וויל זיין ווייב זאל אמאל הערן

ר' יצחק: וואס מיר הערן זאל

ר' יואל אשר: זאגן אז צוויי שפחות קענען קוים אנפילן וואס איין פרוי טוט. און זי דארף דאך נאך טוהן נאך זאכן.

ר' יצחק: איך פרעג א שאלה: איינער וואס איז אן אריימאן טוט ער אזוי: סיי ער מאוט די לאון, סיי ער וואשט די וועש, סיי ער דאס. וועט ער איז א גביר, האט ער איין, ער דינגט איין גוי זאל זיין דער לאון מאורר, נאך א גוי... די שפחה האט אסאך פרייע צייט. ס'איז נישט קיין סתירה.

ר' יואל אשר: אבער דאס איז ווייל ס'זענען געקומען גוטע מענטשן און זיי האבן אוועקגענומען די געשמאקע זאך פון האבן א סלעיוו. האבן א סלעיוו קען איין מענטש... אין מצרים האבן די אידן געבויט פיתום ורעמסס אין אפאר טעג.

ר' יצחק: איך ווייס נישט צי שפחה מיינט דא ליטערעלי שפחה וואס מ'קען ענקערן, וואס מ'וויל...

ר' יואל אשר: שפחה מיינט אזוי ווי אריינגעברענגט א קלינינג לעידי, באט ס'איז נישט אזוי פשוט. ער זעט אז קונה שפחה, ער קויפט א שפחה.

ר' יצחק: יא, נו, וועט מ'קויפט א שפחה איז אויך דא א סדר.

ר' יואל אשר: איך ווייס נישט וואס... פרעגט אים די שאלה: א פרוי גייט יעצט קענען זאגן אז דער מאן דארף אייביג צושטעלן א לאונדרי סערוויס, און איך דארף בכלל נישט וואשן וועש אינדערהיים. קען ער זאגן: ניין, ס'איז דא א סדר אז מ'וואשט וועש אינדערהיים.

ר' יצחק: היינטיגע צייטן איז א שפחה אז מ'שטעלט צו א מאשין אזא.

ר' יואל אשר: וועט לייגט אריין זאכן אין דער מאשין?

ר' יצחק: די קלינינג לעידי זאל עס טוהן. שוין. אויב ער קען, בקיצור, איך זאג אבער איך ווייס נישט, דו זאגסט א שפחה שטעלסטו פאר אז ס'מיינט א פול מענטש מען קען טוהן וואס מ'וויל. ס'איז נישט, איך ווייס נישט, דארפסט וויסן אפשר די שפחה איז שוואך, אפשר דארף מען שעירן די שפחה מיט א צווייטן, ווייל דאס איז א ספעשעל שפחה פאר דעם. איך ווייס נישט וויאזוי ס'איז געווען דעמאלטס, בקיצור.

ר' יואל אשר: דער אמת איז אז וויאזוי צו ספענדן געלט וועט ס'קומט צו אזא שאלה, גייט קיינער נישט קענען פסק'ענען א הלכה, ווייל זאכן האבן זיך זייער אסאך געטוישט. יא?

ר' יצחק: פשוט. אבער ס'איז זיכער אז א מענטש, למשל, וואס ער קען עפארדן א קלינינג לעידי, האט א ווייב א רעכט צו פאדערן, וואס איז די שאלה? יא,

ר' יואל אשר: אבער די שאלה גייט אנהייבן ווערן אסאך מער דיטעילד. אקעי, סאו קענען מיר גיין איינמאל א יאר וועקעישאן, אדער קענען מיר האבן נאר איינמאל אין אזויפיל און אזויפיל צייט א קלינינג לעידי? קיינער גייט נישט קענען פסק'ענען פון דער הלכה אין דעם רמב"ם די פונקטליכע הלכה.

ר' יצחק: ער קען קומען צום

ר' יואל אשר: ריכל און איך וועל אים זאגן וואס צו טוהן.

הלכה ח': מלאכות פון א פרוי וועט זי איז א נדה

ר' יואל אשר: [[#3]] שוין, זאגט דער רמב"ם: **"כל המלאכות שהאשה עושה לבעלה"** אקעי, דער רמב"ם איז שוין אביסל מרמז געווען אז ס'איז דא פון די געוויסע מלאכות זענען זאכן וואס זענען אן ענין פון קרבה, פון נאנטקייט, אדער כבוד, אבער מער נאנטקייט פיזיש. זאגט דער רמב"ם: **"כל המלאכות שהאשה עושה לבעלה"** איז אויך א **"נדה"**, וועט די פרוי גייט דורך די צייט וועט זי איז א נדה, דארף זי עס אויך טוהן **"לבעלה"**.

ר' יצחק: דאס הייסט וואלסטו געמיינט אז דאס איז אויך אסור, ניין,

ר' יואל אשר: זי ווערט נישט פטור, פארוואס זאל זי ווערן פטור? זי דארף ווייטער ארבעטן, אפילו זי איז א נדה, די געוויסע זאכן טאר זי נישט זיין מיט דעם מאן. אבער פון די זאכן זענען אויך געווען זאכן וואס איז קרבה, וואס אלס אנדערע הלכות פון נדה איז דא געוויסע הרחקות וואס א מאן דארף האבן פון דער פרוי בשעת וועט זי איז א נדה, און עס אינקלוד די זאכן, פון די זאכן וואס די אשה עושה לבעלה אינקלוד עס **"מזיגת הכוס והצעת המטה והרחצת פניו ידיו ורגליו"**, די אלע זאכן איז אסור פאר א מאן צו טוהן מיט זיין אשה נדה. פארוואס?

ר' יצחק: פאר זיין פרוי צו טוהן,

ר' יואל אשר: פאר דער ווייב צו טוהן פאר דעם מאן, פאר דעם מאן אדער דער מאן באקומען פון דער ווייב. פארוואס? **"גזירה משום הרהור"**, ס'איז א גזירה אז דער מאן גייט האבן הרהור **"שמא יבוא לבעול"**. דאס איז טייטש, הרחקה מיינט אייביג עפעס וואס ברענגט גלייך הרהור, וואס דאס ברענגט א חשש פון בעילה.

חידוש: דער גדר פון "גזירה משום הרהור" און די נפקא מינה ביי שימוש

ר' יצחק: זעסטו זייער גוט אזוי ווי איך זאג אלעמאל, אז הרהור מיינט נישט אז ער גייט האבן מחשבות זרות, ער וועט נישט קענען זאגן ביי שמונה עשרה. ניין, **"שמא יבוא לבעול"**. הרהור איז פשוט דער ערשטער סטעפ דערפון. ס'איז נישט א גזירה, פארשטייסטו דאך וואס איך זאג?

ר' יואל אשר: דער איסור הרהור איז נישט א דבר לעצמו. ס'איז טאקע אפשר דא א חסרון פון הרהור ווייל דאס לב פנוי מן החכמה וכו' וכו'. אבער אייביג וועט מ'האט עפעס געפֿאסר'ט משום הרהור,

ר' יצחק: איז שמא יבוא לבעול. הרהור מיינט סימפלי אז זי גייט זיך פירן בקרבה, גייען זיי ווערן... **"לפיכך"**, ממילא קומט אויס,

ר' יואל אשר: אז אויב דאס וואלט געהייסן

ר' יצחק: סתם אז זי איז פטור, וואלט זי געווען פטור. וויבאלד דער גאנצער ריזן איז שמא יבוא לבעול,

ר' יואל אשר: דארף מען אריינגיין אין די דיטעילס פון דער מזיגת הכוס און הצעת המטה. ס'איז דא מיני מזיגת הכוס וואס איז טאקע א פראבלעם.

ר' יצחק: ניין, כ'וועל זאגן וואס עס מיינט. עס מיינט צו זאגן, מצד דער קרבה טאר זי נישט, אבער דעם שימוש וועלן זי נישט פטור. אז וויפיל זי קען אים העלפן,

דער חילוק צווישן רחיצה און הצעת המטה ומזיגת הכוס

ר' יואל אשר: און אין רחיצת פניו ידיו ורגליו דארף דער רמב"ם נישט מאכן קיין חילוקים, זעט אויס, דאס איז אייביג אן ענין פון זייער א שטארקער נאנטקייט. מן הענין טראכט איך, רחיצת פניו ידיו ורגליו מיינט יא אזוי ווי אפוואשן אים. אזוי ווי א מאמע וואשט אפ א קליין קינד,

ר' יצחק: אים אפוואשן,

ר' יואל אשר: כ'מיין צו זאגן, נישט נאר ברענגען א שיסל.

ר' יצחק: מיינט ער, אים אפוואשן.

ר' יואל אשר: כ'ווייס נישט פונקט... אגען, איי דאנט נאו וואט איט מינס, כ'קען נישט גיין... אבער אין רחיצת פניו ידיו ורגליו מאכט נישט דער רמב"ם קיין חילוק, ער זאגט נישט וועלכער מין וועג איז נישט קרבה. רחיצת פניו ידיו ורגליו זעט מיר אייביג אויס ווי קרבה, זעסט, דער רמב"ם האט נישט אויסגערעכנט פניו ידיו ורגליו.

ר' יצחק: איך בין מסכים, אבער איך ווייס נאכאלץ נישט וואס ער מיינט.

ר' יואל אשר: "מצעת מטתו כשהיא נדה שלא בפניו". דער ענין פון הצעת המטה זעט אויס אז אן ענין פון, ווען ס'איז בפניו איז עפעס אן ענין פון ארויסווייזן כבוד אדער קרבה, אבער ווען ער איז נישט דארטן, פשוט אז ער זאל אריינקומען אין דער בעדרום און טרעפן א מטה מוצעת, דאס איז נישט אסור.

און די זעלבע זאך מזיגת הכוס, איז נאר אסור ווען זי לייגט עס אריין אין זיינע הענט אין א דרך כבוד. סאו זי מעג יא יעצט, ווען זי איז א נדה, מעג זי ווייטער לכבוד דעם איז זי, איך מיין צו זאגן איז זי מחויב אלס מלאכות שאשה עושה לבעלה, זי דארף ווייטער זיין דער וואס איז מוזג הכוס,

ר' יצחק: ברענגען דעם אנגעגאסענעם כוס,

ר' יואל אשר: לייגט עס נישט אריין אין זיינע הענט **"כדרכה תמיד"**, נאר מען טוט עס מיט א שינוי, מ'טוט עס אנדערש, **"מנחת אותו על הארץ"**, אויב זיי זיצן און עסן אויף דער ערד אזוי ווי די ספרד'ישע, די תימנ'ער, לייגט זי אויף דער ערד, **"או על הכלי"**, אדער אויף א... וואטעוואר מען טוט מיט גרייט אויף א כלי ווייטער אויף דער ערד, איז נאר אדער לייגן אויף דער ערד אדער אויף א כלי אויף דער ערד, איך ווייס נישט. בקיצור,

ר' יצחק: דער פוינט איז אז זי דארף נאכאלץ... דאס ווארט איז נישט שינוי, על פי פשט שטייט נישט אין רמב"ם שינוי,

ר' יואל אשר: אבער באופן וואס איז נישט קרבה.

ר' יצחק: ווייל דאס איז מער דער חיוב, ווייל דאס איז איין סטעפ פאר דער עקטשועל מזיגת הכוס, איז דאס מעג מען.

ר' יואל אשר: איז דאס מעג מען, ממילא אויטאמאטיש איז זי ווייטער מחויב, די נדה פטור'ט זי נישט.

ר' יצחק: רייט. אזוי שטייט דא.

ר' יואל אשר: האבן מיר מיט דעם געענדיגט, מיין איך מער ווייניגער, דעם ענין פון זאכן וואס אשה עושה לבעלה.

הלכה ט': א פרוי וואס צעברעכט כלים בשעת איר ארבעט

ר' יצחק: [[#4]] אקעי, יעצט גייט מען לערנען. וועל, ס'איז דא די מניקה,

ר' יואל אשר: וואס מען גייט לערנען נאך אביסל אין דעם פרק. אה.

ר' יצחק: מען גייט לערנען נאך פרטים וואס קומט ארויס פון דעם.

ר' יואל אשר: דאס איז דער רמב"ם אזוי: **"האשה ששברה כלים בעת שעושה מלאכותיה בתוך ביתה"**, די פרוי טוט דאך די מלאכות. אה, ס'זעט אויס אז ס'איז ממש קאנעקטעד.

ר' יצחק: יא זיכער.

ר' יואל אשר: ווייל א פרוי טוט מלאכות, ווען מען טוט מלאכות,

ר' יצחק: וואס געשעט אמאל? וואס געשעט? ווען זי...

ר' יואל אשר: יא זי פארעט זיך אין דער קאך, יא זי דארף דאך אנגרייטן די חלה,

ר' יצחק: די פת. אהה. איז א...

ר' יואל אשר: געשעט אמאל אז ס'צעברעכט זיך כלים, און די כלים זענען דאך דעם מאנ'ס. איז **"האשה ששברה כלים בעת שעושה מלאכותיה בתוך ביתה"**, אהה. איז **"פטורה"**. זי איז

פטור, זי דארף אים נישט באצאלן פאר דעם מאן פאר די כלים. אהה. פארוואס? זאגט דער רמב"ם, **"אין זה מן הדין"**, דאס איז נישט ווייל אזוי דארף זיין דער דין כאילו אז זי איז פטור פון א חושן משפט'דיגן פוינט אוו וויו. ס'טייטשט נישט עפעס א דין פון איך ווייס בעליו עמו אדער... דארף מען שוין זען. זאגט דער רמב"ם. יא. **"אלא"**, וואס איז דאס? **"תקנה"**, ס'איז א תקנה.

"שאם אין אתה אומר כן", אויב וועסטו זאגן אז די פרוי דארף אים באצאלן פאר כלים וואס זי צעברעכט, **"אין שלום בתוך הבית לעולם"**, וועט נישט זיין קיין שלום אין דער שטוב, **"אלא נמצאת נזהרת ונמנעת מרוב המלאכות"**. זי גייט זיך וואקן אין איר אייגענעם הויז אויף עג שעלס, זי גייט מורא האבן און זיין עקסטערע קערפול און נישט טוהן געוויסע מלאכות ווייל אפשר גייט זי עפעס צעברעכן. **"ונמצאת קטטה ביניהם"**, ס'גייט זיך אנהייבן אזא סירקל פון קטטה אזוי ווי: "פארוואס ארבעטסטו נישט געגנוג?" "אה, ווייל פאריגע וואך האב איך צעבראכן א שיסל האסטו געמאכט אז איך זאל באצאלן, סאו די וואך וויל איך נישט טאטשן די שיסל". "אה אבער דו ביסט יא מחויב". הייבט זיך אן א מחלוקת.

האבן די חכמים גע'פטר'ט בשעת זי טוט מלאכות. מיין איך צו זאגן ס'זעט אויס, שלא בשעת מען טוט מלאכות איז זי נישט פטור.

ר' יצחק: נאכאמאל, וואס מיינט? וואס טוט זי?

ר' יואל אשר: זי האט סתם אזוי צעבראכן א שיסל, זי האט זיך סתם אזוי...

ר' יצחק: אויב זי האט זיך אויפגערעגט, און זי האט גענומען

ר' יואל אשר: א טעלער...

דער דיוק אינעם רמב"ם און די שיטת הראב"ד

ר' יואל אשר: ווייל פאריגע וואך האב איך צעבראכן א שיסל וואס מ'האט מיר געמאכט באצאלן, סאו די וואך וויל איך נישט טאטשן די שיסל. אבער דו ביסט יא מחויב, הייבט זיך אן א מחלוקת, האבן די חכמים גע'פטר'ט בשעת זי טוט מלאכות. מ'קען זאגן ס'זעט אויס אז שלא בשעת מ'טוט מלאכות איז זי נישט פטור.

ר' יצחק: נאכאמאל, וואס מיינט? וואס טוט זי?

ר' יואל אשר: זי האט סתם אזוי צעבראכן א שיסל. זי האט זיך סתם אזוי...

ר' יצחק: אויב זי האט זיך אויפגערעגט,

ר' יואל אשר: האט זי נישט צו טוהן מיט א זאך. א מאן וואס גייט מחייב זיין זיין ווייב צו... ווייל זי האט בטעות צעבראכן א בענקל איז זייער נישט קיין שיינע זאך.

ר' יצחק: ס'איז אלעמאל טוט זי מלאכה. ס'איז נישט אנגעקומען. קוקט אויס אזוי.

ר' יואל אשר: די זעלבע זאך, אז אלעמאל הייסט זי אויטאמאטיש זי טוט מלאכות.

ר' יצחק: ניין, דא... א פרוי האט זי ארבעט דאך דא.

ר' יואל אשר: מיין טענה איז אן עקסטרעמער... אראפגעווארפן א גלאז, ביסט איר מחייב זי מוז באצאלן. דער רמב"ם זאגט זייער קלאר: **"בעת שעושה מלאכותיה"**. דער רמב"ם וואלט געקענט זאגן

ר' יצחק: מער א כלליות'דיגע זאך. כ'הער א דיוק וואס דו זאגסט. ס'איז זייער אינטערעסאנט. דער ראב"ד איז מחולק. דער ראב"ד זאגט אז די הלכה איז נישט א חידוש פון די חכמים, נאר ס'איז ממש א הלכה, ווייל דער ראב"ד טענה'ט

ר' יואל אשר: אז זי איז פטור מן הדין.

ר' יצחק: פארוואס? פאר שמירה בבעלים, פאר **"שהוא שכור לה"**. אזוי טענה'ט ער, דער ראב"ד טענה'ט אז ער ארבעט פאר איר, ער האט חיובים איר מפרנס צו זיין, ממילא הייסט ער שכור לה כל שעה. זי איז אן ארבעטער. דער מגיד משנה פארשטייט נישט דעם ראב"ד,

ר' יואל אשר: ער זאגט אז ס'איז פארקערט. שכור עמו מאכט אויס פאר בעליו עמו? מ'רעדט דאך נישט דא דווקא וועו דער מאן איז דארט. בעליו עמו מיינט נישט דווקא וועו דער בעלים... דא איז דא א דין שכור איז אייביג פטור.

דער מקור אינעם ירושלמי: "אין שלום בתוך ביתו לעולם"

ר' יצחק: אוודאי. יא, אוודאי. בקיצור דער ראב"ד איז נישט קלאר, דער ראב"ד זאגט פארקערט אפשר זי איז שכורה עמו, איז נישט קלאר. על כל פנים, זיי ברענגען אז וואס אינעם רמב"ם שטייט איז א ירושלמי, ס'איז א מפורש'ער ירושלמי. דער ירושלמי האט געהאט א חקירה צי זי הייסט א שומר חנם, א שומר שכר, און ער מאכט א מסקנא זי איז גארנישט: **"אם אתה אומר כן אין שלום בתוך ביתו לעולם"**. און לכאורה לויט דעם ירושלמי וואלט געדארפט זיין אפילו שלא בשעת מלאכה. ס'איז אינטערעסאנט טאקע פארוואס

ר' יואל אשר: דער רמב"ם האט געשריבן, לכאורה אויב איז דער גאנצער ענין שלום בית, גייט מען דאך נישט דא אריין אין חושן-משפט'דיגע דיון בכלל. דעמאלטס וואלט זי אייביג געדארפט זיין פטור, כדי ס'זאל נישט קומען קיין אנגעצויגנקייטן דער רמב"ם אז זי דארף צאלן זאכן.

ר' יצחק: איך מיין אז דער רמב"ם וואס זאגט בשעת מלאכה איז פשוט אז דיבר חכם בהווה, ווייל מסתמא דעמאלטס וועט זיך צעברעכן זאכן. ביסט נישט מסכים? מיין פשט, איך מיין נישט אז ס'איז דא א חילוק. אזוי מיין איך. איך זע נישט קיין איינע פון די סברות וואס מאכן א חילוק.

דער רמב"ם יא, ווייל דער רמב"ם האט געטייטשט דעם ירושלמי אנדערש. מ'דארף קוקן דעם גאנצן לשון. דער רמב"ם האט געטייטשט אביסל אנדערש ווי מיר. איך זאג סתם, ביסט משוגע? דו גייסט רופן א ווייב צו א דין תורה פאר'ן צעברעכן א גלאז? אבער דער רמב"ם זאגט אנדערש, אז זי גייט נישט טוהן די מלאכות, די פייט גייט זיין אז זי ארבעט נישט. אינטערעסאנטער טייטש אויף דעם רמב"ם.

דיון: פון וואו האט א פרוי אייגן געלט צו באצאלן?

ר' יואל אשר: [[#2]] מ'דארף פארשטיין בכלל וויאזוי ס'ארבעט, ווייל אויב די פרוי, אפילו דחקה עצמה האט דאך דאס געלט לבעל. סאו וואס? זי גייט פון די נכסי מלוג וואס זי גייט אמאל ירש'נען? זי האט דאך נישט קיין געלט. סאו מ'וועט זאגן מ'רעדט אין א פאל וועו זי נפל לה ירושה, אדער איינער האט איר געגעבן א מתנה על מנת שאין לבעלך רשות בה, וואו איז דא געלט? ניין. דחקה עצמה גייט דאס פאר דעם מאן. זי ברענגט אריין געלט ביי דער חתונה איז עס נכסי מלוג וואס דער בעל קען עסן פירות און זי קען נישט... סאו וואו איז דא געלט?

ר' יצחק: ס'איז איר געלט, איך פארשטיי נישט וואס דו זאגסט.

ר' יואל אשר: פרויען האבן געלט. זי האט דאס געלט, זי דארף געבן געלט פאר דעם מאן וואס דער מאן האט נאכנישט. וואס מיינט? זי דארף נעמען א שטיקל פון די נכסי מלוג און אים געבן?

ר' יצחק: וואס איז דאס מיינען בכלל? נו אוודאי, וואס דען? פארוואס איז עס בכלל א פראבלעם I don't understand what you're saying? what you're saying.

ר' יואל אשר: איך זע נישט וויאזוי דער מאן קען מחייב זיין זיין פרוי צו צאלן א כלי וואס זי האט צעבראכן אין היים. וואס טוט זי יעצט? יא, יעצט קען ער זיך עניוועי פאדערן פון איר צו ארבעטן א גאנצן טאג, און אפילו דחקה עצמה נעמט ער איר געלט.

ר' יצחק: וואס קומט אריין דחקה? You are...

ר' יואל אשר: וועלכע געלט וויל ער נעבעך ארויסצאפן? נאך די אלע הלכות וואס ס'האט געלערנט, די פרוי ארבעט פאר דעם מאן פאר אכצן שעה א טאג, און ער איז נאך מצוי אינמיטן דער אנדערער צייט. זי האט צעבראכן א גלעזל, פון וואו זאל זי יעצט נעמען דאס געלט? דאס געלט וואס זי האט ארייגעברענגט ביי דער חתונה איז נכסי מלוג, נכסי צאן ברזל.

ר' יצחק: זאגט מען מטעם שלום בית איז זי דא פטור און בכלל...

ר' יואל אשר: וואס מיינט נכסי מלוג און נכסי צאן ברזל? ס'איז איר געלט, ס'ליגט אין איר באנק, איך פארשטיי נישט וואס דו זאגסט. ס'ליגט אין איר באנק, און דער מאן קען נעמען דערפון, קען אייביג ארויסנעמען געלט און דערפאר איבערלאזן ער עסט דערפון די פירות. מ'רעדט דאך געוועלך דארף מען מאכן דערפון א, סאו אנשטאט זי זאל קענען קויפן דערמיט א קרקע און דאס געלט זאל וואקסן, דארף דער מאן קויפן דערמיט א קרקע, און ער עסט די פירות א גאנץ יאר. ס'איז זיינס. ער דארף איר געבן נאר דעם מינימום, די שעה.

ר' יצחק: I don't understand your problem. זי האט געלט, און זי זאל צאלן די פייער. דו האסט דיר אינגעטייטשט אז פרויען האבן נישט קיין געלט. זיי האבן א פטור. וואס? זי האט אסאך געלט. איך ווייס נישט פארוואס דו זאגסט אז זי האט נישט קיין געלט. דער רמב"ם זאגט אז זי איז פטור נאר וועו זי ארבעט. ביסט גערעכט. אינטערעסאנט. זייער מאדנע. ער זאגט אזוי, אזוי ברענגט ער טאקע.

ר' יואל אשר: איך וואלט געזאגט אז דער רמב"ם זאגט קלאר אז נאר אויב זי ארבעט, נאר וועו זי ארבעט.

ר' יצחק: אזוי זאגט ער א דיוק פון די אחרונים. איך האב נאך קיינמאל נישט געהערט אז א מאן איז געפרופן זיין ווייב אין דין תורה פאר אזא זאך, סאו איך ווייס נישט. אויב דו האסט געהערט, איז no problem. אקעי.

הערות וועגן איסור הושטה ביי א נדה און א גבאי וואס צעברעכט א בעכער

ר' יצחק: [[#3]] ער זאגט גוט, ער מיינט נישט דאס צו זאגן, אבער זעסט פון דעם רמב"ם קלאר אז דער רמב"ם האלט נישט אז מ'טאר נישט איבערגעבן בכלל פאר א נדה, ווייל נאר די מזיגת הכוס זאגט ער אז זי דארף עס לייגן אויף דער פלאר, ווייל ס'איז א מזיגת הכוס, ס'איז עפעס א ספעציעלער ענין פון קירבה, אבער סתם איבערגעבן א שליסל...

ר' יואל אשר: ער וואלט נישט אנגענומען אזוי ווי רש"י'ס איסור פון הושטה.

ר' יצחק: אזוי זעט אויס.

ר' יואל אשר: ס'טייטש, געבן על ידו איז דאך געווען דער אופן וויאזוי מ'גיט איבער דעם בעכער. און דאס איז אויך נאר אסור באופן מוזגת הכוס. יא,

ר' יצחק: זייער גוט. אבער נישט סתם א זאך.

ר' יואל אשר: ס'איז מיר אינטערעסאנט, ווייל איך טראכט, א גבאי, יא? איינער האט א גבאי, אדער אן עבד איז אנדערש, ווייל אן עבד איז ווייטער אינגאנצן קנוי פאר דעם אדון. א מענטש האט א גבאי, און דער גבאי לייגט אים אריין אין דעם בעכער, און דער בעכער האט זיך צעבראכן. דארף יעצט דער גבאי אים באצאלן אדער א...

ר' יצחק: דאס איז אויך א בעליו עמו, וואס איז די שאלה?

ר' יואל אשר: דאך דער ראב"ד פון בעליו עמו.

ר' יצחק: יא. אבער אויב איז ער נישט בעליו עמו, איז ער אוודאי. ווייל ער איז שומר שכר. וואס איז דער פראבלעם? וועו איינער האט אן ארבעטער, אויך דער ארבעטער דארף צאלן מעיקר הדין. אקעי, חוץ אויב בעליו עמו, וואס הייסט, איך ארבעט פאר דיר, איך נעם דיין קאר דארף איך נישט צאלן אז איך ברעך די קאר? היינט איז דא אינשורענס מיט אלע מיני תורות. ס'איז א הלכה יעצט מעיקר הדין. רייט.

ר' יואל אשר: זאגט דער רמב"ם ווייטער:

הלכה י': כפיה אויף מלאכות און בירור המציאות

"כופין אותה ועושה אפילו בשוט" – מחלוקת רמב"ם און ראב"ד

ר' יצחק: [[#4]] יעצט גייט מען זען,

ר' יואל אשר: וואס געשעט אז זיי ווילן נישט, הא? זאגט דער רמב"ם: **"כל אשה שתמנע מלעשות מלאכה מן המלאכות שהיא חייבת לעשותן"**, זאגט דער רמב"ם, כ'האב נישט דא געזעדט recommendations, נאר זי איז מחויב פאר דעם מאן. און ממילא קען מען איר כופה זיין, אזוי ווי מיר האבן געלערנט זאכן וואס זי איז מחויב, וועלכע נאך זאכן וואס זי איז מחויב קען מען כופה זיין? **"כופין אותה ועושה אפילו בשוט"**.

ר' יצחק: זאגט דער רמב"ם, מ'שלאגט איר. זאגט דער ראב"ד ער האט קיינמאל נישט געהערט אז מ'שלאגט איר.

ר' יואל אשר: דער ראב"ד זאגט אז מ'שלאגט נישט. אבער ס'איז זייער אינטערעסאנט, ווייל למשל, א פרוי וואס איז נישט עוועילעבל פאר עונה איז יוציא בלא כתובה. מ'זאגט נישט אן עצה פון אים שלאג. ניין, מ'קען נישט, ס'נישט קיין ענין וואס מ'קען כופה זיין.

ר' יצחק: דער רמב"ם האט געזאגט אז מ'קען נישט, דער רמב"ם האט געזאגט אז מ'איז נישט כופה. רייט, ווייל מ'איז נישט,

ר' יואל אשר: מ'קען נישט כופה זיין. אבער דא, דא גיט מען איר ניטאמאל די פרידאם. כאילו, מ'איז נאך שטרענגער מיט איר. מ'פושט, מ'צווינגט איר. ס'איז נישט אז אויב וויל זי נישט טוהן מלאכה, קען איר דער מאן מוציא זיין.

ר' יצחק: מ'קען יא, אבער ער וויל נישט, זי וויל נישט, קיינער וויל נישט. זי וויל זיין חתונה געהאט און,

ר' יואל אשר: און נישט ארבעטן. און נישט ארבעטן? אקעי.

ר' יצחק: פארוואס זאל זי וועלן? אקעי.

ר' יואל אשר: איז **"כופין אותה ועושה"**. פארשטיי וואס דו זאגסט. זי וויל נישט טוהן די זאך, דעם חיוב פון לעשות מלאכה. **"כופין אותה ועושה,**

ר' יצחק: אפילו בשוט". דער ראב"ד זאגט אויך אז מ'צווינגט איר, נאר נישט מ'צווינגט איר דורך שלאגן. מ'צווינגט איר אז מ'גיט איר נישט קיין געלט, מ'גיט איר נישט צו עסן.

ר' יואל אשר: רייט, רייט. אקעי, אבער ס'שטייט **"כל אשה"** ער וועט אויך מיינען די אשה וואס מ'טוט דאס אלס בטלה מביאה לידי זימה. וואטעווער די הלכה פון דער פרוי איז, איז מ'צווינגט. זאגט דער רמב"ם, ווי ווייט צווינגט מען? אפילו בשוט. אפילו אויב מ'דארף, ס'שטייט, מסתמא מיינט ער סטראשענען מיט א שוט. ער מיינט נישט שלאגן.

ר' יצחק: ניין, ס'מיינט יא. ס'מיינט ליטערעלי, דו ביסט נישט מסכים צו זיין, דער ראב"ד איז אויך נישט מסכים.

ר' יואל אשר: זאגט דער ראב"ד אז ס'איז נישט קיין עסק. ניין, דער רמב"ם האט געלעבט אין די ספרד'ישע מדינות.

ר' יצחק: ניין, דאס איז געווען, כ'האב נישט צו טוהן מיט דעם. דאס איז הלכות כפיה. כ'מיין אז דו ביסט ראנג. ס'איז הלכות כפיה.

ר' יואל אשר: ער מיינט דער בי"ד,

ר' יצחק: דער בי"ד טוט דאס?

ר' יואל אשר: ניין, ער מיינט דער בי"ד, ער מיינט דער בי"ד. ס'איז אזא מין, אזוי ווי ענליך צו מכות מרדות. אזא מין זאך.

ר' יצחק: יא יא, ס'איז דא נאר פארשידענע סארט כפיות. ס'איז דא אמאל א כפיה בשוט, אזוי ווי איינער וואס טוט נישט קיין מצוות עשה וואס מ'שלאגט אים. ס'איז זייער א שטארקע סארט כפיה. ס'איז דא סארטן כפיה אזוי ווי מ'האט שוין געלערנט, אמאל קען מען נאר מחליט זיין אז ער איז א רשע, אמאל קען מען אים צונעמען געלט. ס'איז אנדערע לעוועלס. דער רמב"ם האט געהאלטן אז דער חיוב איז דער שטערקסטער לעוועל.

ר' יואל אשר: און דער ראב"ד זאגט אז מ'גייט נישט אזוי ווייט, נאר מ'לייגט א גרויסע פרעשור דורך קנסות,

ר' יצחק: וואס? נישט קיין כתובה. א גרויסע פרעשור,

ר' יואל אשר: מ'נעמט איר אוועק איר כתובה,

ר' יצחק: אויף אזא סארט זאך. דער ראב"ד זאגט אז מ'צווינגט איר אויך, נאר געלט-צווינגערייי. רייט, אזוי ווי ס'איז געווען דארטן צו,

ר' יואל אשר: אמאל מאכט מען א הכרזה,

ר' יצחק: אמאל מאכט מען לפי המצב וואס קען לייגן פרעשור.

"מושיבין אשה ביניהם או שכנים" – וויאזוי מ'דערגייט דעם אמת

ר' יואל אשר: [[#5]] רייט, איז עס תלוי ווי שטארק דער שעבוד איז. **"טען הוא שאינה עושה"** וואס טוט זיך וועז, זייער ענליך האבן מיר דאס געהאט ביי אלע אנדערע פעלער. וועז ער טענה'ט אז זי טוט נישט קיין מלאכות, **"והיא אומרת שאיני נמנעת מלעשות"**. איך האלט זיך נישט צוריק. כ'ארבעט יא. א שיין לשון אבער, זי זאגט:

ר' יצחק: כ'האלט זיך נישט צוריק,

ר' יואל אשר: וואס דארף כ'טוהן אז ס'איז נישט אונטערגעקומען. כ'ווייס נישט וואס **"איני נמנעת"**.

ר' יצחק: זי זאגט,

ר' יואל אשר: ס'איז נישט דווקא א פייט אין מציאות. זייער אפט איז עס, ער זוכט א תירוץ: "איי, וואס זאל איך טוהן, איך האב נאכנישט געטראפן".

ר' יצחק: מען רעדט דאך נישט פון דער פרוי. מען רעדט דאך ס'איז דא צען נשים און ער רעדט **"איני נמנעת"**.

ר' יואל אשר: איז **"מושיבין אשה ביניהם או שכנים"**, זעצט מען צווישן זיי אן אשה אדער שכנים, זאלן עס אויספארשן און זען וואס גייט פאר.

ר' יצחק: ס'איז אינטערעסאנט, פארוואס דארף דער רמב"ם דאס זאגן, וואס איז די הלכה?

ר' יואל אשר: מיר האבן געהאט זייער ענליך פריער.

ר' יצחק: אזוי האבן מיר נישט געהאט, מיר האבן געהאט ביי עונה. יא.

ר' יואל אשר: דארט האב איך פארשטאנען, פארוואס, מען קען דאך נישט... עס איז א קטטה, איז זעצט מען זיי איין, און מתיישבים ביניהם.

ר' יצחק: ניין, דאס איז... העלאו!

ר' יואל אשר: מ'זאל מייחד זיין עדים און...

ר' יצחק: דארט פארשטיי איך זייער גוט פארוואס, ווייל מ'קען דאך נישט געהעריג מאכן עדים. דא קענסט, זאל מען רופן עדים אין בי"ד, אזוי ווי יעדע זאך! וואס איז אינטערעסאנט? פארוואס דארף מען מאכן אשה אדער שכנים?

ר' יואל אשר: וואס פעלט אויס די גאנצע הלכה? איך האב געמאכט א דיוק אין **"איני נמנעת"**. זי זאגט אז פאר סאם ריזן עס געשעט עפעס נישט, דארף מען נעמען איינעם וואס איז א מבין אין דעם.

ר' יצחק: ניין, ניין, שטותים. זי זאגט אז ס'איז שקר. עס קען זיין דיין דיוק איז א שיינער דיוק, אבער דער פאקט איז אז ס'איז א מחלוקת. ער זאגט אז זי ארבעט נישט און זי זאגט אז זי ארבעט יא.

ר' יואל אשר: ברענג מיר די שטיק סחורה וואס דו האסט פראדוסט.

ר' יצחק: זייער גוט. נו?

ר' יואל אשר: ניין, וועגן דעם טראכט איך **"איני נמנעת"** מיינט אז פונקט איז אנגעקומען... מען קען נישט אלעס... ניין, ניין, ס'איז נישט ריכטיג. ניין, זי גייט קאכן, אדער זי ברענגט נישט מוזגת הכוס, אבער וואס הייסט? אקעי, מען קען דאך אויך רעדן ביי די מלאכת אריגה און טוויה און די אלע זאכן. זעט אויס, דאס איז א נארמאלער טו"מ פון אידן. ער זאגט אזוי, זי זאגט אזוי. איז וואס טוט מען יעדעס מאל? איך האב א דיל מיט דיר אז דו זאלסט לערנען מיט מיר רמב"ם, דו זאגסט אז דו קומסט יא, איך זאג דו קומסט נישט, איך ווייס נישט וואס, לאמיר זען צי דו קומסט.

ר' יצחק: עפעס איינער זאל זיצן מיט זיי, **"מושיבין אשה ביניהם או שכנים"**. זאגט דער רמב"ם ווייטער: **"ודבר זה,**

ר' יואל אשר: ודבר זה כמו שיראה הדיין שאפשר בדבר". טייטש, די עצה וואס ער האט געגעבן אז מ'זאל אוועקזעצן מיט א... היינט זאגט מען גיי צום טעראפיסט, מ'זאל אוועקזעצן אן אשה... ניין, נישט טעראפיסט! יא, איך פארשטיי מ'רעדט דא פון ארבעט. אבער די אשה... איינער וואס זאל טשעקן. די אשה זאל טשעקן, זאל שפיאנירן אפילו אביסל. איז דאס איז וויאזוי דער

ר' יצחק: דיין זעט **"שאפשר בדבר"**. סאו לכאורה וואס דער רמב"ם מיינט דא איז, זעט מיר אויס אז עס איז ענליך צו דעם וואס מ'האט געלערנט ביי עונה, און לכאורה דער טייטש איז אז...

ר' יואל אשר: טייטש, די עצה וואס ער האט געגעבן אז מ'זאל אוועקזעצן מיט א... היינט זאגט מען: גיי צום טעראפיסט, מ'זאל אוועקזעצן מיט אן אשה...

ר' יצחק: ניין.

ר' יואל אשר: נישט קיין טעראפיסט. יא, איך פארשטיי, מ'רעדט דא פון ארבעט. אבער די אשה... איינער זאל טשעקן. די אשה זאל טשעקן, זאל זיי שפיאנירן אפילו אביסל, איז דאס איז וויאזוי דער –

חידוש: א מענטשנ'ס הויז אלס א פריוואטער שטח אין רמב"ם

ר' יצחק: דיין זעט שאפשר בדבר. סאו, לכאורה וואס דער רמב"ם מיינט דא איז, ס'זעט מיר אויס אז ס'איז ענליך צו וואס מ'האט געלערנט פאריגן פרק, און לכאורה דער טייטש איז אז... אביסל הערט זיך עס אויס אן אנדער שיטה. אבער לכאורה דער טייטש איז אז דער רמב"ם האט פארשטאנען אז מ'קען נישט אריינגיין אין יענעמ'ס הויז אויכעט נישט.

אז וועז מ'האט א דזשאב, א ביזנעס צווישן צוויי מענטשן, איז אויב איינער האט א טענה, ברענג א ראיה. ס'הייבט זיך שוין אן די גאנצע... מ'דארף נישט קיין הלכה פאר דעם: **המוציא מחבירו עליו הראיה**. האסט אן עד אחד, מאך א שבועה, ס'איז א כופר הכל, וואטעווער, ס'איז נארמאלע הלכות.

דער רמב"ם האט עפעס געהאלטן אז פונקט אזוי ווי מ'האט פארשטאנען אז מ'קען נישט זאגן פאר מענטשן גיין מעיד זיין אין יענעמ'ס בעדרום, אויכעט נישט אין דער קיטשען קען מען נישט אריינגיין. א הויז איז א פריוואטע זאך. איז ממילא זאגט דער רמב"ם, לאמיר טרעפן א שכנה, עפעס א פרוי, וואס עס איז צניעות פאר א מאן צו גיין דארט. א פרוי – איי, א פרוי איז דאך נישט כשר לעדות? מ'זאל זיך עפעס אן עצה געבן. אזוי פיל איך.

איך געדענק אז דער רמב"ם אין הלכות יום כיפור האט געזאגט אן ענליכע זאך. איך געדענק אז דער רמב"ם זאגט אז, וואס איז די הלכה אז **מוטב שיהיו שוגגין**, אז **נשים שאוכלות ושותות עד שתחשך** איז מען נישט מוחה. פארוואס? זאגט דער רמב"ם: **"שאי אפשר שיהיה שוטר בביתו של כל אחד ואחד"**. דער רמב"ם האט זייער שטארק פארשטאנען אז א מענטשנ'ס הויז איז א פריוואטער שטח. קענסט נישט רופן דיין הויז אין בית דין. מ'דארף טרעפן עפעס אן איידעלע עצה. אזוי זעט מיר אויס.

ר' יואל אשר: אראפלייגן א קעמערע.

ר' יצחק: מ'דארף טראכטן. אקעי.

ר' יואל אשר: היינט איז דא קעמערעס. **ודבר זה...** ניין, ס'טייטש... ניין, לכאורה, מ'קען לערנען **"מושיבין אשה ביניהם או שכנים"**, איינער זאל פארהאנדלען צווישן זיי, אבער ס'זעט מער אויס אז איינער זאל געוואויר ווערן דעם אמת. ווייל נאכדעם וואס מ'וועט געוואויר ווערן דעם אמת, אז דער בית דין זאל וויסן אז זיי זאלן כופה זיין.

ר' יצחק: אה.

ר' יואל אשר: ווייל מ'קען דאך שלאגן. מ'קען דאך כופה זיין. מ'קען דאך אבער נישט כופה זיין ווען זי זאגט: "איך ארבעט יא", אדער "איך טריי מיין בעסט". יא.

הלכה י"א: הלכות מניקה – מעשה ידיה, מזונות און חולי תאוה

ר' יצחק: אקעי. יעצט גייען מיר לערנען הלכות מניקת. מ'האט דאך געלערנט אז איינע פון די זאכן וואס זי איז מחויב איז צו מניק זיין, אויב ס'איז נישטא קיין שפחה. דארף מען לערנען די פרטים פון דעם, ס'איז א קאמפליצירטע זאך אביסל.

פוחתין ממעשה ידיה ומוסיפין על מזונותיה

ר' יואל אשר: שוין, זאגט דער רמב"ם: **"האשה כל זמן שהיא מניקה"**, ווילאנג זי נערסט איר קינד, **"פוחתין לה ממעשה ידיה"**, איז מען איר ווייניגער מחייב, זי דארף נישט אזוי פיל טוהן, די אריגה און טוויה דארף זי ווייניגער טוהן. און לעומת זה גיט מען איר צו אויכעט: סיי מ'מאכט איר גרינגער מיט ארבעט, און מ'גיט איר צו **במזונותיה**, ביי דעם דין שיעור פון מזונות וויפיל מ'דארף געבן. א פרוי וואס איז מניקה גיט מען אויכעט מער צו.

וואס גיט מען איר צו? מ'גיט איר צו **יין** – אז דער רמב"ם האט דארטן געזאגט מ'גיט אביסל יין, דא גיט מען אביסל מער יין – און אנדערע זאכן, **"שיפין לחלב"**, וואס זענען גוט אז די מאמע זאל קענען פראדוסן מילך.

ס'זעט אויס אזוי ווי **"פוחתין לה ממעשה ידיה"** איז פאר איר טובה, און **"מוסיפין לה על מזונותיה"** איז פאר דער טובה פון דעם קינד, **"שיפין לחלב"**.

ר' יצחק: ביידע אפשר, אויב מ'ארבעט צו שווער קען מען נישט, וואטעווער, מ'דארף זיך בארעכענען מיט דער ריעליטי.

די הלכה פון "חולי תאוה" און "צער גופה קודם"

ר' יואל אשר: "פסקו לה מזונות", וואס טוט זיך אזא זאך? **"פסקו לה מזונות הראויות לה"**, דער מאן גיט איר שוין, מ'האט שוין פוסק געווען די מזונות הראויות לה. ס'טייטשט, אויסער דעם ברויט און וואטעווער מיר האבן געלערנט דארטן, דאס ביסל פירות, און מ'האט צוגעגעבן נאך אביסל מער וויין פאר דער חלב. אבער דאך, **"והרי היא מתאוה לאכול יתר"**. ס'איז דא אזא פענאמענע ביי פרויען, מעוברות ומניקות, זי צינדט זיך אן א תאוה צו עסן מער, **"או לאכול מאכלות אחרות, מפני חולי תאוה שיש לה בבטנה"**. זי איז קראנק אויף דעם –

ר' יצחק: זי קען זיך נישט קאנטראלן. ס'איז דא אזא זאך ווי חולי תאוה? יא. **"שיש לה בבטנה"**. יא? איז דעמאלטס וואס?

ר' יואל אשר: "הרי זו אוכלת משלה כל מה שתרצה", קען זי עסן משלה, פון אירע מעשה ידיה?

ר' יצחק: פון איר אייגן געלט. **"משלה"**.

ר' יואל אשר: "כל מה שתרצה". אה, ער דארף נישט טוהן... איז יעצט די שאלה אזוי: פון דעם מאן קען זי נאר בעטן מזונות הראויות לה. וועז דער מאן זעט אז זי בעט סתם עקסטערע טשאקאלאד ווייל זי האט א תאות בטן, דארף ער איר נישט געבן.

אבער איז יעצט די שאלה: קען איר דער מאן אפהאלטן, זאגן: "ס'טויג נישט, דו גייסט ווערן גראב, ס'איז א שלעכטע זאך"? ער קען איר אפהאלטן וועז ס'איז פון איר אייגן געלט? זאגט דער רמב"ם, ער קען איר נישט אפהאלטן: **"הרי זו אוכלת משלה כל מה שתרצה"**, מעג זי עסן פון איר אייגן געלט וויפיל זי ווייל.

"ואין הבעל יכול לעכב ולומר", דער מאן קען איר נישט מעכב זיין און זאגן **"שאם תאכל יתר מדאי"**, אויב זי וועט עסן צו אסאך, אדער אויב די נושא איז נישט צו אסאך, נאר די נושא איז וועלכער מין עסן, טשאקאלאדס, **"או תאכל מאכל רע ימות הולד"**. אפילו – נישט נאר וועז ער זאגט: "איך ווייל נישט סתם, איך ווייל נישט זאלסט זיין גראב", אדער "איך ווייל נישט זאלסט עסן צו אסאך סתם אזוי", נאר אפילו וועז דער מאן זאגט: "אפשר גייט עס שאטן פאר דעם קינד, **ימות הולד**". המם. האט דער מאן אויך נישט די רעכט אויף דעם. ער קען איר נישט אפהאלטן פון דעם עסן, ווייל ס'שטייט: **"שצער גופה קודם"**. דער צער פון איר גוף קומט פאר דעם חשש אז אפשר איז עס נישט גוט פאר דעם קינד.

שקלא וטריא אין דער שוועריקייט פון דער הלכה און שיטת הראב"ד

ס'איז זייער א מאדנער דין. ס'איז זייער א שווערע הלכה, ווייל ס'מיינט זיכער נישט אז זי האט א רעכט –

ר' יצחק: צו הרג'ענען איר קינד.

ר' יואל אשר: מ'רעדט נישט פון דעם, מאכן אן הפלה דורך זיך אנעסן מיט דזשאנק פוד.

ר' יצחק: ס'איז נישט קיין הפלה, זי האט שוין געבוירן דאס קינד.

ר' יואל אשר: אלרייט, ס'איז א קינד וואס איז מניקת, יא.

ר' יצחק: דער ראב"ד איז בכלל מחלק עפעס.

ר' יואל אשר: מ'דארף פארשטיין פון וואס מ'רעדט דא.

ר' יצחק: ווייל דער מגיד משנה פרעגט טאקע אויף דעם רמב"ם דאס וואס מ'האט געפרעגט. ער זאגט אז ס'שטייט מפורש: **"לא תאכל דברים הרעים לחלב"**. נישט קלאר. דאס הייסט, קודם כל, דער ראב"ד האלט אז דער מאן דארף יא צאלן פאר די מאכלים. אויב זי האט געוויסע מאכלים וואס עס פאלט איר אן, דארף ער יא געבן.

ר' יואל אשר: פארוואס זאל ער נישט געבן? אזוי ווי דאס ווארט. ס'קען זיין דאס איז טייטש **"מוסיפין לה על מזונותיה"**. אבער ס'איז געשטאנען **"פסקו לה מזונות הראויות לה"**, פשט אז מ'האט שוין יוצא געווען די הלכה. טייטש, וואו עווער מ'גייט צו דעם מומחה, דער דייעטישן זאגט וואס מ'זאל צולייגן, מ'האט שוין דאס צוגעלייגט. און יעצט כאפט איר אן זאכן וואס זי זאגט אפילו נישט אז ס'איז געזונט פאר איר.

מ'דארף טראכטן. ס'קען זיין ענימינג וואס זי זאגט אז ס'איז געזונט פאר איר גייט שוין אריין אין דער פריערדיגער הלכה, **"מוסיפין לה על מזונותיה"**. אבער דאס זענען זאכן וואס ס'איז קלאר אז זי טוט עס נאר וועגן חולי תאוה. דער רמב"ם גיט אונז דא עפעס א

געוויסע... דער רמב"ם דער דאקטער איז דא ערשינען צו דער סין. קען זיין.

איז קען ער איר נישט מעכב זיין. ס'איז זייער אן אינטערעסאנטע הלכה דאס, ווייל איך טראכט באמת, א מאן קען נישט מעכב זיין און זאגן: "איך זע אז דו עסט זייער נישט געזונט, און איך וויל נישט זאלסט ווערן קראנק, איך וויל נישט זאלסט ווערן קראנק".

ר' יצחק: אה, זייער גוט. די הלכה איז אז מענער זאלן נישט זאגן פאר זייערע ווייבער צו גיין אויף א דייעט. אויב זיי דארפן גיין אויף א דייעט זאלן זיי אליינס גיין.

ר' יואל אשר: ניין, דא זעט אויס אז ווען די שאלה איז צווישן דעם קינד, **"ימות הולד"**, אבער דער מאן קען זאגן –

ר' יצחק: אהה, ס'איז דאך א קל וחומר, ניין? אה, דא שטייט **"שצער גופה קודם"**.

ר' יואל אשר: אויב דאס אליינס איז דער צער גופה. אקעי, די שאלה איז צי מען האט א רעכט צו זאגן: "איך ווייס אז ס'איז נישט גוט פאר איר". אפשר דאס איז נאר א –

ר' יצחק: טאטע אויף זיין קליין קינד, כ'ווייס נישט. עפעס נישט קלאר, נישט קלאר. יא, ס'איז זייער פאני. ס'איז טאקע אין שולחן ערוך וואס דינגען זיך אויף דעם אויכעט, און זיי זאגן אז ניין, אז ער קען יא סטאפן, ער קען איר מעכב זיין פון עסן זאכן וואס עס שאט פאר דעם קינד. איי דאנט נאו. לאמיר לערנען ווייטער.

ר' יואל אשר: זייער א שווערע הלכה.

ר' יצחק: זייער א שווערע הלכה. אקעי, איך האף אז ס'איז נישט נוגע למעשה. רייט. טאמער זי האט געהאט צוויי בעיביס, דארף זי מניק זיין ביידע? ניין, מען דארף נישט. יא.

חידוש: אויפקלערונג אין רמב"ם – די הלכה אלס א לימוד אין רגישות

ר' יואל אשר: איך טראכט וועגן דעם: **"ואין הבעל יכול לעכב ולומר"**, דער מאן קען איר נישט אנשרעקן. אקעי. נישט אז מ'רעדט דא ווען ס'איז אן ערנסטע שאלה אויף **"ימות הולד"**. דער מאן קען איר נישט אנשרעקן, ווייל דער מאן האט עפעס אנדערש: דער מאן האט נישט ליב די תאות הבטן פון איר, ער ווערט זייער אנאיד דערפון, קען ער איר נישט יעצט אנשרעקן און טוהן זאכן.

דער מאן דארף לאזן די פרוי, דאס איז א צער הגוף, די הלכה איז בעיסיקלי א סענסיטיוויטי. דער רמב"ם זאגט: זאלסט וויסן, ס'איז דא אזא זאך ווי א פרוי וואס האט א תאות הבטן, אבער דאס איז אן אמת'דיגער צער הגוף, וואס מ'דארף איר נאכגעבן. מען האט נישט די רעכט צו זיין יעצט א רשע און איר זאגן: "אה, דאס קינד גייט שטארבן". קינדער שטארבן נישט אזוי שנעל ווייל די ווייב האט געגעסן אביסל צו אסאך קענדי. ס'קען נישט זיין אז דער רמב"ם זאגט דא אז מ'מעג מסכן זיין דאס קינד. סאו, יא, אזוי לערן איך עס אפ.

הלכה י"ב: צווילינג און זייגן א פרעמד קינד

דער דין ביי א צווילינג

שוין. וואס טוט זיך אזא זאך: **"ילדה תאומים"**, א פרוי איז געווען לאקי און זי האט געבוירן א טווין, אבער יעצט גייט זי דארפן ארבעטן צוויי מאל אזוי שווער, זי גייט דארפן מניק זיין צוויי קינדער, איז **"אין כופין אותה להניק שניהן"**. האמ. קען מען איר נישט צווינגען.

נארמאלע זאכן קען מען טאקע כופה זיין אויף די אלע הלכות, קען מען אויך כופה זיין אויף מניק זיין, אבער דאס איז נאר וועג ס'איז נאר איין קינד, און אפילו דעמאלטס דארף זי ווייניגער ארבעטן און מ'גיט איר מער מזונות. אבער מניק זיין צוויי קינדער איז עפעס וואס זי קען טענה'ן אז איטס טו מאטש.

איז וועט זי דארפן מניק זיין איין קינד, דער עיקר הדין פון מניק זיין וועט בלייבן: **"אלא מניקה אחד ושוכר הבעל מניקה לשני"**, דער מאן דארף דינגען א מניקה לשני. ס'איז טייטש, הגם ער איז נישט דער רייכער מאן וואס דארף סתם אזוי דינגען א מניקת –

ר' יצחק: אהה, איך בין מסכים.

ר' יואל אשר: אבער דאך, דא דארף ער זיך אנשטרענגען.

ר' יצחק: דאס וואס שטייט **"מניקה את בנה"**, איז איינס. א פרוי איז מחויב צו –

ר' יואל אשר: געבן מילך פאר איין קינד. איז אבער דער טאטע איז חייב. דער טאטע איז חייב, און אזוי ווי דער טאטע איז חייב אין געבן פרנסה פאר זיינע קינדער עד בן שש, וועט ער דארפן דינגען. אפשר איז עס בכלל נישט זיין חיוב צו איר.

ר' יצחק: יא, יא.

ר' יואל אשר: מסכים. פשט, זי ווערט פטור דערפון; מער ווי איין קינד איז זי פטור, **"ושוכר הבעל מניקה לשני"**.

זייגן א צווייטער פרוי'ס קינד און דער גדר פונעם עיכוב

"הרי שרצת האשה להניק בן חברתה עם בנה", וואס טוט זיך אין אזא פאל? די פרוי האט איין קינד, אבער די פרוי האט מחליט געווען אז זי וויל טוהן א טובה פאר א פרענד אדער זי וויל מאכן עפעס אפאר דאלער און זי וויל מניק זיין א פרענד'ס קינד צוזאמען מיט איר קינד –

ר' יצחק: אדער איז די פרוי אפשר אשת... "חברתה" מיינט נישט א פרענד.

ר' יואל אשר: "חברתה" מיינט א צווייטע, יא? אדער די פרוי איז אפשר אשת אנטונינוס, למשל, יא? איז **"הבעל מעכב"**, קען דער בעל מעכב זיין, **"ואינו מניחה אלא להניק בנו בלבד"**, קען דער מאן איר מעכב זיין. מיט וועלכן דין קען דער מאן מעכב זיין? ווייל: "איך וויל אלע מילך זאל גיין פאר מיין קינד". אהא.

ר' יצחק: זי איז משועבד.

ר' יואל אשר: לכאורה באופן אז אויב דאס קינד וועט זיין מיט צער איז דאך פשוט אזוי, ס'זעט עפעס אויס ווי –

ר' יצחק: וואס הייסט מיט צער? ס'איז נישטא געגוג, ס'איז דא אביסל ווייניגער, וואס איז א חילוק? ער וויל נישט.

ר' יואל אשר: **"ואינו מניחה אלא להניק בנו בלבד"**. אזוי מיין איך איז פשוט.

ר' יצחק: איך ווייס נישט פארוואס עס איז א נפקא מינה א סיבה, איך ווייס נישט פארוואס, אפשר באלד וועט מען זען.

ר' יואל אשר: איך וואלט געזאגט אפשר אז די סיבה איז אזוי ווי מעשה ידיה לבעל, איז אויך חלבה לבעל, כאילו חלבה פאר די קינדער.

ר' יצחק: ניין, וואס דארף איך גאר דעם? ס'איז א חיוב, מ'האט דאך געלערנט **"מניקת בנה"**, איך פארשטיי נישט פארוואס מ'דארף אנקומען צו אלע זאכן.

ר' יואל אשר: אבער דא רעדט מען דאך באופן אז זי קען מניק זיין דאס קינד, זי גייט נאר נעמען נאך –

ר' יצחק: שטייט איר א ניין, אז אלע אירע מילך איז שוין מוקדש פאר דעם קינד.

ר' יואל אשר: ווער זאגט אז ס'איז דא נאך? ווי סאך נאך איז דא? וואס האסטו מורא געהאט דא, הא? ס'איז קוים דא גענוג פאר איין קינד, אוי יא, מיט צייט. מ'רעדט דאך דא פון נאכ'ן געבן וויין, האסט אמאל געגעבן וויין ווי ס'דארף צו זיין?

ר' יצחק: גוטער וויין? יא, יא, מ'פירט זיך שוין אזוי.

ר' יואל אשר: ס'העלפט נישט. **"נדרה"** – ס'איז שוין דא די שטרענגע ווארענונג היינט.

הלכה י"ג: דער שעבוד אויף דער מילך און א נדר נישט צו זויגן

ר' יואל אשר: חלבה פאר די קינדער.

ר' יצחק: ניין, עס איז שוין פון אים. ס'איז א חיוב, מ'האט דאך געלערנט **מניקה את בנה**.

ר' יואל אשר: איך פארשטיי נישט פארוואס ס'דארף אנקומען צו אזעלכע זאכן.

ר' יצחק: אבער דא רעדט מען דאך באופן אז זי קען מניק זיין דאס קינד.

ר' יואל אשר: זי גייט נאר נעמען נאך. שטייט איר א ניין אז אלע...

ר' יצחק: איר מילך איז שוין מוקדש פאר דעם קינד.

ר' יואל אשר: ס'איז נישטא נאך. וויפיל נאך איז דא? האסט אמאל געטרייט? ס'איז קוים דא גענוג פאר איין קינד. אוי יא, מ'גיט זיך עצות. מ'רעדט דאך דא פון נאכ'ן געבן וויין. האסט אמאל געגעבן וויין ווי ס'דארף צו זיין, גוטן וויין? יא, יא, מ'פירט זיך שוין אזוי, ס'העלפט נישט. זאגט דער רמב"ם: **נדרה**...

ר' יצחק: מ'זאל אסאך טרינקען וועדט נאר אויסגעדארט. ניין, דאס איז מעוברות, נישט פאר די מניקות. די מניקות זאגן אז ביר העלפט, באט בקיצור, ס'איז נישט...

דער שיעור הנקה פון 24 חדשים און פארוואס דער נדר איז נישט חל

ר' יואל אשר: איך פארשטיי ווי ס'שטייט. זאגט דער רמב"ם: אז די **נדרה**, אויב זי האט געמאכט א נדר **שלא להניק את בנה**, העלפט עס נישט. זי דארף ברעכן דעם נדר ווייל זי איז שוין משועבד. **כופה**, קען ער איר צווינגען, **ומניקתו עד שיהיה בן עשרים וארבעה חדש**. דא זאגט אונז דער רמב"ם אויס דעם סוד ביז וועז איז דער חיוב מניקות, טייטש דער מינימום שיעור. **אחד הזכר ואחד הנקבה**, ביז דאס קינד וועדט 24 חדשים. סאו,

ר' יצחק: **אחד הזכר ואחד הנקבה**, נישט קיין חילוק. סיי יונגלעך סיי מיידלעך דארפן יונק זיין פאר צוויי. דאס איז דער, כאילו, דאס איז דער שיעור וויפיל זי איז מחויב. אזוי זעט אויס.

ר' יואל אשר: אבער דער נדר האט חל געווען, אבער דאס איז אזוי ווי דאס וואס דער רמב"ם האט געזאגט לגבי עונה, אז זי איז נישט מתנה...

ר' יצחק: על מה שכתוב בתורה? נישט מתנה על מה שכתוב בתורה.

ר' יואל אשר: ס'איז אן אינו שלו. יא, נישט מתנה, רייט. זי האט נישט די רעכט, זי האט נישט, יא.

ר' יצחק: קענסט דאך נישט מאכן א נדר פון יענעמ'ס זאך.

ר' יואל אשר: דער נדר איז שוין משועבד.

ר' יצחק: איך מיין,

ר' יואל אשר: די אשה איז שוין משועבד.

הלכה י"ד: וועז די פרוי וויל זויגן און דער מאן וויל נישט; און דער דין פון "עולה עמו"

"צער הוא לה לפרוש מבנה"

ר' יואל אשר: זאגט דער רמב"ם: **היא אומרת אני אניק את בני**, זי וויל יא מניק זיין.

ר' יצחק: געווען די מעשה אין דער גמרא אז ס'איז...

ר' יואל אשר: געווען א נס אז ס'איז געשען. איך מאך א וועדטל, איך וועל דינגען איינעם.

ר' יצחק: ניין, נאכאמאל, **היא אומרת**.

ר' יואל אשר: אנטשולדיגט, **היא אומרת**, זי זאגט,

ר' יצחק: זי וויל עס אליין טוהן.

ר' יואל אשר: זי וויל אליין מניק זיין, **והוא אינו רוצה שתניק אשתו**, ער וויל דוקא נעמען א מניקת, **כדי שלא תתנוול**. ער וויל נישט זי זאל מניק זיין וויייל ער האלט אז זי וועדט מתנוול מיט דעם. איז **אף על פי שיש להם כמה שפחות**, איז **לה שומעין**, זי קען זאגן, יא, איך וויל דוקא יא אליין מניק זיין, **שצער הוא לה לפרוש מבנה**. ס'איז א צער פאר דער מאמען זיך פורש צו זיין פון דעם קינד.

איך ווייס נישט צי ער מיינט א צער הגוף, זיך אפגעוואוינען פון נוירסן קען קומען מיט יסורים, אדער ער מיינט צו זאגן אז ס'איז א צער פון נישט האבן דאס קינד, א צער נפשי, אזוי ווי א צער רגשי.

ר' יצחק: לכאורה. און דא זעט מען נאך א צווייטע הלכה שוין אז איר צער איז זייער וויכטיג.

ר' יואל אשר: צער גופה קודם.

ר' יצחק: איר צער איז א וויכטיגע זאך. הגם אז זי מאכט איר נישט אזוי שיין, טו בעד, האסט חתונה געהאט, געהאט קינדער, אזוי גייט עס. אקעי.

אן עניה וואס האט חתונה מיט אן עשיר ("עולה עם בעלה")

ר' יצחק: טאמער איז פארקערט... נישט פארקערט, נאר שייכות, סתם, א פשוט'ע הלכה דאס, רייט? טאמער איז זי געווען אן...

ר' יואל אשר: עניה וואס **היתה עניה שהיא חייבת להניק**, אויב איז זי געווען אן עניה, אן ארימע פרוי וואס אין אזא פאל איז נישט דא קיין שפחה, וואס זי איז מחויב להניק אלס איינע פון די חיובי אשה להניק. **והיה הוא עשיר שראוי שלא תניק אשתו**, ער איז אויף אזא מין סטאנדארט אז די מין עשירים האבן מניקות און האבן שפחות וואס זענען מניק.

ר' יצחק: אף על פי שאין לו שפחות, ער האט נישט פונקט קיין שפחות די מינוט,

ר' יואל אשר: אז דער מענטש האט נישט, קען זי אבער פאדערן, יא, אז ער זאל דינגען א מניקה, **אם לא רצת להניק**, אויב זי וויל נישט מניק זיין, דעמאלטס **שוכר מניקה או קונה שפחה**, אז ער קען אדער דינגען אדער...

ר' יצחק: קונה זיין א שפחה.

ר' יואל אשר: ווייל **שהאשה עולה עם בעלה ואינה יורדת**, די פרוי דארף ארויפגיין...

ר' יצחק: אויף דעם מאנ'ס סטאנדארט. ס'זעט אויס פשוט, איך ווייס נישט פארוואס ער דארף דעם חידוש. אקעי. אויב ס'איז דא א...

ר' יואל אשר: אפשר וועגן דעם, וועגן דער עולה...

ר' יצחק: ניין, קוק די נעקסטע הלכה, ס'איז א המשך, דאס איז פשוט. אבער די נעקסטע הלכה איז א טוען ונטען מיט דעם, רייט?

ר' יואל אשר: אויך איז פול מיט פשוט, ס'קען זיין די סיבה איז ווייל פריער האבן מיר געלערנט אז נאר א צווייטע שפחה טוט מניק זיין.

ר' יצחק: רייט? סאו, אבער מיר האבן דאך געלערנט אלע הלכות איז דאך אזוי, פונקט אזוי ווי ביי דער אופה ומבשלת, אויב ער קען עפארדן א שפחה דארף ער, דאס הייסט זי קען תובע זיין.

ר' יואל אשר: ניין, אבער פריער האבן מיר געהאט א הייעראכי וואס טוט אן ערשטע שפחה,

ר' יצחק: א צווייטע שפחה,

ר' יואל אשר: זי קען פאדערן גלייך א שפחה צו מניק זיין.

ר' יצחק: וואטעווער, זי קען אלעמאל, זי קען אויף אלע זאכן, וואס האט צו טוהן? זאל ער קויפן צווי. די הייעראכי איז פשוט דאס איז די הייעראכי, ס'דארף...

ר' יואל אשר: גיין אויף זיין סטאנדארט, אויף זיין הייעראכי.

ר' יצחק: דער סטאנדארט.

ר' יואל אשר: מ'גייט דעם העכערן סטאנדארט פון ביידע.

הלכה ט"ו: א וויכוח צי דער מאן איז אן עשיר ("ואין כאן מקום לשבועה")

ר' יואל אשר: היא אומרת ראוי, וואס טוט זיך אין אזא פאל? זי זאגט **ראוי הוא לשכור או לקנות שפחה**, איך ווייס זיין בענק אקאונט, איך ווייס וויפיל ער ספענדט אויף מפטיר יונה, ער מעג קויפן א שפחה. **והוא אומר איני ראוי**, איז **עליה להביא ראיה**, זי דארף ברענגען א ראיה אז ער איז דער סטאנדארט, אז ער מאכט אזויפיל געלט וויפיל מענטשן אין דעם מצב זענען קונה א שפחה. **ואין כאן מקום לשבועה**, זי קען אים נישט מאכן שבועה.

ר' יצחק: זי קען אים נישט מאכן א שבועה.

ר' יואל אשר: גיב דא א שבועה אז דו האסט נישט אזויפיל געלט. פארוואס? מן הסתם, ווייל אסאך מאל איז דא אזא שבועה. זי קען נישט פארלאנגען. זי דארף ברענגען א ראיה. אן אידישע פראגע האט א שבועה. זי איז א מוציא, רייט? זי איז מוציא פון אים, און זי דארף ברענגען א ראיה. פארוואס נישט?

שמועס: פארוואס איז נישטא קיין שבועת היסת?

ר' יצחק: וואס מיט שבועת היסת? וואס מיט שבועת היסת? אז יעדעס מאל וואס איך זאג אז דו קענסט מאכן געלט און דו זאגסט ניין, קענסטו נישט שווערן? מ'קען אים נישט מאכן שווערן? דא איז דא עפעס א חילוק? איז נישט קלאר. דאס וואלט איז וועגן דער חזקה, עפעס אזוי. ווייל אזוי איז ער מסביר אז א נתבע וואס טענה'ט ער איז פטור, דאס הייסט, ער איז דער תובע פון איר, אזוי ווי ער זאגט, רייט? דאס הייסט, ער איז מוחזק אז ער האט א שעבוד פון איר צו מניק זיין. זי זאגט אז זי איז פטור, איז זי די מוציא מחבירו, און אויף דעם איז נישט שייך קיין שבועה. אזוי זאגט דער הייליגער זאך אז א נתבע וואס זאגט אז ער איז פטור — דאס הייסט, פארקערט אז יענער איז אים שולדיג איז שייך צו מאכן א תביעה, מאכן א שבועה.

ר' יואל אשר: איך מיין אז ס'איז אפילו פשוט'ער ווי דעם, ווייל די עצם תביעה איז א תביעה וואס דארף קומען מיט א ראיה.

ר' יצחק: וואיי?

ר' יואל אשר: ער זאגט ער איז א גביר, וואס מיינט? וואס מיינט א גביר? גלעלט.

ר' יצחק: ס'איז דא כללים אויף אלעם אין בית דין, נאטינג, איז נישט דא אזא זאך. יעדעס מאל וואס מ'האט א טענה אויף איינעם, גייט מען מיט די כללים, אזוי ארבעט עס. שוין. ט"ז. **האשה**... דע ריזן פארוואס דא איז אנדערש איז נאר ווייל כאילו די חזקה איז אז זי איז משועבד, ס'איז שוין א חזקה אזוי. און זי וויל זאגן אז זי איז פטור, זאגט ער אבער וועגן...

ר' יואל אשר: פטור קען מען נישט שווערן קיין שבועת היסת.

ר' יצחק: זי דארף טוישן עפעס א סטאנדארט, עפעס א חזקה. נישט א סטאנדארט, יא, עפעס אזוי. זי ווייל זאגן אז זי איז פטור, ס'איז עפעס א נייע סארט זאך. שוין.

הלכה ט"ז: א גרושה וואס זויגט איר קינד

דער יסוד פון חיוב הנקה: א שעבוד צום מאן, נישט צום קינד

ר' יואל אשר: האשה שנתגרשה, א פרוי וואס האט זיך מתגרש געווען, אבער זי האט א קינד, **אין כופין אותה להניק**, קען ער איר נישט צווינגען להניק זיין. די זאך אז זי דארף מניק זיין דאס קינד איז א חיוב וואס זי האט צו דעם מאן, ס'איז נישט א חיוב וואס זי האט צו דעם קינד. ווייל דער חיוב צו מפרנס זיין א קינד ליגט אויף דעם טאטן. אזוי ווי מ'האט געלערנט שוין פריער אין פרק י"ב, אז דער טאטע האט א חיוב צו אויסהאלטן זיינע קינדער ווי לאנג זיי זענען נאך קליין, ווי לאנג זיי זענען נאכנישט אויף זייערע אייגענע פיס, איז ממילא צווינגט מען איר נישט צו מניק זיין.

נאר וואס דעז? וואס טוט מען? **אם רצת**, אויב זי איז מסכים, זי נעגאשיעיט מיט איר מאן, מיט איר עקס, **נותן לה שכרה**, זאל דער עקס איר באצאלן. זי איז דאך די בעסטע מניקת, זי איז דאך נאנט מיט דעם קינד, זאל זי זיין די מניקת, אבער ער דארף איר באצאלן, **ומניקתו**, און זי וועט מניק זיין. אויב זי איז נישט מסכים, **נותנת לו את בנו**, קען זי אים געבן דאס קינד, "דא האסטו דאס קינד", **והוא מטפל בו**, ער דארף זיך מטפל זיין. וואס וועט ער דארפן טוהן? ער דארף מן הסתם דינגען א שפחה וכדומה.

ר' יצחק: במה דברים אמורים, זאגט דער רמב"ם, דאס וואס מען קען דאס טוהן — זי קען עס צוריקגעבן,

ר' יואל אשר: זי קען זאגן "נעם דיר דיין קינד, מאך א לעבן", אז מעיקר הדין דארף טאקע זיין אזוי, האט דאס אבער אזא גדר: דאס איז נאר **שלא הניקה אותו עד שהכירה**, אז דאס קינד איז נאך זייער יונג, און די מאמע האט נאכנישט מניק געווען דאס קינד ביז דאס...

ר' יצחק: קינד קען די מאמע.

"אבל אם הכירה" — כפיה צוליב סכנת הולד

ר' יואל אשר: [[#2]] **אבל אם הכירה**, אויב דאס קינד האט זיך שוין באקענט און באקומען דעם קשר מיט דער מאמען אז די מאמע איז די מניק, און, זאגט דער רמב"ם, די הכירה איז נישט דוקא עפעס א סארט צו טוהן מיט זען מיט די אויגן — **ואפילו היה סומא**, אפילו אויב דאס קינד איז א בלינד קינד, אבער דאס קינד איז מכיר די מאמע דורך אנדערע סימנים, וואטעווער סומא'ס קענען קאנעקטן, און מען זעט אז די מאמע קען עס באמערקן, איז דעמאלטס **אין מפרישין אותו מאמו**. אין אזא פאל, הגם מעיקר הדין איז די פרוי נישט מחויב, ווייל זי האט דאך שוין גע'גט, אבער דא איז דא א נייע זאך: **מפני סכנת הולד**. ס'איז א סכנה פאר א קינד אז מען רייסט אוועק א קינד פון א מאמען וואס האט זיך שוין דעוועלאפט א קשר, פון א מניקת וואס האט שוין געמאכט א קשר. ס'איז א סכנה פאר דעם קינד, טוט מען עס נישט, **אלא כופין אותה**, מען צווינגט איר, **ומניקה אותו בשכר עד עשרים וארבעה חדש**, ביז וויפיל דער שיעור ווי לאנג מען דארף מניק זיין א קינד, פאר פיר און צוואנציג חדשים, וועט מען איר דארפן צווינגען. אבער היות אז ס'איז דאך דער חיוב אויף דעם טאטן און זי איז נישט מחויב, וועט ער איר דארפן באצאלן. אבער מען צווינגט איר צו יא אננעמען דאס געלט, אננעמען דעם דזשאב, אננעמען די אחריות, ווייל ס'איז א סכנה פאר דעם ולד.

ראיה צום פשט אין הלכה י"ב וועגן "שמא ימות הולד"

דא זעט מען זייער קלאר אז די מאמע קען זיך נישט ארויסדרייען פון פיזישער ארבעט פאר סכנת הולד. סאו דאס וואס מ'האט פריער געלערנט וועגן עסן וועט אויך מוזן זיין אז ס'איז נישט אמת'דיג א סכנת הולד, דאס וואס דער טאטע זאגט שמא ימות הולד. וואו? זאגט ער, דא זעסטו אז מ'קען נישט צווינגען א מאמע, אפילו ווען זי איז פטור מיט אלע דינים פון שעבוד בעל לאשתו איז זי פטור, אבער מ'קען נישט לאזן א מאמע מאכן א סכנה לולד. סאו אויך ביי עסן וועט מען נישט לאזן איר טוהן זאכן צו מסכן זיין דאס קינד. סאו דאס וואס מיר האבן דארט געלערנט וועט זיין אזוי ווי מיין פשט, אז דער מאן קען נישט סתם אזוי צווינגען וועגן ווייטע חששות, אדער סתם ווייל ער ווייל איר מפחיד זיין.

מזונות פון א גרושה וואס זויגט און די צוגאב-הוצאות פונעם קינד

ר' יואל אשר: שוין, זאגט דער רמב"ם ווייטער, אז מ'לערנט וועגן גרושה. דא לערנט מען הלכות גרושות: **הגרושה אין לה מזונות.**

ר' יצחק: [[#3]] דאס הייסט, יעצט האבן מיר געלערנט ביז יעצט אז זי דארף מניק זיין, אבער דערפאר צאלט מען איר.

ר' יואל אשר: אבער סתם אזוי, מיר האבן פריער...

ר' יצחק: געלערנט אז א פרוי,

ר' יואל אשר: אז מיר האבן פריער געלערנט, וועז א מאן האט א פרוי א מניקת, דארף ער איר מוסיף זיין צו אירע מזונות און ער דארף איר געבן יין. וואלט א מענטש געקענט טראכטן אז א גרושה האט שוין נישט — דער טאטע האט שוין נישט קיין דין, דער עקס איז דאך שוין דער עקס, סאו אויטאמאטיש אוודאי איז שוין נישטא קיין מצוה פון שאר. אבער דער חלק פון עסן וואס דו גיסט כדי זי זאל קענען געבן פאר דעם קינד, אפשר וואלסטו תמיד דארפן דאס געבן. אבער **אין לה מזונות אף על פי שהיא מניקה את בנו.**

ר' יצחק: אויב זי איז מניק איר קינד, דארף ער איר צאלן.

ר' יואל אשר: באצאלן דארף ער איר יא געבן, יא, **נותן לה שכרה ומניקתו**. רייט. **אבל נותן לה יתר על שכרה**, אויסער דעם וואס ער דארף איר באצאלן פאר דעם מניק זיין, וואטעווער דער פרייז פאר מניק זיין איז, דארף ער איר געבן אויסער דעם **דברים שהקטן צריך להן מכסות ומאכל ומשקה וסיכה וכיוצא בהן.** זי קען נישט פאדערן אז זי דארף אביסל בעסער עסן, אדער אז זי דארף עסן כדי צו קענען געבן מילך. ניין,

ר' יצחק: הו-עוועך גיט איר עסן, פאר דעם צאלט מען איר. סאו זי איז אן ארבעטער.

ר' יואל אשר: ווי לאנג מ'האט א מאן, האט מען שאר. האסט נישט? האסטו וואס אלע פרויען האבן. זוך א דזשאב. דיין דזשאב איז יעצט מניק זיין. אבער אנדערע זאכן וואס דאס קינד דארף האבן איז אויך דער טאטע מחויב. ווייל...

דער חילוק צווישן דער מניקת'ס עסן און דעם קינד'ס באדערפענישן

ר' יואל אשר: זי קען נישט פאדערן אז זי דארף אביסל בעסערע עסן, אדער אז זי דארף עסן כדי צו קענען געבן מילך. ניין, וואטעווער דו גיסט צו עסן...

ר' יצחק: פאר דעם, ניין, דו דארפסט פאר דעם, פאר דעם צאלט מען דיר. זי איז אן ארבעטער.

ר' יואל אשר: זי איז דאך נישט אן אשה מניקה. ווי לאנג מ'האט א מאן האט מען שאר, האסט נישט, האסטו וואס אלע פרויען האבן, זוך א דזשאב, דיין דזשאב איז יעצט מניק זיין. אבער אנדערע זאכן וואס דאס קינד דארף האבן איז אויך דער טאטע מחויב. אזוי ווי וועט מ'זאגט אז דער טאטע איז מחויב בפרנסת בניו, מיינט נישט נאר די מילך, נאר די מניקת, ס'מיינט נאך עניטינג וואס מ'דארף, אזוי ווי כסות, און מאכל, און משקה.

ר' יצחק: עקסטערע מאכל און משקה. דאס איז סתם ווייל ער איז מחויב צו נעמען קעיר פון זיינע קינדער.

ר' יואל אשר: פארוואס מאכל און משקה איז אינטערעסאנט? ס'טייטש עקסטערע מאכל און משקה?

ר' יצחק: פאר דעם קינד, גארנישט.

ר' יואל אשר: יא, אבער דאס קינד האט דאך... די מאמע איז מניק.

ר' יצחק: ניין, אפילו ס'איז א גרעסערע קינד, און זי איז נישט מניק. ניין.

ר' יואל אשר: אבער מ'איז נאר עד עשרים וארבעה חודש. איך מיין דאס וואס מ'לייגט צו. איך פארשטיי נישט וואס דו זאגסט. געלט... דאס **אף על פי שהיא מניקה את בנו** רעדט מען ביז 24 חדשים.

ר' יצחק: יעס, אבער דאס וואס ער זאגט אז מ'דארף געבן פאר דעם קינד עסן, דאס רעדט מען נאכדעם, א טאטע דארף געבן פאר זיין קינד עסן.

ר' יואל אשר: אה, בכלל נאכדעם. אה, נאכדעם. נאכדעם דארף ער געבן פאר דער גרושה וויפיל מ'דארף פאר דעם קינד'ס מאכל ומשקה. אדער **וסיכה**, נישט אויב מ'דארף, סיכה איז איינע פון די זאכן, יא, אזוי ווי מיר האבן געלערנט, דער רמב"ם האט געלערנט ביי שאר אז ער גיט איר שמן פאר צו עסן, פאר געלט, פאר מאור. אקעי.

ר' יצחק: אדער פאר דעם קינד,

ר' יואל אשר: די סיכה. וואס דאס קינד דארף.

ר' יצחק: פאר עסן, יעצט רעדט מען פאר די קינדער. יעצט רעדט מען פאר דעם קינד. א בעיבי דארף עפעס א זאך. ער דארף נעמען קעיר פון די צרכי הבעיבי, דאס זאגט ער, ער דארף נעמען קעיר.

פארוואס א מעוברת באקומט גארנישט

ר' יואל אשר: אבל המעוברת אין לה כלום. דאס איז וועך זיין גרושה איז א מניקת. אבער אויב ער האט זיך געגט וועך זי איז געווען א מעוברת און זי פאדערט יעצט, "איך דארף מיין עסן מילא, אבער איך דארף דאך האבן אביסל עסן וואס א מעוברת דארף האבן מער פאר ענערדזשי פאר דעם קינד", אבער דאס איז נישט דא קיין חיוב.

ר' יצחק: דארף איר גארנישט צושטעלן קיין עסן. אקעי. יעצט איז אזוי. קאנטיניו, קאנטיניו, מיר דארפן ענדיגן דעם פרק שוין גאר.

> **ר' יואל אשר:** איז אינטערעסאנט, ווייל א חלק פון דעם וואס די מעוברת דארף עסן איז פאר דעם קינד, מען האט דאך לכאורה געדארפט...

>

> **ר' יצחק:** סאו וואט, דאס איז נישט קיין מזונות פאר א קינד, טו מיר א טובה, זאל זיך אן עצה געבן, ס'איז איר בעיבי.

הלכה י"ז: מזונות הבנים והחזקתם אחר כ"ד חודש

דער סדר הדברים נאך פיר און צוואנציג חדשים

ר' יואל אשר: זייער גוט. וואס טוט זיך אזא זאך? **שלמו חדשיו וגמלתו...**

ר' יצחק: וואס טוט זיך... יעצט גייט מען ווייטער. ס'הייסט זיי האבן יעצט געהאט א בעיבי...

ר' יואל אשר: די 24 חדשים דארף די מאמע מניק זיין.

ר' יצחק: יא. יא. יעצט, דאס איז נאכדעם, נאכדעם איז דער טאטע מחויב צו געבן מזונות, אבער.

ר' יואל אשר: אבער וואו דארף ער געבן מזונות?

ר' יצחק: יעצט גייען מיר לערנען ווי אזוי דער טאטע איז מחויב צו געבן מזונות פאר א קינד נאכדעם. דאס הייסט, פריער האט מען איר געפארסט. דאס הייסט מיר האבן געלערנט, איך וויל קלאר מאכן דעם סדר הדברים. די הלכה דא ארבעט אזוי: זי וויל בעצם אז דאס קינד זאל בלייבן ביים טאטן, זאל ער געבן מילך אויכעט. טאטעס האבן נישט קיין מילך געווענטליך. איז אמאל, אדער צאלט ער איר דערפאר, און זי איז נאר זיין מניקת יעצט פאר געלט. זי איז נישט קיין ווייב און נאר זיין מניקת פאר געלט. אדער קען מען איר פארסן, אמאל קען מען איר פארסן זאל דאס טון, אבער זי וויל נישט בעצם, רייט? דאס איז אלע זאכן וואס זי וויל נישט. זי וואלט געקענט באשטיין דער טאטע זאל נעמען קעיר פון די קינדער. אבער אמאל פארסט מען איר, אדער מען צאלט איר אז זי זאל נעמען קעיר פון דעם קינד, יא? יא.

יעצט איז געשען ווייטער א מעשה. יעצט, דאס קינד דארף שוין מער נישט קיין הנקה, ער איז סתם א קליינע בעיבי, א צוויי-יעריגע בעיבי. **שלמו חדשיו** מיינט מען האט געלערנט פריער, ביז פיר און צוואנציג חודש. יא. איז וואס געשעט יעצט? דער טאטע דארף דאך געבן מזונות. די שאלה איז אבער צי ער מוז שיקן מזונות צו איר אינדערהיים, וואס קאסט אביסל מער, האבן מיר געלערנט ווי אזוי הייסט דאס? ברכת הבית, אדער ער זאל זאגן, וואס מזונות? קום צו מיר! זאגט דער רמב"ם:

א זון ביז זעקס יאר: דער זכות פון דער מאמען

ר' יואל אשר: שלמו חדשיו וגמלתו, ס'האט זיך שוין געענדיגט די חדשים וועז זי איז מניק דאס קינד, און יעצט באקומט דער טאטע דעם חיוב צו געבן פון יעצט און ווייטער עסן פאר דעם קינד, אזוי ווי דער דין פון יעדן טאטן וואס דארף מפרנס זיין זיינע קינדער. איז וואו איז יעצט דאס קינד? איז **אם רצת המגורשת שיהיה בנה אצלה**, אויב וויל די מגורשת אז דאס קינד זאל זיין ביי איר, **אין מפרישין אותו ממנה עד שיהיה בן שש שנים גמורות**. ביז א קינד איז זעקס גיט מען געראטן פאר דער מגורשת אז דאס קינד זאל זיין מיט איר. ס'זעט אויס אז ס'איז בעסער פאר דעם... אדער ס'איז מער נאטירליך פאר דער מאמען דאס צו טון. און דער טאטע איז אבער מחויב מיט מזונות, דארף דער טאטע געבן מזונות ווייל דאס קינד איז ביי דער מאמען. **אלא כופין את אביו**, מען צווינגט דעם טאטן, **ונותן לו מזונות**, און ער גיט פאר דעם קינד מזונות **והוא אצל אמו**, ווייל ער איז ביי דער מאמען. ס'טייטש ער דארף איבערגעבן פאר דער מאמען אדער פאר דעם שליח געלט פאר מזונות וועז ער איז ביי דער מאמען.

ר' יצחק: וויבאלד אז געווענטליך דער סדר איז אז ביז זעקס יאר

ר' יואל אשר: איז דער טאטע מחויב.

ר' יצחק: ניין, אויכעט איז ער מחויב, און אויכעט נאך א זאך, טאקע וועגן דעם איז ער מחויב ביז זעקס יאר, אינטערעסאנט, אבער דא איז עס דיסקאנעקטעד. אבער וויבאלד ביז זעקס יאר געווענטליך נעמען מאמעס קעיר פון קליינע קינדער, קען זי זאגן, אויב זי וויל, ס'איז איר רעכט, כאילו זי קען זאגן אז זי וויל דאס קינד זאל זיין מיט איר, זי האט עס אזוי ליב, ממילא וועט דער טאטע מוזן שיקן מזונות דארט. אבער נאך זעקס יאר,

ר' יואל אשר: רייט, ביז זעקס יאר איז א קינד אומבאהאלפן, פארדעם דארף דער טאטע מפרנס זיין, און אויף דער זעלבער סיבה קען די מאמע פאדערן,

> **ר' יצחק:** אז דאס קינד אבער זי וויל, ס'איז וועגן איר, נישט וועגן דעם קינד.

>

> **ר' יואל אשר:** יא? ניין, ס'איז וועגן דעם קינד, **אין מפרישין אותו.**

>

> **ר' יצחק:** איך זאג, אבער זי וויל. אם אמרה היא, אויב זי וויל נישט, מ'פארסט איר נישט, רייט? פריער פארסט מען איר. וועז דער גייט שטארבן, ווייל ער מאכט קונצן, ממילא פארסט מען איר, דא פארסט מען איר נישט. דאס איז איר. ס'איז איר זכות צו זאגן, "איך וויל מיין אינגל, מיין אינגל מיט מיר", "איך האב מיין מיידל",

ר' יואל אשר: מיין אלץ אין. רייט?

א זון נאך זעקס יאר: דער רמב"ם רעדט וועגן געלט און נישט וועגן קאסטאדי

ר' יואל אשר: ואחר שש שנים, אבער נאך זעקס יאר, **יש לאב לומר**, קען דער טאטע זאגן אזוי: **אם הוא אצלי**, אויב דאס קינד קומט צו מיר, **אתן לו מזונות**, וועל איך ווייטער געבן מזונות אפילו נאך זעקס יאר, אבער **ואם הוא אצל אמו איני נותן לו כלום**, איך וויל שוין מער נישט געבן וועז דאס קינד איז ביי דער מאמען. דער טאטע האט א רעכט דאס צו זאגן, אזוי ווי צו זאגן אז פון יעצט זאל די מזונות זיין תלוי אין דעם אז דאס

ר' יצחק: קינד איז ביי אים. ס'הייסט, בעצם פאר זעקס יאר האט ער אויך כאילו א רעכט, ווייל מזונות מיינט, ס'הייסט פאר זעקס יאר האט ער מער א חיוב מזונות, אבער לאמיר זיך מתעלם זיין יעצט פון דעם חילוק אז ביז זעקס יאר איז תקנת חכמים, און שפעטער איז נאר אויב ער וויל, ער דארף אבער נישט דעם זעלבן סארט, מ'איז נישט כופה, אבער על כל פנים ס'איז נישט וועגן דעם דער חילוק. דער חילוק איז ווייל נאך זעקס האט זי נישט קיין טענה אז דאס קינד זאל זיין ביי איר, מ'רעכנט זיך נישט, זי זאגט איך וויל, דו קענסט וועלן, אבער ס'איז שוין קיין געלט, נאו פראבלעם, זי האט א רעכט, זי האט נאכאלץ דאס רעכט.

> און נאכאלץ, איך וויל זאגן זייער קלאר, די מעשה איז נישט עפעס קאסטאדי. פארוואס זאג איך דאס? ווייל דער טאטע זאגט נישט איך וויל זיין קינד זאל זיין ביי מיר, דער ראב"ד גייט רעדן שוין וועגן דעם. דער רמב"ם רעדט נישט בכלל וואס דער טאטע וויל דאס קינד. דער טאטע רעדט נאר וועגן געלט.

ר' יואל אשר: דער טאטע זאגט,

ר' יצחק: "איך האב געלט, ס'קאסט מער געלט צו שיקן צו דארטן", אדער, "איך וויל נישט שיקן דארט געלט. ווילסט געלט? נאו פראבלעם, איך בין מזהיר, איך האב צו מפרנס זיין מיין קינד נאך די זעקס יאר, איך בין נישט קיין עוף, איך בין נישט קיין עורב, אבער נישט מער געלט, איך וויל נישט שיקן צו דער מאמען געלט, איך וויל, ער קען קומען צו מיר, נאו פראבלעם." און מסתמא דאס, דאס וויל זי אויך נישט,

ר' יואל אשר: כאילו און דער רמב"ם זאגט נישט וואס

ר' יצחק: איז וועז סתם וועז

ר' יואל אשר: דער טאטע זאגט נאך זעקס יאר איך וויל דאס קינד זאל קומען דא, און ער נעמט זיך נישט אונטער מזונות, דאס שוין איז אנדערש,

ר' יצחק: קען ער פאדערן? איך זאג, די נושא איז נישט צו וועמען ער וועט גיין וואוינען. די נושא איז, ווי לאנג זי האט א רעכט צו זאגן אז איך וויל דאס קינד ביי מיר, און ס'קוקט אויס אז אויב זי

האט א גוטע טענה, א גוטע ריזן, קען מען זאגן, קען מען אים צווינגען שיקן מזונות דא. דאס איז פון דער נושא וואס דער רמב"ם רעדט וועגן. אקעי? ער זאגט נאך זעקס יאר זאגט דער רמב"ם, פאר אן אינגל קען ער זאגן אזוי, פאר דעם נישט. דאס איז דעם רמב"ם'ס.

די הלכה ביי א טאכטער: אצל אמה לעולם און כפיה מדין צדקה

ר' יואל אשר: והבת, דאס איז ביי דעם אינגל, אבער א בת, א טאכטער איז **אצל אמה לעולם**, א בת באלאנגט אייביג ביי דער מאמען **ואפילו לאחר שש**. אפילו לאחר שש באלאנגט זי ביי דער מאמען, און ביז שש וועט דער טאטע דארפן אהינשיקן געלט, און נאכדעם וועט זיך וועגן די הלכה פון...

ר' יצחק: און דער רמב"ם איז מסביר: **כיצד?** וואס איז נאכדעם?

ר' יואל אשר: כיצד? נאכדעם איז אזוי, **כיצד? היה האב ראוי לצדקה**, אויב דער טאטע איז געזונ ראוי, ער האט גענוג געלט אז ער קען געבן צדקה.

ר' יצחק: דאס הייסט, ער איז אמוד, מ'האט געלערנט פריער. א רייכער מענטש,

ר' יואל אשר: ער האט צדקה, ער האט געלט פאר צדקה, איז אויב אזוי קען מען פאדערן פון אים אז זאלסט געבן די צדקה לויט די דיני קדימה פון צדקה, דיין קינד קומט פאר אנדערע מענטשן. איז **מוציאין ממנו הראוי לה בעל כרחו**, מ'איז מוציא פון אים דאס געלט, דאס געלט דארף ער דאך עניוועי געבן פאר צדקה, אז ער האט געלט פאר צדקה איז ער דאך מחויב בצדקה, און מ'איז מוציא פון אים דאס געלט בעל כרחו, **וזנין אותה**, און מ'גיט פרנסה, מ'גיט מזונות פאר דער בת **והיא אצל אמה**, ווייל די טאכטער איז ביי דער מאמען, ווייל די וויכטיגסטע צדקה איז געבן, איך מיין די ערשטע צדקה איז געבן פאר דעם קינד.

ר' יצחק: ס'איז דא א בעיסיק הלכה וואס מ'האט געלערנט פריער, דאס וועט שוין קומען דא, איך מיין קענסט עס דן זיין וועגן דעם, באט די פוינט איז, מ'האט געלערנט אין דעם פריערדיגן פרק אז די חכמים האבן געזאגט אז אויב איינער וואס איז אמוד, קען מען אים כופה זיין צו מפרנס זיין זיינע קינדער אפילו נאכדעם וואס מדין מזונות טעקניקלי איז נישטא, מדין צדקה צווינגט מען אים יא.

ר' יואל אשר: ואפילו נישאת האם לאחר, אפילו אויב די מאמע האט חתונה געהאט מיט א נייעם מאן איז ווייטער **בתה אצלה**, איז ווייטער דאס קינד, די טאכטער מיט דער מאמען, מיט דעם שטיף-טאטן, די טאכטער. **ואביה זן אותה משום צדקה**, און אויב דער טאטע האט צדקה, דארף דער טאטע מפרנס זיין דאס קינד, געבן פאר דעם קינד מזונות אין דער מאמען און דעם שטיף-טאטנ'ס הויז **עד שימות האב**, ביז דער טאטע שטארבט, וואס דעמאלטס איז דאך שוין דא א סאלושן פאר די קינדער אז **ותיזון מנכסיו**

ר' יצחק: אחר מותו בתנאי כתובה.

ר' יואל אשר: ס'איז דאך דא דער כללות'דיגער כלל אז וועז א מענטש שטארבט איז די מיידלעך ווי לאנג זיי דארפן נאך ביז זיי ווערן בוגרות אדער ביז זיי טרעפן א שידוך, זענען זיי מפרנס פון דעם טאטנ'ס תנאי כתובה. **והיא אצל אמה**, יא, זי בלייבט ביי דער מאמען די גאנצע צייט, ביז... אדער מ'קומט צו דעם טאטנ'ס געלט, אדער די כתובה.

הלכה י"ח: וועז די מאמע וויל נישט האלטן די קינדער ביי זיך

די מאמע האט נישט קיין שום חיוב אויף די קינדער

ר' יואל אשר: אם לא רצת האם שיהיו בניה אצלה אחר שגמלתן, די אלע זאכן האט מען געזען וועז די מאמע וויל אז זיי זאלן זיין ביי דער מאמען. ס'איז א זכות פון דער מאמען,

ר' יצחק: די מאמע האט אזא זכות,

ר' יואל אשר: די מאמע האט א זכות צו בעטן פאר דעם זון ביז שש, און פאר דער בת אייביג. אויב די מאמע וויל נישט, איז **אחד זכרים ואחד נקבות הרשות בידה**, די מאמע האט א רעכט אויפצוגעבן אויף אירע קינדער, אדער צו נישט נעמען די קינדער. **ונותנת אותן לאביהם**, זי קען געבן די קינדער צום טאטן, און אויב דער טאטע וויל

ר' יצחק: נישט נעמען דאס קינד, אה ניין, נישט אז ער וויל נישט. בכלל נישטא. זעקס... אה,

ר' יואל אשר: ס'איז נישטא קיין טאטע? אה, **אם אין להם אב**, אנטשולדיגט, **או משלכת אותן לקהל אם אין להם אב**. ס'טייטשט, וועז ס'איז מער נישטא קיין טאטע, דער טאטע איז געשטארבן אדער וואטעוועך ס'איז, אפילו דעמאלטס האט זי נישט דעם חיוב צו קעיר נעמען פון די קינדער, נאר זי איז פטור, אינטערעסאנט. אדער איז דער טאטע מחויב, אדער איז דאס א פראבלעם פאר דעם קהל, וואטעוועך דער הקדש, דער בית דין, וואטעוועך ס'נעמט קעיר פון אזעלכע זאכן, **והן מטפלין בהן**.

ר' יצחק: אזוי ווי דער מגיד משנה איז מסביר, ס'איז נישטא קיין שום חיוב. דאס הייסט, דער טאטע האט אויך נישט קיין חיוב מדאורייתא, די חכמים האבן געזאגט א חיוב לאב לפרנס את בניו, לזון את בניו. א מאמע האט נישט קיין שום חיוב צו אירע קינדער. זי האט א רעכט צו בעטן אז די קינדער זאלן בלייבן ביי איר און בעטן פון דעם טאטן געלט, אבער מער פון דעם האט זי נישט קיין חיוב. ממילא, אז זי וויל נישט, איז זי פטור, זי קען טוהן וואס זי וויל.

קשיא: פארוואס איז די מאמע נישט מחויב מדין צדקה וקדימה?

> **ר' יואל אשר:** אבער איך וויל פארשטיין, אויב איז דער ענין נאר אן ענין פון קדימה, אויב די פרוי האט געלט וואס זי איז ראוי לצדקה, וואלט מען דאך אויך מיט דעם זעלבן...

די השגות פונעם רמ"ך און ראב"ד אויפ'ן רמב"ם

די קשיא פונעם רמ"ך אויפ'ן חיוב מדין צדקה

ר' יצחק: אמת, אמת. אזוי פרעגט דער הייליגער רמ"ך, וואס האט געשריבן דא השגות אויפ'ן רמב"ם. כ'ווייס נישט צי ס'איז דא בכלל דא אין די, וויאזוי הייסט עס, אויב ס'איז דא — ווארט, זיי ברענגען עס דא פונונטן — ער האט געזאגט אז ער פארשטייט נישט: וועז דו זאגסט אז ס'איז דא א חיוב, מילא. אבער ער רעדט דאך מדין צדקה, א מאמע איז זיכער אויך א מאמע פון די קינדער וואס מ'זאל נעמען מדין צדקה!

אבער אפשר איז ער טאקע מודה, דער רמב"ם רעדט נישט פון דעם. ס'איז נישט קלאר אז דער רמב"ם רעדט פון דעם קעיס.

[[#2]]

די השגה פונעם ראב"ד לגבי א זון ביז זעקס יאר

דער הייליגער ראב"ד, איך דארף נאר זאגן, דער ראב"ד איז מחולק אויפ'ן רמב"ם. דאס וואס דער רמב"ם זאגט אז ביז די זעקס קען א מאמע בעטן אז דער זון אפילו זאל זיין ביי איר, זאגט דער ראב"ד: **"עשיתו כמי שאין הדעת סובלת"** — ס'קען נישט זיין, ס'גייט נישט אריין אין דעם ראב"ד'ס קאפ — **"שנכוף את האב להפריד בנו ממנו עד שיהיה בן שש"**. וויאזוי קען מען צווינגען א טאטן אז זיין קינד זאל נישט זיין ביי אים? פרעגט דער ראב"ד.

און דאס וויל איך טייטשן אין דעם ראב"ד, ווייל מיט דעם וועל איך ענטפערן דעם מגיד משנה'ס טענה. זאגט דער ראב"ד, ס'לייגט זיך נישט אויפ'ן שכל. א טאטע — מילא א טאכטער, איז דער ראב"ד מסכים, א מיידל באלאנגט מיט מאמעס, די מאמע נעמט קעיר פון מיידלעך. אבער א יונגל, קען נישט זיין אז מ'זאל צווינגען אב להפריד בנו ממנו ביז זעקס, קען נישט זיין.

און דער ראב"ד זאגט, כ'האב א ראיה נאך. וועסטו זאגן דאס איז סתם מיין סברא? זאגט דער ראב"ד, דאס הייסט: **"והלא חייב לחנכו תורה בין ארבע ובין חמש"**. מיר האבן דאך געלערנט אין הלכות תלמוד תורה, מאימתי חייב, פון וועז איז מען מחנך א יונגל? פון וועז ער קען רעדן, לערנט מען **"תורה צוה"**, און דער ראב"ד האט פארשטאנען אז יא, בן חמש שטייט **"בן חמש למקרא"**. דער רמב"ם האט נישט געברענגט ממש די לשונות, אבער פון פיר און פינף הייבט מען שוין אן אויסצולערנען א יונגל תורה. פרעגט דער ראב"ד: **"ואיך יחנכנו ויגדל בין הנשים?"** וויאזוי וועט אים דער טאטע אויסלערנען תורה אויב ער וואוינט דארט צווישן די ווייבער, ער האט נישט קיין טאטע בכלל אינדערהיים?

ממילא איז דער ראב"ד מחולק. און ס'איז אוודאי דא אויכעט א בעקגראונד: אין דער גמרא איז נישטא — אויפ'ן גאנצן רמב"ם איז נישט דא קיין קלארע גמרא. דער רמב"ם האט צוגעשטעלט א גמרא פון אלמנה צו א גרושה, ס'שטייט נישט געהעריג אין דער גמרא אז די הלכה איז בן אצל האם ביז זעקס. דער ר"י מיגאש און דער רמב"ם האבן מקבל געווען די מסורה אז ס'איז אזוי דער פשט, אבער דער ראב"ד איז מחולק.

אבער דער ראב"ד איז עיקר מחולק דא מצד הסברא, און זיין סברא איז אז ס'קען נישט זיין, **"אין הדעת סובלת"** אז מ'זאל צווינגען א טאטן אוועקצונעמען זיין זון פון אים. ממילא האלט דער ראב"ד אז דער ראב"ד רעדט שוין לכאורה יא, נישט נאר פון וואו מ'דארף געבן געלט, אדער אפשר אויכעט פון דעם, אבער אויכעט פון דער עצם זאך אז ס'מאכט נישט קיין סענס פאר דעם ראב"ד. ממילא האלט דער ראב"ד אז דער טאטע קען לכאורה פון די צוויי יאר, אדער וועז ער וויל, זאגן אז ער וויל דער זון זאל זיין ביי אים, און ער וועט אים נאר געבן געלט דארט.

[[#3]]

שמועס: צי איז דער חיוב תלמוד תורה א ראיה אדער דער עצם טעם פונעם ראב"ד?

דער מגיד משנה זאגט אויף דעם —

ר' יואל אשר: וואס איך פארשטיי נישט, אינטערעסאנט אז דו לערנסט אין דעם —

ר' יצחק: ראב"ד אז דער —

ר' יואל אשר: חיוב לימוד התורה איז א ראיה. איך וואלט געזאגט ניין, אז דער טאטע דארף נאר האבן זיין קינד, ער דארף דאך לערנען מיט אים תורה!

ר' יצחק: ניין, ניין, ס'איז זיכער אזוי, ס'איז זיכער אזוי. אויב ס'איז דא א מלמד אפשר וועט זיין אנדערש? ניין, ניין, ניין, רגע, ס'איז קלאר, ס'איז קלאר, ס'איז בפשטות אז **"אין הדעת סובלת"**. וואס הייסט **"אין הדעת סובלת"**? אין הלכה, מ'האט עפעס א חיוב? יא, מגיד משנה, יא. ניין, אבער **"יכול הוא"** זעענדיג פון דא, אלע — איך האב שוין געטראכט, ניין, ניין, ניין, איך האב שוין געטראכט פון דעם דא אויכעט. ס'איז קלאר ביי מיר אזוי.

פארוואס? עס קומט דער מגיד משנה און ער זאגט: ער קען שיקן א שליח, ער קען אויסלערנען תורה מן הצד. דער מגיד משנה קומט און ער זאגט — וואו איז דער מגיד משנה? טרעף אים נאר אן.